

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ**

**Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞ
ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της

Σαρρή Μαρίας

Επιβλέπων καθηγητής: Παντελίδης Παντελή

Διπλωματική εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στην Οικονομική της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων

Πειραιάς, Φλεβάρης 2023

**UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS**

**MASTER PROGRAM
IN ECONOMICS IN EDUCATION AND
MANAGEMENT OF EDUCATIONAL
UNITS
COMMUNICATION BETWEEN TEACHERS
AND STUDENTS IN DISTANCE
EDUCATION.
DIPLOMATIC WORK**

**By
Sarri Maria**

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units.

Piraeus , February 2023

Στην οικογένεια μου, την Βίκυ ,
τη Νάνσυ και τη Μαρία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρωτίστως θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον διευθυντή του ΠΜΣ “ Οικονομικά της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών μονάδων” για την ευκαιρία που μου έδωσε να παρακολουθήσω το συγκεκριμένο ΠΜΣ. Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω έναν έναν ξεχωριστά τους καθηγητές του ΠΜΣ που με βοήθησαν να αποκτήσω γνώσεις σε πολλούς και ποικιλούς τομείς χρήσιμους όχι μόνο στην εκπαίδευση αλλά και στην καθημερινη ζωή και κυρίως γιατί με έμαθαν να σκέφτομαι διαφορετικά και πιο ουσιαστικά. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή μου κύριο Παντελίδη Παντελή για τις εύστοχες παρατηρήσεις και υποδείξεις του.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου στη δουλειά, εκπαιδευτικούς και μαθητές τους οποίους συνάντησα κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας και με βοήθησαν να αντιληφθώ το αντικείμενο της εργασίας μου στην πραγματική του διασταση και φυσικά τους γονείς μου και τις αδερφές μου που με κινητοποιούσαν συνεχώς να ολοκληρώσω τη διπλωματική μου εργασία.

Η επικοινωνία εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Περίληψη

Η βιβλιογραφία έχει αποδείξει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ή τουλάχιστον οι πρώτες μορφές της έκαναν την εμφάνισή τους πολλά χρόνια πριν σε μια προσπάθεια να συμπληρώσουν και να εμπλουτίσουν την παραδοσιακή διδασκαλία. Η πανδημία του κορωνοϊού έφερε στο προσκήνιο αυτή τη νέα μορφή εκπαίδευσης και το ζήτημα της επικοινωνίας εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων στο νέο αυτό πλαίσιο.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει το ζήτημα της επικοινωνίας τόσο μέσα από το πρίσμα των τεχνικών μέσων που χρησιμοποιήθηκαν όσο και μέσα από τον ίδιο τον ανθρώπινο παράγοντα, τον εκπαιδευτικό, που χρειάστηκε να αναπροσαρμόσει τόσο τη λεκτική όσο και την μη λεκτική επικοινωνία με τους μαθητές του, καθώς και τη σημασία της τόσο για τη μάθηση όσο και για την ψυχολογία των μαθητών του.

Η μελέτη βασίστηκε σε ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία που περιλαμβάνει και σύγχρονα περιοδικά για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση με πλούσια αρθρογραφία. Έπειτα πραγματοποιήθηκε εμπειρική έρευνα μέσα από ένα δείγμα εκπαιδευτικών με τη χρήση ερωτηματολογίου. Στην έρευνα αυτή δόθηκε έμφαση στο πόσο εύκολη ή δύσκολη ήταν αυτή η επικοινωνία καθώς και στους παράγοντες που τη βοήθησαν ή την εμπόδισαν. Στη συνέχεια με τη βοήθεια του google forms εξάχθηκαν τα αποτελέσματα. Τέλος διατυπώθηκαν τα συμπεράσματα τόσο από την έρευνα όσο και από όλη την διπλωματική εργασία.

Σημαντικοί όροι: θεωρίες μάθησης, ανατροφοδότηση, καθηγητής-σύμβουλος, ομάδες συνεργατικής μάθησης, αυτονομία, σύγχρονη και ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ΤΠΕ, ηλεκτρονικές πλατφόρμες διδασκαλίας, ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις (ΟΣΣ)

Communication between teachers and students in distance education

Abstract

The literature has proven that distance education, or at least its first forms, emerged many years ago in an attempt to supplement and enrich traditional teaching. The coronavirus pandemic brought to the fore this new form of education and the issue of communication between teachers and students in this new context.

The present study examines the issue of communication both through the lens of the technical means used and through the human factor himself, the teacher, who had to adjust both verbal and non-verbal communication with his students, as and its importance for both the learning and the psychology of his students.

The study was based on Greek and foreign language bibliography, which also includes modern magazines for open and distance education with rich articles. Then empirical research was carried out through a sample of teachers using a questionnaire. In this research, emphasis was placed on how easy or difficult this communication was, as well as the factors that helped or hindered it. Then with the help of google forms the results were extracted. Finally, the conclusions from both the research and the entire diplomatic work were formulated.

Key terms: learning theories, feedback, tutor-counselor, cooperative learning groups, autonomy, synchronous and asynchronous distance education, ICT, e-teaching platforms, group advisory meetings (AGMs)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	σελ
Περίληψη	v
Abstract	vi
Κεφ. 1:Εισαγωγή	1
Κεφ.2:Ανασκόπηση βιβλιογραφίας	
2.1 Ιστορική αναδρομή	2-3
2.2 Θεωρίες για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση	3-5
2.3 Ορισμοί για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση	5-10
2.4 Σχετικοί όροι με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση	10-12
2.5 Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και κορωνοϊός	12-13
Κεφ.3: ΤΠΕ	
3.1 Εφαρμογές των ΤΠΕ στην εκπαίδευση	13
3.2 Μέσα και ηλεκτρονικές πλατφόρμες διδασκαλίας	14-17
3.3 Η επιτυχής χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση	17-19
Κεφ.4: Η εξ αποστάσεως διδασκαλία και μάθηση	
4.1. Θεωρίες διδασκαλίας και μάθησης	20-22
4.2. Η εξ αποστάσεως μάθηση	23-27
4.3. Μέσα μεταφοράς μάθησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση	28
4.4. Η ψηφιακή κατάρτιση των εκπαιδευτικών	28-29
4.5. Εργασίες και αξιολόγηση μαθητών	29-30
4.6. Η διαδικασία της ανατροφοδότησης	30-31
4.7. Οι διαδικτυακές κοινότητες μάθησης	31
4.8. Η Νορβηγική Σχολή δι' Αλληλογραφίας (NKS)	32-33
Κεφ.5: Η επικοινωνία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση	
5.1. Ορισμός της επικοινωνίας και τα είδη της	33-34
5.2. Η επικοινωνία μεταξύ δασκάλου και μαθητή	34-35
5.3 Η επικοινωνία στην ασύγχρονη και σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση	35-41
5.4 Η επικοινωνία στην ανατροφοδότηση	41-42
5.5 Η επικοινωνία στις διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες	42-45
5.6 Ο ρόλος των καθηγητών - συμβούλων στην επικοινωνία	45-49
5.7 Η επικοινωνία στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ)	49-50
Κεφ.6: Έρευνα για την επικοινωνία εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση	
6.1 Εισαγωγή	50
6.2 Δομή και παρουσίαση του ερωτηματολογίου	50
6.3 Αποτελέσματα της έρευνας -Στατιστική ανάλυση	
6.3.1 Παρουσίαση αποτελεσμάτων των ερωτήσεων σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία	51-52
6.3.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων των ερωτήσεων σχετικά με την επικοινωνία εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση	53-58
6.4 Συμπεράσματα έρευνας	58
Κεφ.7: Συμπεράσματα	58-59

Βιβλιογραφία	60-61
Παράρτημα	61-65
ΛΙΣΤΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	
Γράφημα 1	51
Γράφημα 2	51
Γράφημα 3	51
Γράφημα 4	52
Γράφημα 5	52
Γράφημα 6	52
Γράφημα 7	53
Γράφημα 8	53
Γράφημα 9	53
Γράφημα 10	54
Γράφημα 11	54
Γράφημα 12	54
Γράφημα 13	55
Γράφημα 14	55
Γράφημα 15	55
Γράφημα 16	56
Γράφημα 17	56
Γράφημα 18	56
Γράφημα 19	57
Γράφημα 20	57
Γράφημα 21	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην αυγή του 21ου αιώνα, το δικαίωμα στην εκπαίδευση δεν είναι τίποτε άλλο παρά το δικαίωμα της συμμετοχής στη ζωή του σύγχρονου κόσμου (UNESCO,2002). Η εκπαίδευση είναι μια επένδυση στο μέλλον των πολιτών και των κοινωνιών. “ η παιδεία είναι κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα κάθε πολίτη, αλλά και υποχρέωση της Πολιτείας. Οι σύγχρονες εκπαιδευτικές προκλήσεις που αναδύονται οδηγούν ένα σημαντικό αριθμό εκπαιδευτικών οργανισμών στην υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης από απόσταση.

Η κάλυψη των σύγχρονων εκπαιδευτικών αναγκών με την υιοθέτηση της τηλεεκπαίδευσης ευνοήθηκε κυρίως από την αλματώδη τεχνολογική ανάπτυξη των τελευταίων ετών. Ο Μακράκης (2000,οπ.αναφ στη Θεακού 2005) αναφέρει ότι η χρήση της τεχνολογίας έχει καταστήσει εφικτή τη μεταφορά διαφορετικών τύπων πληροφοριών (εικόνας, ήχου, κειμένου και υπερκειμένου) συμβάλλοντας έτσι στην απεξάρτηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας από τον χώρο και το χρόνο και τον μονοδιάστατο τρόπο αναζήτησης,παρουσίασης και διακίνησης της πληροφορίας και της γνώσης. Το συμβατικό σύστημα εκπαίδευσης θέτει περιορισμούς, όπως εισαγωγικές εξετάσεις, υποχρεωτική φυσική παρουσία κτλ) σε όσους επιθυμούν να παρακολουθήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα. Αυτούς τους περιορισμούς και δυσκολίες προσπαθεί να μειώσει ή και να εξαλείψει η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση (ΑεξΑΕ) (Λιοναράκης & Λυκιουργιώτης 1998,1999). Η εξοικονόμηση χρόνου και χρημάτων , η δυνατότητα προσαρμογής του προγράμματος σπουδών , η δυνατότητα παρακολούθησης μαθημάτων που δεν προσφέρονται από τοπικά πανεπιστήμια και η παρακολούθηση από άτομα με ειδικές ανάγκες είναι επίσης πολύ σημαντικά πλεονεκτήματα που προσφέρει η εκπαίδευση από απόσταση.

Η τεχνολογία γενικότερα εμφανίζεται ως λέξη-κλειδί στους περισσότερους ορισμούς για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση(Garrison & Shale,1987, Panagiotakopoulos et al,2003) όπου τονίζεται με έμφαση η γεφύρωση της απόστασης και η αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων. Η υποστηριζόμενη από υπολογιστή συνεργασία αποτέλεσε αρχικά μια δυναμικά εξελισσόμενη ερευνητική περιοχή, ενώ αποτελεί πλέον μια ενδιαφέρουσα εκπαιδευτική πρακτική. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί τη θεμελιώδη μέθοδο των ανοικτών συστημάτων εκπαίδευσης και ταυτόχρονα ένα βασικό σημείο απόκλισης και διαφοροποίησης από τα συμβατικά. Όλες οι μορφές ανοικτής εκπαίδευσης εμπεριέχουν την επικοινωνία και την τεχνολογία της πληροφορίας με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Η προοπτική και η τάση λοιπόν για μια “ δια βίου “ εκπαίδευση του σημερινού ανθρώπου έχει ως φυσικό επακόλουθο την αναζήτηση και ανάπτυξη συστημάτων εκπαίδευσης παράλληλων ως προς το σκοπό, και διαφορετικών ως προς τη μέθοδο από τον παραδοσιακό τρόπο εκπαίδευσης.

Η βίαιη μετάβαση από την παραδοσιακή αίθουσα στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση έχει δημιουργήσει καινούρια δεδομένα για τους δασκάλους, οι οποίοι έχουν αναγκαστεί να αντιμετωπίσουν, χωρίς προηγούμενη εμπειρία, κατάλληλη προετοιμασία και εξάσκηση ακόμα και επαρκείς υποδομές στον τεχνολογικό εξοπλισμό στη συντριπτική τους πλειοψηφία (Ioakimidou et al,2021). Η σύγχρονη και ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν λειτουργούν ως ανταγωνιστικές μορφές εκπαίδευσης και επιμόρφωσης αλλά συνυπάρχουν και μπορούν και πολλές φορές να συμπληρώσουν η μία την άλλη.(Kalogiannakis 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ-ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1 Ιστορική αναδρομή

Η NKS (Νορβηγική Σχολή Δί' αλληλογραφίας) ιδρύθηκε το 1914 και είναι η παλαιότερη και μεγαλύτερη σχολή της Νορβηγίας , που παρέχει εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το ΟΥ (Ανοικτό Πανεπιστήμιο) ιδρύθηκε το 1969 από τους “ Εργατικούς “ για να προσφέρει στους ανθρώπους του Ηνωμένου Βασιλείου μια δεύτερη ευκαιρία να αποκτήσουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Απ’ όσα αναφέρθηκαν με συντομία παραπάνω για την “ εκπαίδευση εξ αποστάσεως “, γίνεται φανερή η χρησιμότητά της , παράλληλα και συμπληρωματικά με το παραδοσιακό εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας. Οι ανάπηροι, οι μειονεκτούντες , οι φυλακισμένοι και άλλες ειδικές ομάδες ατόμων, έχουν πολλαπλές εκπαιδευτικές , επαγγελματικές , κοινωνικές και ψυχολογικές ανάγκες και απαιτήσεις για εκπαίδευση , που οπωσδήποτε για την περίπτωση τους δεν προσφέρει το παραδοσιακό εκπαιδευτικό σύστημα. Ο τομέας της λαϊκής επιμόρφωσης και ο θεσμός “ ελεύθερα πανεπιστήμια” που λειτουργούν στη χώρα μας χρειάζονται και αναζητούν και νέους τρόπους για την αρτιότερη επιτέλεση των σκοπών τους. Ο θεσμός αυτός δεν αποτελεί μόνο ένα κοινωνικά δικαιότερο και προοδευτικότερο μέτρο, μια και πραγματώνει την απαίτηση της εποχής μας για ίσες ευκαιρίες μόρφωσης ανεξάρτητα από ηλικία, κοινωνική τάξη, τόπο και συνθήκες διαμονής του κάθε ανθρώπου, αλλά συμβαδίζει με το παρόν και το μέλλον της εποχής μας που είναι η εποχή της τηλεμετάδοσης, της τηλεμάθησης και της πληροφορικής.

Στην περίοδο του Μεσοπολέμου (1918-1946), η ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ χορήγησε άδειες ραδιοφωνικής μετάδοσης σε διακόσια δύο κολλέγια , πανεπιστήμια και σχολικές επιτροπές. Ωστόσο η έννοια της εκπαίδευσης από το ραδιοφώνο ήταν ένας σημαντικός λόγος που οδήγησε στην ανάπτυξη της εκπαιδευτικής τηλεόρασης στα μέσα του εικοστού αιώνα. Ο Clark (1996), έγραψε, “ οι μελέτες βελτίωσης της διδασκαλίας με τη χρήση μέσων ενημέρωσης ήταν μέρος της εκπαιδευτικής έρευνας από τότε που ο Thorndike(1912) συνέστησε τις εικόνες ως συσκευή εξοικονόμησης εργασίας για διδασκαλία” Ο Childs κατέληξε στο συμπέρασμα ότι “ η τηλεοπτική διδασκαλία δεν είναι μέθοδος. Η τηλεόραση είναι ένα όργανο μέσω του οποίου η διδασκαλία μπορεί να μεταδοθεί από το ένα μέρος στο άλλο (Almenda,1988). Το Ανοικτό Πανεπιστήμιο όχι μόνο ξεπερνά την περιοριστική έννοια του τόπου και του χρόνου, αλλά εξαλείφει και τα όρια των εθνών και των εθνικοτήτων. Οι εκδόσεις Wedmeyer και Childs, βιβλία και ταινίες σχετικά με τη μελέτη δι’ αλληλογραφίας παρείχαν στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές μια ανεκτίμητη πηγή σχεδιασμού, διδασκαλίας και μάθησης διαδικασιών.

Ο Feldman (2001, όπ.αναφ. στο Theodorou, και συν.,2008) υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση από απόσταση αναπτύχθηκε δυναμικά σε όλο τον κόσμο ως νέος και ευέλικτος τρόπος απόκτησης της ακαδημαϊκής γνώσης και της επαγγελματικής πείρας σε ένα σύνθετο, μεταβαλλόμενο και γεμάτο προκλήσεις παγκόσμιο περιβάλλον.Ο Lionarakis(2008) αναφέρει ότι ο όρος εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρησιμοποιήθηκε στην δεκαετία του 1970. Επιλέχθηκε επίσης το 1982 όταν άλλαξε το όνομά της από Διεθνές Συμβούλιο για την Εκπαίδευση Αλληλογραφίας σε Διεθνές Συμβούλιο για την εξ αποστάσεως Εκπαίδευση.

Οι απαρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορούν να ανιχνευθούν πίσω στο 19ο αιώνα και σχετίζονται με την υποστήριξη μαθητών σε απομακρυσμένες περιοχές, οι οποίες βρίσκονται μακριά από τα αστικά κέντρα. Στη δεκαετία του 1970, μετά τον πολύ επιτυχημένο δρόμο που άνοιξε το Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Open University) της Μεγάλης Βρετανίας , αρκετές χώρες , εκτιμώντας τις δυνατότητες που προσφέρουν τα πανεπιστήμια εξ αποστάσεως, όχι μόνο από άποψη κόστους , αλλά γενικότερα για λόγους διεύρυνσης των εκπαιδευτικών δυνατοτήτων , προχώρησαν στην ίδρυση και λειτουργία πανεπιστημίων εξ αποστάσεως . Ενδεικτικά παραδείγματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι the Distance Education Center Vicitoria in Australia, Frasser Valley Distance Education School in Canada, Correspondence School in Wellington , New Zealand, the National Center for Distance Learning (CNED) in France and the Deutsche Fern- Schule in Germany (Economou,2017;Manousou & Lionarakis ,2007, Manousou, Kontogeorgakou, Georgiadi, E,& Kokkali,2017). Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ορίζεται ως η παροχή σχολικής εκπαίδευσης πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια, σ’ ένα εξ αποστάσεως περιβάλλον εκμάθησης με στόχο την απόκτηση ενός πτυχίου ισοδύναμου με εκείνου που παρέχεται από το παραδοσιακό σχολείο

(Lionarakis,1998). Έχει τρεις μορφές: συμπληρωματική, η οποία λειτουργεί υποστηρικτικά στο παραδοσιακό σχολείο, αυτόνομη η οποία λειτουργεί ανεξάρτητα και ανάμεικτη/πολύμορφη/συνδυασμένη εκπαίδευση (Miminiou et al,2016). Πιο ευρέως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει ελεύθερη πρόσβαση καταργώντας τους γεωγραφικούς,οικονομικούς, κοινωνικούς, ηλικιακούς και άλλους περιορισμούς και αυτή επίσης παρέχει ευκαμψία (Braunen 1989;Zorba,2017 Skoularidou et al,2016, Tzemu,2013). Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση επίσης σημαίνει ότι η εκπαιδευτική μέθοδος χαρακτηρίζεται από ποικιλία και πολυπλοκότητα. Η ΑεξΑΕ εισάγεται, ουσιαστικά, στην Ελλάδα με το Ν.2552/97.

Ο Saba (2005) αναφερόμενος στους παράγοντες της ανάπτυξης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια στις ΗΠΑ επικεντρώνεται σε τρία αλληλένδετα γεγονότα: στην ωρίμανση της τεχνολογίας, στο τέλος του ψυχρού πολέμου., στην ύφεση της δεκαετίας του 1990.

2.2 Θεωρίες για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 , θεωρητικοί της εκπαίδευσης (Holmberg,1986 & Keegan,1983) αναφέρουν και τεκμηριώνουν την ύπαρξη ενός δομημένου και θεμελιωμένου επιστημονικού πεδίου που ακούει στο όνομα “ εξ αποστάσεως εκπαίδευση”. Ο όρος “ανοικτή” συναντάται κυρίως στη λειτουργία των ανοικτών πανεπιστημίων με διαφορετική εφαρμογή της στρατηγικής και πολιτικής της εκπαίδευσης. Προσεγγίσεις από τον χώρο της εκπαίδευσης , των παιδαγωγικών, των επιστημών της αγωγής, από την ψυχολογία, κοινωνιολογία, οργάνωση και διοίκηση, οικονομία , επικοινωνία, πληροφορική έχουν δώσει μια ώθηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση , αλλά και στις ερευνητικές και εκπαιδευτικές εφαρμογές της . Σύμφωνα με τον Porper(1980), ο στόχος των θεωρητικών και των ερευνητών είναι να εντοπίσουν και να διερευνήσουν επεξηγηματικές και ερμηνευτικές θεωρίες με βάση αληθινούς λογικούς συλλογισμούς.

Στο λεξικό του Μπαμπινιώτη (1998) το λήμμα “ θεωρία “ ορίζεται ως “ η γνώση του πώς γίνεται κάτι “ ή πιο αναλυτικά “ το σύνολο προτάσεων, υποθέσεων, αρχών, ιδεών που είναι οργανωμένες σε ένα λογικό σύστημα , το οποίο περιγράφει ή και ερμηνεύει ένα φαινόμενο, γεγονός ή τρόπο δράσεως”. Αν και αυτή η διαδικασία είχε διάρκεια πολλών δεκάδων χρόνων, διότι η εκπαίδευση ως συγκροτημένη θεωρία άργησε να θεμελιωθεί, καθώς ήρθε ως απόρροια της ανάπτυξης της ψυχολογίας , μπύρεσε στις αρχές του εικοστού αιώνα να συμπλέσει με την ανάπτυξη των νέων για την εποχή τους επιστημών, όπως της ιατρικής, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας. Ενδεχομένως και όπως φαίνεται, πράγματι ξεκίνησε από τις επιστήμες της αγωγής , πορευτήκε με τις θεωρίες της επικοινωνίας και των μέσων μαζικής ενημέρωσης , εμπλουτίστηκε με την ανάπτυξη και τις νέες προσεγγίσεις των επιστημών της αγωγής(συμβουλευτική, εκπαίδευση ενηλίκων, αντιαυταρχική και συμμετοχική εκπαίδευση, δια βίου μάθηση, νέοι προβληματισμοί στις θεωρίες μάθησης και τεχνικές ή θεωρίες διδασκαλίας κ.α) και τέλος συνδιαλέχτηκε έντονα με τις τεχνολογίες της πληροφορίας και επικοινωνίας.

Με βάση χαρακτηριστικά σημεία για την οριοθέτηση μιας θεωρίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης , ο Holmberg ορίζει τρεις κατηγορίες σημείων που είναι οι εξής:

- Γενικές αρχές
- Μέθοδοι και μέσα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση
- Οργάνωση.

Είναι χαρακτηριστική και χρονικά κατανοητή η έλλειψη αναφοράς του σε θέματα χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στη διαδικασία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης . Επίσης χαρακτηριστική, αλλά όχι κατανοητή, είναι η έλλειψη αναφοράς , όχι στην αλληλεπίδραση των διδασκομένων με τον καθηγητή-σύμβουλο ή και το εκπαιδευτικό ίδρυμα , αλλά η αλληλεπίδραση διδασκομένων και διδακτικού υλικού.

Το ακαδημαϊκό περιβάλλον και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο έχει μια βαρύτητα, της οποίας τους απόηχους έχουμε βιώσει και στην ελληνική πραγματικότητα. Σύμφωνα, με τον ίδιο, μια θεωρία θα πρέπει να είναι λογικά “ αληθής”, “να πληροφορεί”, να είναι “ σαφής”, να είναι της μορφής “εάν αυτό-τότε εκείνο” και τέλος να είναι “απαλλαγμένη

από κοινωνικούς και ηθικούς κανόνες και αξίες”. Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι μια κριτική θεωρία, η οποία εσωκλείει όλα εκείνα τα στοιχεία της κοινωνικής σκέψης που ορίζουν αξίες, κρίσεις και ηθικούς κανόνες των ανθρώπων. Η θεωρία αυτή εντάσσεται σε ένα πλαίσιο, το οποίο ανήκει στο χώρο των κοινωνικών επιστημών. Ούτε ανταποκρίνεται στις επιθυμίες κάποιων κοινωνικών ομάδων, έτσι ώστε να παράγει επιθυμητές καταστάσεις και κατευθυνόμενη κριτική σκέψη. Η ορθολογική σκέψη παραμένει επιστημονική σκέψη και δεν δύναται να στερηθεί αξίες, ηθικούς κανόνες, αλλά και κριτικές και αξιολογικές συνιστώσες. Στη σφαίρα των αρχών των κοινωνικών επιστημών, η θεωρία για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι σαφώς ορθολογική, απαιτεί την επιστημονική σκέψη και διαμορφώνεται ως κριτική θεωρία από αξίες και κοινωνικές παραδοχές. Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι πρώτα απ’ όλα αληθής διότι οι θέσεις της, με τις οποίες πληροφορεί και λειτουργεί, ισχύουν ως γεγονότα και δεδομένα. Με βάση το αυτόνομο κριτικό επιστημονικό της πεδίο και τον εμπλουτισμό της από συγγενή επιστημονικά πεδία, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα και δοκιμασμένα κριτήρια, μεθόδους και μέσα. Επίσης πληροφορεί και ενημερώνει για όλη τη γκάμα των δραστηριοτήτων της, για το γνωστικό αντικείμενο που πραγματεύεται και για τις εκπαιδευτικές συνθήκες και εμπειρικές εφαρμογές με τις οποίες λειτουργεί. Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι σαφής ως προς τους χειρισμούς διατύπωσης της φυσιογνωμίας της και του περιεχομένου της. Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι της μορφής “ εάν αυτό-τότε εκείνο” διότι είναι σαφές ότι ο παράγοντας “ εάν” καθορίζει επακριβώς τον παράγοντα “τότε”.. Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ως κριτική κοινωνική θεωρία δεν είναι απαλλαγμένη από κοινωνικούς και ηθικούς κανόνες και αξίες και είναι δυνατό να χαρακτηρίζεται εκ των προτέρων ή εκ των υστέρων ως καλή ή κακή, ωφέλιμη ή όχι, πρέπουσα ή όχι. Στην κοινωνική της ερμηνεία διαθέτει μια δυναμική, η οποία της προσδίδει έναν κοινωνικό ρόλο και μια ευθύνη ως προς την εκπλήρωση των στόχων της και την αποτελεσματικότητά της..

Η διαθεσιμότητά της στη διά βίου μάθηση και η λειτουργικότητά της σε μια διαμόρφωση δημοκρατικής πρακτικής στην παιδεία, σε θέματα που αφορούν την προσβασιμότητα και την ευέλικτη λειτουργία της προς όφελος των μαθητών, την κάνει να ενδυναμώνει την παρουσία της και την αναγκαιότητά της. Μια θεωρία για την εκπαίδευση είναι ταυτόχρονα και μια κοινωνική θεωρία, η οποία ορίζει μια σειρά από κοινωνικά δρώμενα και πρέπει να απαντά στα κυριότερα ζητήματα της κοινωνίας. Η συνδιαλλαγή μιας επιστημονικής και κοινωνικής θεωρίας με δεδομένους κοινωνικούς και ηθικούς κανόνες και δεδομένες αξίες δεν νομιμοποιεί αυθαίρετες ενέργειες που έχουν γίνει στο όνομα της επιστημονικής σκέψης και την καθιστούν κριτή των κοινωνικών και εκπαιδευτικών εφαρμογών. Μια δομημένη θεωρία για την εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση απαντά και στο ερώτημα “ τι θα πρέπει να γίνει “ ή “ τι θα έπρεπε να είχε γίνει”. Η λογική είχε αντικατασταθεί από την τεχνική, η κριτική σκέψη σχετικά με την κοινωνία από τον επιστημονικό κανόνα. Η επιστήμη έγινε ιδεολογία, ένας τρόπος θέασης του κόσμου, πολιτισμικό και κοινωνικό παράγωγο, που διαμορφώνει και καθοδηγεί την κοινωνική δραστηριότητα. Έτσι, ο ρόλος της επιστήμης ήταν να “νομιμοποιεί” την κοινωνική δράση παρέχοντας “ αντικειμενικά γεγονότα “ που να δικαιολογούν τις διαδικασίες της δράσης. Η επιστήμη μακριά από το να είναι μια αμείλικτη έρευνα της φύσης και της συμπεριφοράς της κοινωνικής ζωής, κινδύνευε να θεωρεί δεδομένες τις μορφές της κοινωνικής ζωής και να εξετάζει μόνο “ τεχνικά θέματα” (Carr & Kemmis 2002).

Με βάση χαρακτηριστικά σημεία για την οριοθέτηση μιας θεωρίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ο Holmberg ορίζει τρεις κατηγορίες σημείων που είναι οι εξής: Γενικές αρχές, Μέθοδοι και μέσα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οργάνωση. Η ανάπτυξη της εκπαίδευσης από απόσταση(εξΑΕ) είναι στενά συνδεδεμένη με τα δεδομένα της βιομηχανικής και μεταβιομηχανικής κοινωνίας της γνώσης. Στις ημέρες μας η εξέλιξη της εξΑΕ βασίζεται στην αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)(Goho et al., 2003; Gray,2004). Σύμφωνα με τον Young(2004), όσον αφορά στην αξιοποίηση της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης για τη μελέτη των εκπαιδευτικών πραγμάτων διακρίνονται τρεις προσεγγίσεις :α. Κοινωνιολογία ως κριτική β.η κοινωνιολογία ως εξέταση και αναδόμηση των πολιτικών παρεμβάσεων και γ) η κοινωνιολογία ως κριτική προσέγγιση της πολιτικής δράσης.

Για κάποιους η εκπαίδευση εξ αποστάσεως ταυτίζεται με ιδιωτική μελέτη καθορισμένων κειμένων με ή χωρίς την ανάγκη ειδικών οδηγιών μελέτης, για άλλους είναι ένα σύστημα διδασκαλίας-μάθησης που περιλαμβάνει ειδικά προετοιμασμένο εκπαιδευτικό υλικό και τακτική επικοινωνία μεταξύ σπουδαστών και καθηγητών, ατομικά ή ομαδικά. Οι μαθητές συνήθως μαθαίνουν από μόνοι τους αποκλειστικά με βάση το δικό τους ρυθμό.

Ο Calvert (1986) παρείχε ένα χρήσιμο εννοιολογικό πλαίσιο για την έρευνα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης εντοπίζοντας τρία κύρια είδη μεταβλητών : την είσοδο, τη διαδικασία και το αποτέλεσμα . Οι μεταβλητές εισόδου και αποτελέσματος μπορούν να χωριστούν σε μεταβλητές μαθητή ή συστήματος και οι μεταβλητές διεργασίας χωρίζονται ως μεταβλητές ανάπτυξης ή παράδοσης. Με την αύξηση της ζήτησης για εξ αποστάσεως εκπαίδευση , οι αυξανόμενες ανησυχίες αφορούσαν τη γνώση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και τις αλλαγές στην παιδαγωγική που ενεργοποιήθηκαν και απαιτήθηκαν από την πρόοδο της τεχνολογίας. Η Wallance συνέστησε επίσης ότι η ενσωμάτωση του συστήματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με την εκπαίδευση στην τηλεόραση μπορεί να διευκολύνει την καλύτερη επικοινωνία μεταξύ μαθητών και δασκάλου.

2.3 Ορισμοί για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Εκπαίδευση νοείται “ η καλλιέργεια , με συστηματική διδασκαλία και άσκηση σε ειδικά ιδρύματα (σχολεία κ.α) των διανοητικών και σωματικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων των ατόμων, κυρίως των παιδιών και των νέων, για να μπορέσουν να ασκήσουν κάποιες επαγγελματικές ή άλλες δραστηριότητες(Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής). Σύμφωνα με το “Λεξικό της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης”, “ Εκπαίδευση είναι μορφή εξειδικευμένης κοινωνικοποίησης που ασκείται κατά κανόνα από φορείς που βρίσκονται έξω από την οικογένεια και έχει ως περιεχόμενο της την μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και μορφών ενέργειας ή συμπεριφοράς (εντός ειδικών ιδρυμάτων) (Τσαουσής,1984). Η εκπαίδευση είναι μια διαδικασία ουδέτερη και αυτόνομη , που δεν έχει καμία σχέση με το δογματισμό και τους αυταρχικούς τρόπους διδασκαλίας και που αποβλέπει στην ανάπτυξη των αναλυτικών και συνθετικών ικανοτήτων του ατόμου.

Επικοινωνία νοείται η διαδικασία κατά την οποία άτομα ή ομάδες ατόμων μεταδίδουν μηνύματα, πληροφορίες κλπ ή ανταλλάσσουν γνώσεις, σκέψεις με συνέπεια τη δημιουργία σχέσεων. Η ομιλία ως μέσο επικοινωνίας μπορεί να διακριθεί σε δύο τύπους: Λεκτική δηλαδή η επικοινωνία πραγματοποιείται “ με τη βοήθεια των λέξεων και της σημασίας που έχει προσδώσει σε αυτές η κοινωνική εμπειρία”. Μη λεκτική δηλαδή χρησιμοποιούνται ως τρόπος επικοινωνίας “ χειρονομίες, μιμική, τόνος της φωνής, παύσεις, στάση κλπ. Η ηλεκτρονική μάθηση, γνωστή και ως διαδικτυακή μάθηση, είναι η χρήση ψηφιακών εργαλείων ή πόρων για μάθηση. Η εκπαίδευση συμπληρώνεται από ηλεκτρονικές συσκευές όπως υπολογιστές, φορητούς υπολογιστές, tablet κλπ για παρακολούθηση διαλέξεων.

Είναι απίθανο να παρασχεθεί ορισμός της ΑεξΑΕ ευρέως αποδεκτός. Αυτό που είναι δυνατό να προσδιοριστεί είναι ορισμένα βασικά κριτήρια για την εκπαιδευτική, παιδαγωγική, χωρική και διοικητική της μορφή. Η Ανοιχτή Εκπαίδευση αναπτύσσει την μεθοδολογία της Εκπαίδευσης από Απόσταση προκειμένου να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για εκπαιδευτικές ευκαιρίες (Λιοναράκης & Λυκουργιώτης 1998,1999). Οι σπουδές μπορούν να πραγματοποιηθούν από μια φυσική-γεωγραφική απόσταση διατηρώντας τα ακαδημαϊκά-πανεπιστημιακά κριτήρια χωρίς να απαιτείται ο σπουδαστής να αφήσει τον τόπο διαμονής του, την εργασία του, την οικογένεια του, το φυσικό του περιβάλλοντα χώρο με την υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ως μεθοδολογία (Λιοναράκης 1999).

Με τον όρο “ εκπαίδευση εξ αποστάσεως “, που προαναφέραμε, εννοούμε καταρχήν ότι η εκπαιδευτική διαδικασία λαμβάνει χώρα χωρίς τη διαπροσωπική επαφή διδασκόντων και διδασκομένων μέσα σε μια αίθουσα διδασκαλίας, όπως αυτό συνβαίνει στο παραδοσιακό εκπαιδευτικό σύστημα.

“ Εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η υποβοηθούμενη από τα μέσα επικοινωνίας εκπαίδευση(ταχυδρομείο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, βίντεο, υπολογιστές, τηλεδιάσκεψη κλπ) με μικρή ή καθόλου διαπροσωπική επαφή μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή, ατομική ή/και σε ομάδα (Οικονόμου 2000). Ως εξ αποστάσεως διδασκαλία νοείται η εκπαιδευτική διαδικασία κατά την οποία εκπαιδευτικός και εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν σε αυτή από διαφορετικές τοποθεσίες με τη χρήση της τεχνολογίας και ειδικότερα των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας(Παπαλαμπρακόπουλος, 2020).

Ο Keegan(όπ,αν στο Λιοναράκης ,Α2005α,σελ.25) όρισε πέντε βασικά στοιχεία για τον ορισμό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.:

- Κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας υπάρχει διαχωρισμός διδάσκοντα -διδασκομένου.
- Ο επηρεασμός στο σχεδιασμό και προετοιμασία του διδακτικού και μαθησιακού υλικού.

- Η χρήση οπτικού, ηχητικού, έντυπου υλικού και βίντεο ή ηλεκτρονικού υπολογιστή για να συνενώσει τον εκπαιδευτή με τον εκπαιδευόμενο και να μεταφέρει το μαθησιακό υλικό.
- Η δημιουργία αμφίδρομης επικοινωνίας με κύριο σκοπό να ωφεληθεί ο εκπαιδευόμενος από τον διάλογο (αυτό τη διαφοροποιεί από διαφορετικές χρήσεις της τεχνολογίας στην εκπαίδευση).
- Ο διαχωρισμός της ομάδας των σπουδαστών με κύριο σκοπό την διδασκαλία του κάθε σπουδαστή ως μονάδα και όχι σε ομάδες.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι ένας συγκερασμός διαφόρων μορφών εκπαιδευτικής πράξης, η οποία μέσα από μια μακρά πρακτική εφαρμογών και μια ωριμότητα, οδήγησε σε ένα σύγχρονο και ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σύνολο. Μορφές εκπαίδευσης παλαιότερων δεκαετιών που διαμόρφωναν σταθερά τα χαρακτηριστικά τους, όπως: η εκπαίδευση ενηλίκων, εκπαίδευση δι' αλληλογραφίας, αντιαυταρχική εκπαίδευση, ανοικτή μάθηση ή ανοικτή εκπαίδευση, εκπαίδευση μερικής παρακολούθησης, διά βίου μάθηση, εκπαίδευση με τη βοήθεια των τεχνολογιών, συμβουλευτική κ.α, οδήγησαν σε ένα σύγχρονο σύστημα εκπαίδευσης, που είχε τη δυνατότητα να λειτουργεί με όλα τα απαραίτητα χαρακτηριστικά με τα οποία λειτουργεί ένα συμβατικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ιδιαίτερα ο Holmberg (1986) αναφέρει ότι “ μια θεωρία για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να οριστεί ως μια σειρά από υποθέσεις, οι οποίες είναι συνυφασμένες λογικά μεταξύ τους για να εξηγήσουν και να υπολογίσουν γεγονότα και εφαρμογές.

Οι τρεις όροι-κλειδιά “ ανοικτή”, “εξ αποστάσεως” και “ εκπαίδευση” και ιδιαίτερα οι δυο πρώτοι, είναι όροι που χρησιμοποιούνται με πλατιά έννοια, χωρίς ο χρήστης να αναγκάζεται να ανατρέξει σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο πρακτικών εφαρμογών και θεωρητικών αναπτύξεων. Πράγματι, μια προοπτική που ξεκινά από πολλά τεχνολογικά ινστιτούτα ερμηνεύει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τον μηχανιστικό τρόπο μιας πρακτικής κατά την οποία ο διδάσκων και οι διδασκόμενοι βρίσκονται σε μια απόσταση χώρου και χρόνου. Οι σύγχρονες ερμηνείες και προβληματισμοί των τελευταίων ετών ορίζουν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει ως κύριο σκοπό την προσφορά υπηρεσιών διδασκαλίας και μάθησης προκειμένου να εμπλέκουν την ανάπτυξη της δημιουργικής και κριτικής σκέψης. (Homborg 2002). Οι μορφές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης διαφοροποιούνται από την συμβατική εκπαίδευση ως προς το είδος και το βαθμό αλληλεπίδρασης που δημιουργείται μεταξύ των εκπαιδευτικών εταίρων. Η παράμετρος αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία σε μορφές επικοινωνίας οι οποίες, εκτός από διαφορετική τοποθέτηση των συμμετεχόντων στο χώρο και το χρόνο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, χρησιμοποιούν και διαφορετικούς τρόπους αλληλεπίδρασης. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση όλες οι διδακτικές λειτουργίες επιδιώκεται να πραγματοποιούνται μέσα από το διδακτικό υλικό (Κόκκος,2001).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν είναι απλά μια διδακτική μέθοδος αλλά ένα αυτοτελές είδος εκπαίδευσης που διαφέρει από την συμβατική στο γεγονός ότι η μετάδοση της γνώσης δεν στηρίζεται στην πρόσωπο με πρόσωπο αλλά στην εξατομίκευση της μάθησης. Ο ρόλος του εκπαιδευτή στην εκπαίδευση από απόσταση είναι να προάγει τη σημαντική αλληλεπίδραση του σπουδαστή με το μαθησιακό υλικό και να τον εμπνέει και να τον ενθαρρύνει για την συνέχιση των σπουδών του(Ματράλης 1998, 1999α). Ο Λιοναράκης (1999)αναφέρει ότι η μάθηση από απόσταση μπορεί να θεωρηθεί ως μια αποκλίνουσα περίπτωση μάθησης όπου σε αρκετά σημεία είναι όμοια με την παραδοσιακή διδασκαλία, διαφέρει όμως ότι οι συμμετέχοντες είναι χωριστά. Απουσιάζει η παιδαγωγική σχέση καθώς εξαφανίζεται η προσωπικότητα, η παρουσία και η άμεση σχέση του εκπαιδευτή.

Επιπλέον σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2001) “ η εξ αποστάσεως εκπαίδευση λειτουργεί ευέλικτα και προσαρμόζεται σε διάφορες συνθήκες, ενώ ταυτόχρονα, προσαρμόζει τα εκπαιδευτικά εργαλεία και τα δεδομένα που χρησιμοποιεί σε όλες της τις εφαρμογές. Ένας ακόμα ορισμός του ίδιου για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι: “ Η εξ αποστάσεως μάθηση σαν η εκπαίδευση που διδάσκει και ενεργοποιεί τους μαθητές πως να μαθαίνουν μόνοι τους και πως να εργάζονται ανεξάρτητα προς μια ανακάλυψη της μαθησιακής διαδικασίας”(Lionaraki, 2001, p.185).

Εκπαίδευση εξ αποστάσεως “ (distance education) ονομάζεται το είδος της εκπαίδευσης, όπου οι διδάσκοντες και οι διδασκόμενοι δε βρίσκονται σε άμεση - προσωπική επαφή μεταξύ τους, αλλά επικοινωνούν με άλλους τρόπους όπως: με αλληλογραφία, ραδιόφωνο, τηλεόραση, τηλέφωνο κλπ. Σε αρκετές χώρες η εκπαίδευση εξ αποστάσεως ή εκπαίδευση με αλληλογραφία, όπως επίσης λέγεται, καλύπτει ένα σημαντικό μέρος της εκπαίδευσης για τους ενήλικες (adult education) ή της “ διά βίου “ εκπαίδευσης (life-long education).

Κυβερνήσεις αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων χωρών αναγνωρίζουν το γεγονός ότι όταν θέλουν να διευρύνουν τις εκπαιδευτικές τους παροχές σε οποιοδήποτε επίπεδο, σε μεγάλη έκταση και σχετικά γρήγορα η εξ αποστάσεως εκπαίδευση τους προσφέρει και τις παρακάτω δυνατότητες:

- Μπορεί τώρα να εκπαιδευτεί μεγαλύτερος αριθμός ατόμων και σε λιγότερο χρόνο, παρά αν χρησιμοποιούνταν μόνο ο παραδοσιακός τρόπος.
- Το κόστος για κάθε εκπαιδευόμενο είναι αρκετά χαμηλότερο, σε σύγκριση με το κόστος της παραδοσιακής εκπαίδευσης.
- Αποφεύγεται η ανάγκη δημιουργίας νέων κτιριακών εγκαταστάσεων.
- Ενισχύεται η αγροτική ανάπτυξη με συνέπεια τη μείωση της ροής αγροτικών πληθυσμών σε αστικά κέντρα.
- Βελτιώνεται η δυνατότητα περισσότερων ανθρώπων να αποκτήσουν ανώτερη και περισσότερη εκπαίδευση.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χωρίς υποχρέωση παρακολούθησης σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο είναι ένα είδος εκπαίδευσης που φαίνεται να ταιριάζει περισσότερο με τη ζωή των ενηλίκων καθώς συνδυάζεται ευκολότερα με τις εργασιακές ή οικογενειακές υποχρεώσεις, οι χρόνοι που απαιτεί είναι κατά κανόνα πιο ευέλικτοι, ο αυτοκαθορισμός σε σχέση με στόχους και επιλογές πιο απαιτητικός και η ανάγκη για αυτοπειθαρχία μεγαλύτερη.

Ο όρος “Έκτακτη Εξ αποστάσεως Διδασκαλία “ αρχίζει να εμφανίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία και θα μπορούσε ελεύθερα να αποδοθεί σαν εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε έκτακτη ανάγκη. Σύμφωνα με τον Hodges et al.(2020), ο πρωταρχικός σκοπός της έκτακτης εξ αποστάσεως Διδασκαλίας δεν είναι να διαμορφώσει ένα καινούριο ενσωματωμένο εκπαιδευτικό οικοσύστημα, αλλά να παρέχει ένα πλαίσιο το οποίο θα διασφαλίσει άμεση και αξιόπιστη πρόσβαση σε οδηγίες και υποστήριξη για όλους εκείνους που εμπλέκονται (μαθητές, δάσκαλοι, γονείς) όσο είναι δυνατό. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η έμφαση δεν είναι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά στην απομακρυσμένη υποστήριξη, η οποία έχει επιβεβαιωθεί σαν τάση από τα ευρήματα ως εδώ.

Η αναγκαιότητα της ανθρωποκεντρικής πατραμέτρου της εξ αποστάσεως Εκπαίδευση (Abidah,2020) εστιάζει σε θέματα ισότιμης πρόσβασης (Reich et al,2020, Takahama, 2020, Reykd 2020). Οι δάσκαλοι χρειάζονται χρόνο , μέσα , εκπαίδευση και εξοπλισμό να προσαρμόσουν τις πρακτικές τους στις ανάγκες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Zhao et al,2020).

Η τηλεεκπαίδευση είτε ως λύση ανάγκης, είτε ως συμπληρωματικό μέσο της συμβατικής διδασκαλίας πρέπει να πληροί δυο βασικές προϋποθέσεις: πρώτον να συνοδεύεται από διάθεση στους εκπαιδευτικούς , εκ μέρους του Υπουργείου παιδείας, ειδικά διασκευασμένου διδακτικού υλικού. Δεύτερον να προσφέρεται μεθοδικά και συστηματικά, ειδική επιμόρφωση για την παροχή των απαραίτητων δεξιοτήτων ώστε οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να καταστούν ικανοί να δημιουργήσουν το δικό τους υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό που θα καλύπτει τις ανάγκες της τηλεεκπαίδευσης. Προφανώς προς αυτή την κατεύθυνση η ευθύνη παραμένει στην πολιτεία και είναι πολύ σημαντική.Τα απομακρυσμένα περιβάλλοντα διδασκαλίας έκτακτης ανάγκης διαφέρουν από την προγραμματισμένη εξΑΕ ,καθώς προσφέρουν προσωρινή εκπαιδευτική υποστήριξη σε μια περίοδο κρίσης χωρίς προγραμματισμένους πόρους ή υποδομές.

Ο όρος σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναφέρεται στην εκπαίδευση σε επίπεδο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης , η οποία παρέχεται εξ αποστάσεως και απευθύνεται σε άτομα σχολικής ηλικίας καθώς και σε ενηλίκους (Βασάλα,2005). Σύμφωνα με τη Διακήρυξη για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Λιοναράκης, Μανούσου,Χαρτοφύλακα, Παπαδημητρίου & Ιωακειμίδου 2020) η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια “ ολοκληρωμένη μεθοδολογία εκπαίδευσης, η οποία για να είναι ποιοτική και αποτελεσματική απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό από το πρώτο ως το τελευταίο βήμα” (βλ όπ, σελ.5).Προκειμένου να είναι αποτελεσματική, βασική προϋπόθεση αποτελεί το κατάλληλα διαμορφωμένο για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο θα πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά της σαφήνειας, της επεξήγησης, της υποκίνησης του ενδιαφέροντος, της αποτελεσματικής υποστήριξης και ενεργούς συμμετοχής των εκπαιδευομένων στη διεργασία μάθησης(βλ.όπ.,2020). Επίσης θα πρέπει να περιλαμβάνει ανατροφοδότηση και να διευκολύνει την αλληλεπίδραση και την αυτοαξιολόγηση(

Μανούσου , Κοντογεωργάκου, Γεωργιάδη & Κόκκαλη,2017, Μανούσου, Χαρτοφύλακα, Ιωακειμίδου, Παπαδημητρίου & Καραγιάννη 2020)

Η εκπαίδευση εξ αποστάσεως (distance education) είναι ένας σχετικά καινούριος τρόπος εκπαίδευσης που αναπτύσσεται παράλληλα και συμπληρωματικά με τον παραδοσιακό τρόπο εκπαίδευσης ενηλίκων (adult education). Είναι η εκπαίδευση που παρέχεται σε ενήλικες, κυρίως για σκοπούς γενικής παιδείας , χωρίς να αποκλείεται και η περίπτωση εκπαίδευσης- επιμόρφωσης για στενότερους επαγγελματικούς σκοπούς.

Εκπαίδευση εξ αποστάσεως (distance education) είναι η εκπαίδευση κατά την οποία διδάσκοντες και διδασκόμενοι δεν βρίσκονται σε άμεση, διαπροσωπική επαφή, αλλά επικοινωνούν μεταξύ τους έμμεσα με τη βοήθεια αλληλογραφίας, ραδιοφώνου, τηλεόρασης, τηλεφώνου, κασετόν, βιντεοκασετόνκλπ. Ο όρος “ εκπαίδευση με αλληλογραφία” συχνά χρησιμοποιείται συνώνυμα με τον προαναφερθέντα όρο “ εκπαίδευση εξ αποστάσεως “, όταν η τελευταία κυρίως βασίζεται σε έντυπο υλικό που διακινείται ταχυδρομικά. Η λέξη “ αναγκαιότητα “ αναφέρεται στη μορφολογία και το κλίμα αυτής της χώρας κι αυτό γιατί υπάρχουν αρκετές απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες περιοχές, επικρατούν πολύ δύσκολες κλιματολογικές συνθήκες και σαν χώρα είναι πολύ αραιοκατοικημένη.

Δυο σημαντικοί πυλώνες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση και η ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στην ασύγχρονη ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να μαθαίνει στο χρόνο και στο ρυθμό που επιθυμεί, ενώ στη σύγχρονη η διδασκαλία γίνεται σε πραγματικό χρόνο από τον εκπαιδευτικό στους μαθητές, οι οποίοι παρακολουθούν ζωντανά μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας ή κάποιας άλλης υπολογιστικής συσκευής. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως εκπαιδευτική δομή επιδιώκει την παροχή εκπαίδευσης χωρίς την ανάγκη φυσικής παρουσίας σε συγκεκριμένο χώρο. Η παιδαγωγική και η τεχνολογία συνυπάρχουν στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής διαδικασίαςκαι την υποστήριξη της ψηφιακής τάξης.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει αντικαταστήσει όρους , όπως σπουδές ή εκπαίδευση δι’ αλληλογραφίας (correspondence study), σπουδές στο σπίτι (home study), ανεξάρτητες σπουδές (independent study) , εξωτερικές σπουδές (external study), εξ αποστάσεως μελέτη (distance learning),εξ αποστάσεως οδηγίες (distance instructions) και εξ αποστάσεως διδασκαλία (distance teaching) (Keegan 1996; Λιοναράκης 2001α).

Ο ορισμός που δίνει ο Keegan (1996) , σύμφωνα με τον Borje Holmberg (2000) “περικλείει ξεκάθαρα και αναμφίβολα τα χαρακτηριστικά εκείνα που ανήκουν και προσδιορίζουν αυτό που σήμερα ονομάζεται “ εξ αποστάσεως εκπαίδευση” τα οποία είναι:

- Η απόσταση που χωρίζει τον διδάσκοντα από τον διδασκόμενο
- Η παρεμβολή του εκπαιδευτικού οργανισμού στη μαθησιακή διαδικασία
- Η χρήση τεχνικών μέσων
- Η εξασφάλιση αμφίδρομης επικοινωνίας
- Η δυνατότητα συναντήσεων
- Το γεγονός ότι πρόκειται για βιομηχανοποιημένη μορφή εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2001) , εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι αυτή “που διδάσκει και ενεργοποιεί το μαθητή πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα προς μια ευρετική πορεία αυτομάθησης και γνώσης” . Ο ερευνητής συνεχίζει απαριθμώντας τα δέκα κριτήρια που αποτυπώνουν τα δεδομένα ενός ορισμού της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης , τα οποία οφείλουν να χαρακτηρίζονται από πολυμορφικότητα, ευελιξία μετρησιμότητα, διευκόλυνση και μαθητοκεντρισμό, και είναι: ο μαθητής, ο δάσκαλος, η μάθηση, η διδασκαλία, η επικοινωνία , το διδακτικό υλικό, ο τόπος, ο χρόνος , ο εκπαιδευτικός φορέας και η αξιολόγηση. Για έναν τέτοιο ορισμό ο Λιοναράκης καθιερώνει τον όρο “ πολυμορφική εκπαίδευση”. Ο Rudolf Dellling παρατηρεί ότι οι διδασκόμενοι στα προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι συνήθως ενήλικοι οι οποίοι “ δε δέχονται τη συμβατική σχέση εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου” (Keegsn,1996: 53-54). Στόχος δηλαδή των εκπαιδευτικών οργανισμών για τον Dellling, είναι η σταδιακή ανάπτυξη της αυτοδυναμίας των διδασκόμενων.. Για τον Wedmeyer οι σπουδαστές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης “ βρίσκονται σε περιβάλλον διαφορετικό από εκείνο του σχολείου . Ενδέχεται να καθοδηγούνται από διδάσκοντες , δεν εξαρτώνται όμως από αυτούς . Έτσι καθίστανται ολοένα και περισσότερο υπεύθυνοι καθώς αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και διεκπεραιώνουν δραστηριότητες που οδηγούν στη μάθηση(Wedmeyer ,1973,οπ.αναφ,στο Keegan, 1996:54). Ο Moore επηρεασμένος από τις θέσεις των Wedemeyer , Rogers,, Tough, Knowles και έχοντας μια ανθρωπιστική

διάθεση, αναδεικνύει την ανάγκη ανάπτυξης αυτονομίας των εκπαιδευομένων στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Keegan ,1996).

Το επίθετο “ ανοικτή” απαντάται συχνά σε σχέση με την εκπαίδευση εξ αποστάσεως , αναμφίβολα λόγω της μεγάλης επίδρασης του British Open University (Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Βρετανίας) και άλλα όμως ιδρύματα που εφαρμόζουν διδασκαλία εξ αποστάσεως έχουν υιοθετήσει εφαρμογές οι οποίες φέρουν ονόματα που ανταποκρίνονται σε αυτό το επίθετο. Σε αυτά τα ονόματα, το “ανοικτό “ αναφέρθηκε αρχικά για την ελεύθερη πρόσβαση στην εκπαίδευση και την αποφυγή των συνθηκών που την περιορίζουν ενώ από μόνο του δεν έχει καμιά σχέση με την εκπαίδευση εξ αποστάσεως , όπως λει και ο Dewal. Η ανοικτή εκπαίδευση αναφέρεται σε οργανωτικές αλλαγές έτσι ώστε ένα ίδρυμα να γίνεται ανοικτό: ανοικτό σε σχέση με τον τόπο, τον χρόνο,, το περιεχόμενο και τον τρόπο μάθησης κ.α. Ένας θεσμός διδασκαλίας εξ αποστάσεως μπορεί επίσης να είναι “ κλειστός” (Dewal 1986:8). Η μάθηση εξ αποστάσεως είναι μια υποκατηγορία της ανοικτής μάθησης που προήλθε από την συχνή χρήση “ μερικών χαρακτηριστικών μάθησης εξ αποστάσεως” στην ανοικτή μάθηση. Η ανοικτή μάθηση δεν είναι συνώνυμη με την εκπαίδευση εξ αποστάσεως , ούτε η εκπαίδευση εξ αποστάσεως είναι ένα υποσύνολο της ανοικτής μάθησης. Η ανοικτή μάθηση είναι μια έκφραση. Πρόκειται για μια προσέγγιση που βασίζεται στον προγραμματισμό, στον σχεδιασμό, στην προετοιμασία και παρουσίαση μαθημάτων από εκπαιδευτές και μια προσέγγιση των σπουδαστών που βασίζεται στην επιλογή και χρήση των μαθησιακών στρατηγικών και των αναφερόμενων σε αυτές πόρων. Αναμφίβολα “ η εκπαίδευση δι’ αλληλογραφίας “ σαν όρος έχει ξεπεραστεί από την “ εκπαίδευση εξ αποστάσεως” , η οποία στο Ηνωμένο Βασίλειο τουλάχιστον, έχει εναλλακτικά ξεπεραστεί από την ανοικτή μάθηση(Thorpe 1987:56). Η εκπαίδευση εξ αποστάσεως συχνά θεωρείται σαν μια καινοτομία που παρέχει στους σπουδαστές ανεξαρτησία στον υπέρτατο βαθμό.

Επιπλέον η εκπαίδευση εξ αποστάσεως αποσκοπεί να εξυπηρετεί σπουδαστές που δεν είναι εγκατεστημένοι πλησίον του ιδρύματος που σπουδάζουν και δεν μπορούν να ωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα της πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλίας. Η εκπαίδευση εξ αποστάσεως μπορεί και συχνά είναι μια μορφή μαζικής επικοινωνίας. Οι νέες τεχνολογικές προσεγγίσεις δεν εμποδίζουν την προσωπική επικοινωνία με συζήτηση από το να είναι βασικό χαρακτηριστικό της αποτελεσματικής μελέτης εξ αποστάσεως.

Η προσέγγιση μας για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια προσέγγιση πολυμορφική, η οποία ορίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όχι με βάση μια και μοναδική μεθοδολογία και αντίληψη για το πώς υλοποιείται , αλλά με βάση μια πολυμορφικότητα που της επιτρέπει να λειτουργεί ευέλικτα, να προσαρμόζεται σε επιμέρους συνθήκες και να προσαρμόζει σε αυτές όλα τα εκπαιδευτικά δεδομένα που χρησιμοποιεί για την εφαρμογή της . Η εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση έχει την ιδιαιτερότητα ότι ενώ δανείζεται στοιχεία θεωρίας και εφαρμογών από άλλες μορφές και εμπειρίες εκπαίδευσης, διαφέρει από αυτές. Από τη μια πλευρά, η ίδια δεν αποτελεί ένα πλοκληρωμένο τυπικό σύστημα ή βαθμίδα εκπαίδευσης , όπως η πρωτοβάθμια ή η δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Δεν είναι εκπαιδευτική πολιτική ή τακτική , όπως η διά βίου μάθηση ή η συνεχιζόμενη εκπαίδευση. Ούτε ανήκει στη σφαίρα της εκπαίδευσης ενηλίκων , η οποία απευθύνεται σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού ή ηλικίας, και, κατά κύριο λόγο , σχετίζεται με τη διά βίου μάθηση και τη συνεχιζόμενη κατάρτιση. Επίσης, όπως και άλλα εκπαιδευτικά επιστημονικά πεδία δεν αποτελεί ένα σύνολο με οδηγίες του τύπου “ πρακτικές οδηγίες εφαρμογής της “ ή “το αλφαβητάρι του καλού εξ αποστάσεως δασκάλου”. (Λιοναράκης 2022). Έτσι ο όρος “ πολυμορφική εκπαίδευση” λαμβάνει μια ιδιαίτερη αξία και υποδηλώνει την ποιοτική εκπαίδευση που λειτουργεί με αρχές μάθησης και διδασκαλίας σε ένα εξ αποστάσεως περιβάλλον (Lionarakis,1998).

Το ουσιαστικό και ευδιάκριτο χαρακτηριστικό στην εκπαίδευση εξ αποστάσεως είναι ότι ο σπουδαστής βρίσκεται μακριά από τον καθηγητή του για πολύ ή για περισσότερο ή ακόμα και για το σύνολο του χρόνου που απαιτεί η συγκεκριμένη διαδικασία μάθησης. Αυτό, λοιπόν , το σύστημα εκπαίδευσης, αν και παράγεται για όλους, παρέχει τελικά τη δυνατότητα στον κάθε επίδοξο σπουδαστή να αναπτύξει μια αυτόνομη διαδικασία μάθησης προσαρμοσμένη στις ανάγκες του και δυνατότητες του..Ένα ευδιάκριτο κοινό χαρακτηριστικό της προσπάθειας αυτής είναι η δυνατότητα για αύξηση των εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όλους όσοι θα ήθελαν να σπουδάσουν και δεν μπόρεσαν στο παρελθόν ή δεν θα μπορούσαν και τώρα, αν ο μόνος τρόπος εκπαίδευσης παρέμενε ο της κατεστημένης παραδοσιακής εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τους Γιαγλή, Γιαγλή & Κουτσούμπα (2010) η Εξ ΑΕ διδάσκει και ενεργοποιεί τον μαθητή πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα προς μια ευρετική πορεία αυτομάθησης και γνώσης, ενώ οι Σοφός, Κώστας & Παράσχου (2015 σελ.22) δίνουν τον εξής ορισμό για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση: “ η εκπαίδευση η οποία παρέχεται μέσω εκπαιδευτικού υλικού , όπως άρθρα, εκπαιδευτικοί οδηγοί και συμπληρωματικό υλικό, και ο εκπαιδευτής και ο εκπαιδευόμενος χωρίζονται χώρο (ή /και) χρονικά. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ποικίλει σε μεγάλο βαθμό ως προς τον τρόπο εφαρμογής της και εκτείνεται από τις κλασικές σπουδές δι’ αλληλογραφίας ως τη συνεργατική, μέσω διαδικτύου ενεργοποιούμενη πολυμεσική εκπαίδευση”. Άλλα χαρακτηριστικά της εξ ΑΕ είναι η απόσταση εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου, η ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού οργανισμού, ως φορέα παροχής της εξΑΕ, η χρήση τεχνικών μέσων, η διασφάλιση αμφίδρομης επικοινωνίας, η δυνατότητα συναντήσεων, καθώς και για το γεγονός ότι πρόκειται για μια βιομηχανοποιημένη μορφή εκπαίδευσης.

Κατά τους Hodges, Moore,Lockee Trust & Bond (2020) η Επείγουσα Απομακρυσμένη Διδασκαλία (ΕΑΔ) (Emergency Remote Teaching ERT) ορίζεται ως η ξαφνική και προσωρινή μετάβαση της δια ζώσης διδασκαλίας σε εξ αποστάσεως εκπαίδευση λόγω έκτακτων συνθηκών, όπως φυσικές καταστροφές, πόλεμοι και υγειονομικές κρίσεις. Σε αντίθεση με άλλες χώρες, δεν υπάρχει θεσμοθετημένη εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση (εξ ΑΣΕ), ούτε σε αυτοδύναμη, ούτε σε συμπληρωματική μορφή (Βασάλα,2005). Η ΕΑΔ επίσης εστιάζει σε ζητήματα προσβασιμότητας, δικαιοσύνης, ψηφιακών διαφορών, απόρρητου και ασφάλειας.

2.4 Σχετικοί όροι με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Ο όρος **Μικτή Πολυμορφική Μάθηση** (ΜΠΜ) δεν αναφέρεται περιοριστικά σε αυστηρές τυπολογίες και προκαθορισμένα διδακτικά και τεχνολογικά μοντέλα , αλλά σε μια ολιστική παιδαγωγική προσέγγιση, η οποία κάθε φορά οφείλει να αντιμετωπίζει την πρόκληση της εναρμόνισης τριών βασικών εννοιών “ Ευελιξία”, “Μορφωτική Φυσιολογία” και “Κοινωνική Αλληλεπίδραση” με στόχο τη συνεργατική οικοδόμηση της γνώσης. Το προτεινόμενο μοντέλο Μικτού Περιβάλλοντος Μάθησης καλείται να εναρμονίσει τρεις κρίσιμους παράγοντες:

- Την ευελιξία του εκπαιδευτή με το διδακτικό και μαθησιακό υλικό.
- Την ευελιξία του εκπαιδευόμενου σε σχέση με (Paulsen,2003) το χώρο, το χρόνο και το ρυθμό της μάθησης, την πρόσβαση στο περιβάλλον εκπαίδευσης (τεχνολογική-φυσική), τα τεχνολογικά μέσα, τη μορφή του περιεχομένου (έντυπο,ψηφιακό), τις μορφές αξιολόγησής..
- Την καλλιέργεια της ιδιαίτερης μορφωτικής φυσιολογίας του εκπαιδευόμενου , μέσα από την οικοδόμηση ενός αυτορρυθμιζόμενου περιβάλλοντος, το οποίο υποστηρίζει την ευρετική πορεία αυτομάθησης(Demtl et al.2004 Λιοναράκης 2006).
- Την ενδυνάμωση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της ανάπτυξης συνεργατικών περιβαλλόντων οικοδόμησης της γνώσης(Dziuban et al, 2004, Garrison & Kanuka,2004 Anastasiades 2008).

Η έννοια της **αυτονομίας** αφορά στο δικαίωμα που έχει το εκπαιδευόμενο άτομο να αναλαμβάνει την ευθύνη της μαθησιακής του πορείας, και, πιο συγκεκριμένα, να ορίζει το σκοπό, το περιεχόμενο, τη μέθοδο και την αξιολόγηση της μαθησιακής του διαδικασίας. Διαπιστώνεται ότι η κληρονομιά που έχει αφήσει το παραδοσιακό σύστημα εκπαίδευσης αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην προώθηση της αυτονομίας. Η δομή του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης χαρακτηρίζεται κυρίως από τη γεωγραφική απόσταση που έχει ο διδασκόμενος από το διδακτικό ίδρυμα και το διδάσκοντα καθώς και από τα τεχνικά μέσα που χρησιμοποιούνται για να γεφυρωθεί η απόσταση αυτή. Έτσι, κατά καιρούς έχουν χρησιμοποιηθεί κατ’ εναλλαγή όροι, όπως αυτονομία, ανεξαρτησία,προσωπική ανάπτυξη, διά βίου μάθηση, αυτοκατευθυνόμενη μάθηση, αυτοελεγχόμενη μάθηση, αυτορρυθμιζόμενη μάθηση, ανεξάρτητη μελέτη, αυτενέργεια, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αυτοδιδασκαλία,μαθησιακά σχέδια εργασίας, ανδραγωγική, ετοιμότητα για αυτοκατευθυνόμενη μάθηση(Reble ,1992; Αρβανίτης,2007, Γιαγλής,1983; Λαζακίδου-Καφετζή, Παρασκευά & Ρετάλης 2004; Ματσαγγούρας 2003; Νταλάκου,2005; Τρίλιανός,1998, Φωτιάδου,2001). Και στην αγγλική βιβλιογραφία είναι εντυπωσιακός ο αριθμός τέτοιων “ συνώνυμων” μεταξύ τους όρων, οι οποίοι καταγράφηκαν από τον Roger Hiemstra (2004): autodidactic(learning), autonomous learning, learning projects, self-directed learner,self-directedlearning,self-direction in learning,self-education,self-efficacy,self-planned learning,self-regulation/regulated learning,self-taught adults,assuming primary

responsibility, self-educated, asynchronous learning environment, self-guided learning, independent learner, self-managed learning, individual responsibility toward learning, self-regulated learning, inner directed, self-taught, intrinsically motivated learning, solitary learning, isolated learning, student generated learning, learning without a teacher, teacherless individual learnets, self-acquired knowledge, unsupervised learning. Η πλούσια αυτή παραγωγή λέξεων προκειμένου να αποτυπωθεί μια έννοια, φανερώνει κατά τον Peters (1998) την αναπτυσσόμενη σημαντικότητα και την ανάγκη ύπαρξής της στο παιδαγωγικό γίγνεσθαι.

Οι προσπάθειες ορισμού της αυτονομίας ανέδειξαν δύο διακριτές διαστάσεις της, οι οποίες αποτυπώθηκαν από τους Brockett και Hiemstra (1991) στο μοντέλο Προσανατολισμού στην Προσωπική Ευθύνη (Personal Responsibility Orientation-PRO). Η πρώτη διάσταση αναφέρεται στην έννοια που κατά κύριο λόγο αναφέρεται στη βιβλιογραφία με τον όρο αυτόνομη μάθηση. Η διάσταση αυτή αφορά στη διαδικασία κατά την οποία ο μαθητής αναλαμβάνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στη σχεδίαση, εκτέλεση και αξιολόγηση της διδακτικής του πορείας, στην οποία κάποιος εκπαιδευτικός ίδρυμα μπορεί να παίξει ρόλο διευκολυντή. Η δεύτερη διάσταση είναι αυτή που αναφέρεται στο χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του αυτόνομου μαθητή και επικεντρώνεται στην επιθυμία του ή στην προτίμησή του να αναλαμβάνει την ευθύνη της μάθησής του. Επομένως ο όρος αυτονομία στη μάθηση είναι ευρύτερος και αναφέρεται τόσο στα εξωτερικά χαρακτηριστικά μιας διδακτικής διαδικασίας όσο και στα εσωτερικά χαρακτηριστικά του μαθητή, τα οποία λαμβάνουν χώρα σε ένα πλαίσιο κοινωνικό, εκπαιδευτικό ή άλλο.

Η ομότιμη ανατροφοδότηση (ΟΑ), ως διαδικασία βελτιστοποίησης προόδου μεταξύ εκπαιδευομένων, αποτελεί ένα φαινόμενο που αναδεικνύεται τα τελευταία χρόνια στη βιβλιογραφία της εκπαίδευσης ενηλίκων. Η εκπαίδευση που διδάσκει και ενεργοποιεί τον μαθητή πως να μαθαίνει μόνος του και πως να λειτουργεί αυτόνομα προς μια ευρετική πορεία αυτομάθησης (Λιοναράκης, 2001, σελ. 185) σε άμεση διασύνδεση με τη θεωρία της ανδραγωγικής (Knoules, 1998).

Ανατροφοδότηση ορίζεται ως “ η πληροφορία για την απόσταση μεταξύ του παρουσιαζόμενου επιπέδου και του επιπέδου αναφοράς και αξιοποιείται για τον μετασχηματισμό αυτής της απόστασης”

Ομότιμη Ανατροφοδότηση : “ Συμφοιτητική ανταλλαγή πληροφοριών επί κοινή μαθησιακής διαδικασίας (Γραπτές εργασίες, βιβλιογραφία, τεχνικά θέματα, ύλη) και ψυχολογική ενίσχυση. Η διαδικασία χαρακτηρίστηκε: γρήγορη, άμεση και φιλική, αμφίδρομη, εποικοδομητική, στοχευμένη, κατανοητή, αλληλοϋποστηρικτική, αλληλέγγυα, ενθαρρυντική, χρήσιμη και αναγκαία.

Έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς διάφοροι όροι που σχετίζονται με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση:

Ζωντανή Μονόδρομη Μετάδοση Μαθημάτων : Ο όρος αυτός αναφέρεται στη μετάδοση του ήχου και της εικόνας του εκπαιδευτή που διενεργεί ένα μάθημα. Ο δέκτης του ήχου και της εικόνας, δηλαδή ο εκπαιδευόμενος, δεν μπορεί να συνομιλήσει με τον εκπαιδευτή,

Τηλεδιάσκεψη: Ο όρος αυτός αναφέρεται στην αμφίδρομη οπτικοακουστική επικοινωνία δύο χώρων σε πραγματικό χρόνο.

Πολυμερής τηλεδιάσκεψη: Ο όρος αυτός αναφέρεται στην τηλεδιάσκεψη όχι δύο αλλά περισσότερων χώρων.

Πλατφόρμα ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης: Λογισμικό το οποίο παρέχει την υπηρεσία ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης. Ασύγχρονα σημαίνει ότι ο εκπαιδευτής και ο εκπαιδευόμενος δεν απαιτείται να επικοινωνούν σε πραγματικό χρόνο. Μια τυπική ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση επιτρέπει σε έναν εκπαιδευόμενο να παρακολουθεί ένα μάθημα στον δικό του ρυθμό και από τον δικό του χώρο. Τυπικές πλατφόρμες ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης είναι το e Class του Ακαδημαϊκού Διαδικτύου και η πλατφόρμα Moodle.

Με τον όρο “ **Μαθησιακές Τεχνολογίες “ (Learning Technologies)** αναφερόμαστε στο σύνολο των τεχνολογιών που εφαρμόζονται για την εξυπηρέτηση της διαδικασίας της μάθησης και της διδασκαλίας”

Διαμοιραζόμενος χώρος εργασίας (shared workplace): Διαδικτυακό περιβάλλον στο οποίο όλοι οι χρήστες που βρίσκονται διασκορπισμένοι μπορούν να προσπελάσουν και να αλληλεπιδράσουν ο ένας με τον άλλο ανταλλάσσοντας σύγχρονα και ασύγχρονα δεδομένα ή μηνύματα κειμένου.

Το πιο σημαντικό στοιχείο για την καλλιέργεια και τη διάδοση της φιλοσοφίας της ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, το οποίο έχει συνεισφέρει αποφασιστικά στην εγκαθίδρυση της εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

2.5 Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και κορωνοϊός

Σε πρώτη φάση η λειτουργία των σχολείων και των πανεπιστημίων καθώς επίσης και των άλλων εκπαιδευτικών δομών αναστάλη με σκοπό να συνεισφέρει στη μείωση της εξάπλωσης του κορωνοϊού σε απάντηση στις συστάσεις των ειδικών. Αρχικά η παιδαγωγική παράμετρος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ήταν απύσασ. Οι διαμρφωτές της εκπαιδευτικής πολιτικής θα έπρεπε να φροντίσουν τη μετάβαση σ' ένα ανοιχτό σχολείο έρευνας βασισμένο στη μάθηση, τη συνεργατική δημιουργικότητα και την κοινωνική αλληλεγγύη. Υπογραμμίζεται η ανάγκη να μετακινηθούμε σε καινούρια περιβάλλοντα διδασκαλίας και μάθησης τα οποία χαρακτηρίζονται από ανοιχτότητα, έρευνα βασισμένη στη μάθηση, συνεργατική δημιουργικότητα και κοινωνική αλληλεγγύη.

Κάθε χώρα αντιμετωπίζει την καινούρια κατάσταση η οποία έχει συμβεί στα εκπαιδευτικά της συστήματα με μια σειρά από μέτρα τα οποία ποικίλλουν βασισμένα σε τοπικά και εθνικά χαρακτηριστικά, το επίπεδο της γνώσης και των δεξιοτήτων των δασκάλων, των γονιών και των μαθητών στις νέες τεχνολογίες, την εξοικείωσή τους με τη φιλοσοφία της Ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και θέματα που σχετίζονται με την κουλτούρα και την ιδιοσυγκρασία των κοινωνιών ειδικότερα σε συνθήκες έκτακτης ανάγκης όπως αυτή

Η κυβέρνηση της Κίνας έχει αναπτύξει μια πρωτοβουλία έκτακτης ανάγκης που ονομάζεται “αναστολή μαθημάτων χωρίς να σταματάει η μάθηση(Πρωθυπουργός της Εκπαίδευσης της Δημοκρατίας των Ανθρώπων στην Κίνα,2020). Αυτή η πρωτοβουλία εστιάζει στη χρήση και ενσωμάτωση των διαδικτυακών πηγών διδασκαλίας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, την ανάπτυξη του αναγκαίου εκπαιδευτικού υλικού στο διαδίκτυο, υποστήριξη για δασκάλους (online Teaching) και Μαθητές (Children’s Online Learning) για διαδικτυακή εξ αποστάσεως μάθηση. Άλλοι Κινέζοι ερευνητές εισήγαγαν την προσέγγιση “ School’s Out, But Class’s On”(Χία,2020), σύμφωνα με την οποία οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν δραστήριοι έξω από την αίθουσα ενώ υποστηρίζονται όχι μόνο από τους δασκάλους αλλά επίσης από τους γονείς τους.

Το τμήμα Εκπαίδευσης των ΗΠΑ με τον όρο Συνεχιζόμενη Μάθηση εστιάζει στο γεγονός ότι όλα τα κράτη απαιτείται να παρέχουν κάποια μορφή υποστήριξης στους μαθητές. Επιπλέον πρέπει να επιτρέπεται ισοδύναμη πρόσβαση για μαθητές και δασκάλους από άποψη υποδομής και εξοπλισμού και τέλος η χρήση εναλλακτικών μέσων επικοινωνίας (τηλεόραση, η χρήση αλληλογραφίας). Στη Συνεχιζόμενη Μάθηση οι μαθητές υποστηρίζονται με εντυπωμένο υλικό χρησιμοποιώντας πλατφόρμες εκμάθησης και κοινωνικά δίκτυα για τη συνεργασία δασκάλου- μαθητή, μαθήματα μέσω εθνικών τηλεοπτικών προγραμμάτων.

Η Ελλάδα πριν γίνει ικανή να αναρρώσει από τα πολεμένα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα της ύφεσης η οποία ξεκίνησε το 2009 έχει να αντιμετωπίσει τις χωρίς προηγούμενο αλλαγές της πανδημίας του Covid-19 ενώ το 15% του πληθυσμού έχει την εμπειρία της ακραίας φτώχειας. Οι γονείς πρέπει ανάμεσα στα άλλα πράγματα να υποστηρίξουν τα παιδιά τους έτσι ώστε να κερδίσουν πρόσβαση στο καινούριο απομακρυσμένο υποστηρικτικό περιβάλλον. Μέσα σε αντίξοες συνθήκες (υποχρηματοδότηση, έλλειψη προσβασιμότητας και υποδομής σε online περιβάλλοντα μάθησης, ανεπαρκής εκπαίδευση στην παιδαγωγική χρήση των τεχνολογιών και οι δάσκαλοι έχουν χάσει ένα σημαντικό κομμάτι της αγοραστικής τους δύναμης). Η πανδημία δεν είναι μια πολεμένη παρένθεση αλλά μια αλλαγή και ευκαιρία.

Μετά από μια πρώτη περίοδο αδεξιότητας, τα εκπαιδευτικά συστήματα άρχισαν να παρέχουν υποστήριξη στους μαθητές εστιάζοντας κυρίως στην επιβεβαίωση γρήγορης και αξιόπιστης πρόσβασης στο ίντερνετ, τη διανομή εκπαιδευτικού υλικού κυρίως σε ψηφιακή φόρμα στις πλατφόρμες, θέματα ισοδύναμης πρόσβασης κυρίως για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες ή κατοίκους των απόκρημνων και απομακρυσμένων περιοχών. Θα περιοριστεί ο καινούριος ρόλος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης να συναντήσει τις επείγουσες ανάγκες που προκαλούνται από την πανδημία ή θα έχει στόχο να εμπλουτίσει δασκάλους και μαθητές με γνώση και δεξιότητες προς καινούριους ορίζοντες μάθησης και διδασκαλίας με μια έμφαση στην παιδαγωγική παράμετρο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Anastasiades, 2010:2020). Για την αντιμετώπιση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οι

μαθητές έπρεπε να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές και ψυχολογικές δυσκολίες της πανδημίας στις ζωές τους, καθώς οι σχολικές κοινωνικές δραστηριότητες έλειπαν(Υucesoy-Ozkan et al.,2020).

Κύριο χαρακτηριστικό του πρώτου και δεύτερου κύματος, αποτέλεσε το γεγονός ότι η διδακτικομαθησιακή διαδικασία εξετράπη σε μια κατάσταση όπου απουσίαζε η αναγκαία παιδαγωγική ατμόσφαιρα (Reezigt et al., 2003;Γκότοβος, 1997; Μανσαγγούρας,2006) και έλειπε η απαραίτητη χωροχρονική συνύπαρξη των ατόμων που συνδιαμορφώνουν τη διδακτική

πράξη (Clark 2020;Hassenburg,2009; Παπαντώνης, 2020; Χαραλάμπους 2000) η οποία λειτουργεί ως γενεσιουργός αιτία δημιουργίας πλαισίου επιτυχούς οικοδόμησης της γνώσης (Ξωχέλλης, 1986; Παπάς, 2000; Πετροπούλουκ.α,2015'; Σταυρογιαννόπουλος, 2020; Τσουρέκης,1981).

Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της πανδημίας και της αξιοποίησης της εξ αποστάσεως σχολικής εκπαίδευσης, οι μαθητές έχουν ακόμα μεγαλύτερη ανάγκη να υποκινηθούν από τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να συνδέσουν τη σχολική γνώση με την πραγματική τους ζωή(ενδεικτικά αναφέρουμε τη στάση τους απέναντι στην προστασία του ανοσοποιητικού τους συστήματος αλλά και των συνανθρώπων τους ή τη στάση τους απέναντι στη χρήση της τεχνολογίας σε συνθήκες που κατά κάποιο τρόπο επιβάλλουν παρατεταμένη παραμονή στο σπίτι). Οι μαθητές θα πρέπει να υποστηριχτούν κατάλληλα ώστε να αναπτύξουν συγκεκριμένες οριζόντιες ικανότητες, όπως η ενσυναίσθηση, η διαχείριση συναισθημάτων, ο κριτικός στοχασμός, ώστε αργότερα ως ενήλικοι να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τα ατελώς δομημένα προβλήματα της καθημερινότητάς τους, αλλά και να μπορούν να ανταπεξέρχονται στις πολλαπλές απαιτήσεις των ρόλων που θα αναλάβουν στην κοινωνία .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΠΕ

3.1. Εφαρμογές των ΤΠΕ στην εκπαίδευση

Οι εφαρμογές των ΤΠΕ στο χώρο της εκπαίδευσης είναι πάρα πολλές; από τα ολοκληρωμένα πληροφοριακά συστήματα διαχείρισης εκπαιδευτικών οργανισμών και την αυτόματη δημιουργία του ωρολογίου προγράμματος μέχρι τα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (Learning Management Systems,LMS) και την τηλε-εκπαίδευση (Tele-Education). Η έμφαση στις ΤΠΕ δίνεται κυρίως στη διαμοίραση υλικού και λιγότερο στην επικοινωνία, την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία.

Η διδικτυακά υποστηριζόμενη μάθηση (Internet supported Learning) μπορεί να προωθήσει τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης (A-HEC,2007), και για την εφαρμογή της μπορεί να αξιοποιηθεί ο συνδυασμός μεθόδων και μέσων. Οι τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας και ειδικότερα η αποτελεσματικότητα της Διαδικτυακής Εκπαίδευσης στη διαδικασία της μάθησης έχουν προκαλέσει έντονο διάλογο. Σε αυτό το πλαίσιο οι συνεργατικές προσεγγίσεις αποτελούν το κλειδί για την επιτυχία της διαδικτυακής εκπαίδευσης. Η ανασκόπηση της Διαδικτυακής Εκπαίδευσης δείχνει την επικράτηση της χρήσης των ασύγχρονων τεχνολογιών (Waits & Lewis,2003) ενώ οι σύγχρονες τεχνολογίες δεν έχουν εξαπλωθεί αρκετά για διάφορους λόγους όπως το ακριβό λογισμικό, το αυξημένο κόστος σύνδεσης στο Διαδίκτυο, η δυσκολία συντονισμού κ.α. Όμως η νέα χιλιετία έφερε νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και συνεργασίας (π.χ VODP, τηλεδιάσκεψη) προσφέροντας νέα εργαλεία και νέες δυνατότητες για τη χρήση σύγχρονων και ασύγχρονων εργαλείων που μπορούν να υποστηρίξουν τη διάδραση, το συντονισμό, τη συνεργασία, τη συνδημιουργία και τη συλλογική παραγωγή γνώσης (Kim & Bonk, 2006).

Τα σύγχρονα εργαλεία έχουν διαφορετικά πλεονεκτήματα από τα ασύγχρονα και ο συνδυασμός τους μπορεί να υποστηρίξει περισσότερο τη μάθηση στη Διαδικτυακή εκπαίδευση. Η χρήση της τεχνολογίας έχει καταστήσει εφικτή τη μεταφορά πληροφορίας διαφόρων μορφών (εικόνα,ήχος, κείμενο, υπερκείμενο,animation) με υψηλές ταχύτητες μετάδοσης, συμβάλλοντας έτσι στην απεξάρτηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας από το χώρο, το χρόνο και το μονοδιάστατο τρόπο, αναζήτησης, παρουσίασης και διακίνησης της πληροφορίας και της γνώσης(Μακράκης 2000).

Η ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση έχει μειονεκτήματα:

- Καθυστέρηση στην ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία.
 - Έλλειψη διαπροσωπικής επαφής
 - Απουσία άμεσης ανατροφοδότησης
 - Περιορισμένη συμμετοχή σε συνεργατικές δραστηριότητες
- Δυσκολία συντονισμού των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Όλα αυτά μπορεί να τα άρει ο συνδυασμός της με σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση.(khan & Hinata,2001). Η σύγχρονη και η ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση δε λειτουργούν ως ανταγωνιστικές έννοιες, αλλά μπορούν και πολλές

φορές επιβάλλεται, να συμπληρώνουν η μία την άλλη, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για ένα ολοκληρωμένο περιβάλλον συνεργατικής μάθησης. (Αναστασιάδης 2005).

3.2 Μέσα και ηλεκτρονικές πλατφόρμες διδασκαλίας

Σύμφωνα με τον Fisher (2006) με τον όρο εικονική τάξη εννοούμε μια σύγχρονη διαδικτυακή τάξη, που μοιράζεται πολλά κοινά στοιχεία με την κλασική δια ζώσης τάξη. Η αξιοποίηση της τεχνολογίας αποτελεί αρωγό της διδασκαλίας και προωθεί την αποτελεσματικότερη εκπαίδευση των μαθητών. Η προστιθέμενη αξία που φέρνει στην εκπαίδευση δεν είναι προφανής. Απαιτείται αναστοχασμός πάνω στη σημασία της επικοινωνίας της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας στην εκπαίδευση αλλά και τον κοινωνικό χαρακτήρα της διαδικασίας (Ε.Ρωσσιου,Ε. Βογιατζάκη,Σ.Παπαδάκης).

Η τηλεδιάσκεψη είναι ένα διαδικτυακό συνεργατικό εργαλείο (Riesbeck,1996) που επιτρέπει τη σύγχρονη διάδραση των συμμετεχόντων με ήχο, βίντεο, κείμενο, ανταλλαγή αρχείων, διαμοίραση εφαρμογών, καθοδηγούμενη πλοήγηση στο Διαδίκτυο, whiteboard και εύκολη διαχείριση της επικοινωνίας, της εικονικής τάξης. Τα άτομα που πρόκειται να συνεργαστούν χρειάζονται ανάλογες δεξιότητες (Grice 1975, Gokhale 1995), όπως και δεξιότητες χρήσης των εργαλείων (κάμερες, μικρόφωνα, σύνδεση στο Διαδίκτυο κλπ). Οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι κατά μέσο όρο χρειάστηκαν τρεις μέρες για να αναπτύξουν το “αίσθημα του ανήκειν” στη Διαδικτυακή κοινότητα πρακτικής. Στον ελληνικό χώρο μια προσπάθεια Διαδικτυακής Κοινότητας Πρακτικής (ΔΚΠ) αποτελεί το Moodle.

3.2. Μέσα και ηλεκτρονικές πλατφόρμες διδασκαλίας

Η κασέτα στην εκπαίδευση από απόσταση : πληροφορεί συμπληρωματικά, με τρόπο κατανοητό και ζωντανό., βοηθά στην πραγματοποίηση ή στην αξιολόγηση κάποιας εργασίας, αποτελεί έναυσμα για νέες ιδέες, δραματοποιεί, μεταφέρει προφορικό λόγο ξένων γλωσσών, αποτελεί ευέλικτο, εύχρηστο και φθινό εργαλείο. Το **βίντεο** έχει μια ιδιαίτερη δυναμική και διάσταση στην κινούμενη εικόνα. Με εικόνα και ήχο προσφέρει ζωντανό λόγο, βοηθάει σε θέματα δραστηριοτήτων και ανάπτυξης δεξιοτήτων. Δημιουργεί εντυπώσεις που είναι δύσκολο να δημιουργηθούν από το έντυπο υλικό, δραματοποιεί ιστορίες, αποτελεί ευχάριστο, εύχρηστο και ελκυστικό εργαλείο. Με τη χρήση τους αναδείχτηκε ένας νέος όρος, **η μάθηση η στηριζόμενη στην τεχνολογία** (TBL- Technology Based Learning), με αιχμή του δόρατος, ως σημαντικότερο εργαλείο, τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Με τη λέξη “λογισμικό” εννοούμε, εκτός βέβαια από το λειτουργικό σύστημα (για παράδειγμα : Windows 98, Unix) το οποίο είναι απαραίτητο για τη λειτουργία του, τα προγράμματα με τα οποία τροφοδοτούμε τον η/υ προκειμένου να εκτελέσουμε μια εργασία (για παράδειγμα ο επεξεργαστής κειμένου). Ο Η/Υ είναι ένας σημαντικός βοηθός του εκπαιδευτικού και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα πολύτιμο εργαλείο στην εξατομικευμένη μάθηση. Αυτό το τελευταίο χαρακτηριστικό συνδέει άμεσα τον η/υ με την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΑεξΑΕ).

Με τον όρο αλληλεπιδραστικό (interactive) εννοούμε ότι το λογισμικό δεν πρέπει να είναι απλά μια διαδοχή εικόνων στην οθόνη, αλλά πρέπει να εμπεριέχει την έννοια της επίδρασης του χρήστη προς το σύστημα και αντιστρόφως. Αν θέλαμε να κάνουμε μια σύντομη περιγραφή του internet, θα λέγαμε πως είναι ένα ευρύτερο δίκτυο Η/Υ στο οποίο μπορεί να συνδεθεί ο καθένας μέσω του η/υ του και μια ευρεία κοινωνία ανθρώπων που εξυπηρετούνται από αυτό. Μέχρι σήμερα τα περισσότερα ιδρύματα που προσφέρουν ΑεξΑΕ χρησιμοποιούν για τη διεξαγωγή των προγραμμάτων τους έντυπο υλικό συνοδευόμενο από οπτικοακουστικό (κασέτες ήχου, βιντεοταινίες), καθώς και διάφορες μορφές “πρόσωπο με πρόσωπο” διδασκαλίας (ομαδικές, συμβουλευτικές συναντήσεις, σεμινάρια, εργαστήρια κ.α).

Περιβάλλον **CENTRA**: Ο χρήστης με τον ρόλο του απλού συμμετέχοντα εισέρχεται στην εικονική αίθουσα με σκοπό να παρακολουθήσει μια ζωντανή σύνοδο και σε ένα ιδιαίτερα εύκολο στη χρήση περιβάλλον διεπαφής αντιλαμβάνεται πως η εκπαίδευση στην εικονική αίθουσα διεξάγεται με τη λογική της εκπαίδευσης σε μια κλασική αίθουσα. Τα εργαλεία του CENTRA χρησιμοποιούνται για συνομιλία κειμένου, για ρύθμιση των αντίστοιχων επιλογών κειμένου, για δημιουργία ομάδων εργασίας, για εισαγωγή πληροφοριών κλήσης συνδιάσκεψης, για αλλαγές επιλογών για τη σύνοδο, για ρυθμίσεις του Οδηγού Ήχου ή του Οδηγού Video, για ανατροφοδότηση, για χρήση του ασπροπίνακα καθώς και αλλαγής επιλογών προβολής.

Χρησιμοποιώντας το κατάλληλο εργαλείο εισαγωγής ο συντονιστής μπορεί να εισάγει μια παρουσίαση στο Ημερήσιο Πρόγραμμα πριν ή κατά τη διάρκεια μιας συνόδου. Υπάρχει και η δυνατότητα της χρησιμοποίησης εργαλείου επισήμανσης κατά τη διάρκεια του διαμοιρασμού αλλά και η δυνατότητα της παύσης του διαμοιρασμού όποτε επιθυμεί ο χρήστης που τον χρησιμοποιεί. Ο “οικοδεσπότης” της εφαρμογής έχει τον κύριο έλεγχο πάνω στην εφαρμογή του και μπορεί να διακόψει όταν το επιθυμεί την εργασία των υπολοίπων. Οι απαντήσεις των εκπαιδευμένων στις αξιολογήσεις καταγράφονται την ώρα που υποβάλλονται και μπορούν να καταγραφούν επώνυμα ή ανώνυμα και μάλιστα μπορεί αν θέλει ο εκπαιδευτής να ενεργοποιήσει την αυτόματη διόρθωση. Έτσι για τις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και συμπλήρωσης κενού, ο εκπαιδευόμενος μπορεί να δει ποιες ερωτήσεις απάντησε σωστά και ποιες όχι και να πάρει και ανατροφοδότηση (feedback) ως σχόλια στις λάθος επιλογές του.

Επίσης έχουμε τη δυνατότητα δημιουργίας αξιολογήσεων μέσω ερωτηματολογίων. Τα ερωτηματολόγια μπορούν να περιέχουν ερωτήσεις τριών τύπων: α. πολλαπλών επιλογών β. συμπλήρωσης κενού γ. ελεύθερου κειμένου. Επίσης είναι δυνατό ο συντονιστής να μεταβαίνει από τη μια εικονική υποομάδα στην άλλη, όπως επίσης και να μεταφέρει μέλη της μίας υποομάδας στην άλλη. Τα ηλεκτρονικά ημερολόγια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ενθάρρυνση κριτικής σκέψης μαθητών, ενθάρρυνση στοχασμού και αμφισβήτηση των ιδεών, ανατροφοδότηση για τη διαδικασία και την πορεία του μαθήματος, αξιολόγηση - καταγραφή αυτών που μελετούν ή εκπληρώνουν τις ανατιθέμενες εργασίες, καταγραφή της δυναμικής και αλληλεπίδρασης των ομάδων, καταγραφή των προτάσεων για τη βελτίωση του προγράμματος, καταγραφή των εμπειριών μάθησης, καταγραφή προτεινόμενων λύσεων στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι συμμετέχοντες, καταγραφή της διαχείρισης των ανατιθέμενων εργασιών.

Οι περισσότεροι βρήκαν ελκυστική την πλατφόρμα CENTRA. Οι συμμετέχοντες εκτίμησαν την ευελιξία που πρόσφερε το διαδίκτυο, βρήκαν τις διαδικασίες ενδιαφέρουσες, έγιναν πιο ανεξάρτητοι στη διαδικασία της μάθησης, αλλά μερικοί ένιωσαν την ανάγκη για προσωπική επαφή μια και τους δυσκόλεψε αρκετά η ασύγχρονη επικοινωνία σε αντίθεση με την σύγχρονη. Οι συμμετέχοντες συνειδητοποίησαν την αναγκαιότητα της επικοινωνίας και της συνεργασίας και θεωρούν ότι οι γνώσεις και οι δεξιότητες που απέκτησαν στο μάθημα έχουν συνάφεια με την καθημερινή τους πρακτική και ήδη έχουν εφαρμόσει αρκετά πράγματα (Παναγιώτης Αντωνίου).

Η αξιοποίηση της διαδικτυακής πλατφόρμας του ευρωπαϊκού έργου **YouRA** (Apostolakis et al., 2001), που αφορούσε στη δημιουργία ενός δικτύου σχολείων, όπου οι συμμετέχοντες μαθητές λαμβάνουν μετρήσεις μετεωρολογικών παραμέτρων και άλλων φυσικών μεγεθών και ξεκινούν τη διερεύνηση. Άλλο παράδειγμα ήταν η αξιοποίηση της διαδικτυακής πλατφόρμας του ευρωπαϊκού έργου **AgroWeb**. Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές από αγροτικές περιοχές της Ευρώπης συνεργάζονται με ντόπιους παραγωγούς προϊόντων για τη δημιουργία ενός δικτυακού χώρου, που σκοπό έχει την προώθηση των αγροτικών προϊόντων της περιοχής. Ιδιαίτερη προσοχή δίδεται, μάλιστα, προσφάτως στην παροχή ευρωζωνικών υπηρεσιών σε απομακρυσμένα σχολεία, όπως τα ολιγοθέσια, ενώ, υπό προϋποθέσεις, η δορυφορική τεχνολογία παρουσιάζει σοβαρά πλεονεκτήματα έναντι άλλων ευρωζωνικών τεχνολογιών για την κάλυψη του ψηφιακού χάσματος ανάμεσα σε αστικές και απομακρυσμένες περιοχές (Cartheron, 2003).

ΔΙΑΣ (Δορυφορικός ιστός απομακρυσμένων σχολείων): κατάρτιση σε μεθοδολογίες και στρατηγικές διδασκαλίας στο ολιγοθέσιο σχολείο με έμφαση στις διαθεματικές δραστηριότητες. Συμβολή στην επικοινωνία των ολιγοθέσιων σχολείων με την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα. Η σύνδεση με το διαδίκτυο μέσω δορυφόρου αποτέλεσε τη βασική καινοτομία του έργου ΔΙΑΣ έναντι άλλων “συμβατικών” μεθόδων διασύνδεσης για την πραγματοποίηση εξ αποστάσεως επιμόρφωσης. Η επικοινωνία των χρηστών με τον δορυφόρο δεν ήταν αμφίδρομη. Αποστολή δεδομένων (“επιστροφή”) μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο μέσω modem και επίγειας σύνδεσης (ISDN).

Η πλατφόρμα ασύγχρονης εκπαίδευσης του έργου ΔΙΑΣ παρείχε τη δυνατότητα καταγραφής (log files) των συμμετοχών των μαθητών, της πλοήγησής τους στο εκπαιδευτικό υλικό, το χρόνο απόκρισής τους στις ερωτήσεις και τις προτεινόμενες δραστηριότητες. Το ολοκληρωμένο σύστημα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (δορυφορική ζεύξη) που περιλαμβάνει πλατφόρμα σύγχρονης εκπαίδευσης, και πλατφόρμα ασύγχρονης εκπαίδευσης αποδείχθηκε σε γενικές γραμμές φιλικό προς τους χρήστες. Ενώ οι περιπτώσεις απώλειας δορυφορικού σήματος ήταν πολύ λίγες, ενώ προβλήματα με τις επίγειες υποδομές καταγράφηκαν πολλές φορές.

Οι ερωτηθέντες εκπαιδευόμενοι θεώρησαν ότι το εκπαιδευτικό περιεχόμενο του προγράμματος επιμόρφωσης χαρακτηριζόταν από καλή δόμηση και λογική συνέπεια. Το επίπεδο της καθοδήγησης που παρεχόταν από τις οδηγίες που συνόδευαν το επιμορφωτικό υλικό, ήταν υψηλό, διευκολύνοντας την αξιοποίηση του διατιθέμενου περιεχομένου αυτόνομα από τον απομακρυσμένο εκπαιδευτικό. Η πληρότητα του εκπαιδευτικού περιεχομένου του προγράμματος κινήθηκε σε πολύ υψηλό επίπεδο. Οι υπεύθυνοι του προγράμματος εκμεταλλεύθηκαν τη δορυφορική ευρυζωνικότητα προσφέροντας στους εκπαιδευόμενους πολύ πλούσιο επιμορφωτικό υλικό μεγάλου όγκου δεδομένων. Η ανάλυση των δεδομένων καταδεικνύει ότι οι εκπαιδευόμενοι στο σύνολό τους αξιολόγησαν το περιεχόμενο του προγράμματος από αρκετά έως πολύ κατανοητό. Οι κρίσεις των εκπαιδευομένων σχετικά με τη θελκτικότητα και το ενδιαφέρον του εκπαιδευτικού περιεχομένου επίσης ήταν θετικές. Μεταξύ των πλέον σημαντικών παραμέτρων ήταν η ικανοποίηση των επιμορφούμενων από το χρονοπρογραμματισμό των μαθημάτων και την υποστήριξη που έλαβαν από τους υπεύθυνους του προγράμματος.

MENTOR: Σύγχρονη εκπαίδευση :Το λογισμικό έχει τη δυνατότητα να προβάλλει την εικόνα του ομιλητή καθώς και αρχεία πολυμέσων (βίντεο, ήχου) ώστε να παρακολουθούν όλοι οι συνδεδεμένοι χρήστες. Η λειτουργία του πραγματοποιείται με τη χρήση των παρακάτω εργαλείων:

Φυλλομετρητής διαδικτυακών σελίδων : το εργαλείο αυτό προσφέρει τις βασικές λειτουργίες ενός HTML browser, ο οποίος καθιστά τις ιστοσελίδες ορατές σε ολόκληρη την εικονική τάξη. Εργαλείο για Desktop sharing-VNC., Με τη βοήθεια του εργαλείου VNC, όλοι οι χρήστες του MENTOR μπορούν να έχουν επαφή με έναν απομακρυσμένο υπολογιστή (VNC Server).

Εργαλείο εμφάνισης παρουσιάσεων Powerpoint-slideshow.

Χρήση της πλατφόρμας ασύγχρονης εκπαίδευσης MENTOR. Ο χρήστης καλείται να συμπληρώσει ένα σύντομο ερωτηματολόγιο σύμφωνα με το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του. Οι πληροφορίες που παρέχει αξιοποιούνται από το σύστημα ώστε να του προσφέρεται εξατομικευμένη μάθηση. Τα εργαλεία αξιολόγησης περιλαμβάνουν ερωτηματολόγια αξιολόγησης και καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης, επισκέψεις στα απομακρυσμένα σχολεία, ημιδομημένες συνεντεύξεις και συζητήσεις, βιντεοσκοπήσεις των μαθημάτων και τήρηση αρχείων μαθημάτων(log books) και ηλεκτρονικών αρχείων συστημάτων (log files) κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος.

Έντυπα αρχεία μαθημάτων: καταγραφή της διάρκειας του μαθήματος, του ποσοστού κάλυψης της ύλης σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό. Υπήρχαν προβλήματα που αφορούσαν στο δορυφόρο, στην πλατφόρμα σύγχρονης εκπαίδευσης, προβλήματα υλικοτεχνικής υποδομής, προβλήματα στο τηλεφωνικό δίκτυο και προσωπικά προβλήματα .

Η πλατφόρμα **WEBEX:** Ήταν η πρώτη πλατφόρμα σύγχρονης τηλεκπαίδευσης που έμαθαν να χρησιμοποιούν με ό,τι μπορεί να σημαίνει αυτό για την αποτελεσματική υλοποίηση της συγκεκριμένης μορφής διδακτικομαθησιακής διαδικασίας, τουλάχιστον στην αρχή της εφαρμογής της. Το πρόβλημα της καθυστέρησης στον ήχο, καθώς επίσης και τα προβλήματα στην αλληλεπίδραση με τους μαθητές, υπερισχύουν αισθητά τόσο στην ομάδα των εκπαιδευτικών που διέθετε πρότερη ψηφιακή κατάρτιση , όσο και στην ομάδα που δεν διέθετε , χωρίς να καταγράφεται ιδιαίτερα αξιολογική διαφορά μεταξύ των ποσοστών στις δύο ομάδες.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ: Ενδιαφέρον τόπος έμμεσης συνδιάσκεψης αποκαλούμενη σύστημα τηλεγραφής , δημιουργήθηκε σε πολύ αρχικό στάδιο στο British Open University υπό την ονομασία ΚΥΚΛΩΠΑΣ. Οπτικοακουστικό σύστημα διδασκαλίας πολλαπλών εφαρμογών το οποίο βασίζεται σε συμβατικές τηλεοπτικές συσκευές , σε κασέτες ήχου και στην τεχνολογία του μικροϋπολογιστή. Στην πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία οι ΚΥΚΛΩΠΕΣ μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν μια οπτικοακουστική βοήθεια για την προβολή προπαρασκευασμένων σχεδιαγραμμάτων και άλλων γραφικών τα οποία παράγονται στο στούντιο των ΚΥΚΛΩΠΩΝ στο Walton Hall και αποθηκεύονται σε ένα κανάλι στερεοφωνικών κασετών ήχου. Η οθόνη τηλεοράσεως των ΚΥΚΛΩΠΩΝ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για το γράψιμο και το σχεδιάσμα και των καθηγητών και των σπουδαστών, οι τηλεφωνικές γραμμές για την αναμετάδοση των γραπτών μεταξύ των διαφόρων συμμετεχόντων στη διδασκαλία, καθένας από τους οποίους διαθέτει ένα όμοιο σύστημα ΚΥΚΛΩΠΑΣ. Το γράψιμο επιτυγχάνεται με την χρήση είτε ενός στυλό ευαίσθητου στο φως έτσι ώστε να

σχεδιάζεται κατευθείαν στην οθόνη της τηλεοράσεως , είτε μέσω μιας ειδικής επιφάνειας η οποία προβάλλει το σχέδιο σε μια οθόνη(McConnell 1982: 21).

CADE (Hermods,Sweden): Κάνει χρήση ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή offline για την διόρθωση και τα σχόλια των απαντήσεων σε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής με προσεκτικά επιλεγμένα κριτήρια. Στο σύστημα CADE , ένας οπτικός αναγνώστης “διορθώνει” την απάντηση των σπουδαστών, κατόπιν ο υπολογιστής επιλέγει τα σχετικά σχόλια και τις επεξηγήσεις από ένα μεγάλο αριθμό σχολίων που είναι προγραμματισμένα και αποθηκευμένα για αυτό τον σκοπό. Το FernUniversitat ανέπτυξε ένα σύστημα ηλεκτρονικού υπολογιστή (CMA)μέσω του οποίου παρέχονται ελεύθερα οι απαντήσεις υπό μορφήν αριθμών. Το βίντεο: υπάρχει η τάση να ξεχνάμε τα περισσότερα από αυτά που βλέπουμε στις οθόνες.

3.3 Η επιτυχής χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση

Συχνά οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται από τους συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία ως απλά μέσα διάχυσης εκπαιδευτικού περιεχομένου και λιγότερο ως εργαλεία για την ανάπτυξη ουσιαστικών μαθησιακών διαδικασιών.

Η χρήση των ΤΠΕ παρέχει πολλές δυνατότητες διαδραστικότητας, τις οποίες έχει ανάγκη ο εκπαιδευόμενος για να είναι ανεξάρτητος αλλά και να έχει τον έλεγχο της μάθησης του και είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την εκπαίδευση από απόσταση (McIsaacs & Blocher, 1998). Ένα περιβάλλον διδασκαλίας με τη βοήθεια των ΤΠΕ οφείλει να διαθέτει όλα εκείνα τα κοινωνικά και χωροχρονικά χαρακτηριστικά που ανταποκρίνονται σε πραγματικές εκπαιδευτικές καταστάσεις. Όμως η στεία χρήση των διαδικτυακών τεχνολογιών και γενικότερα των ΤΠΕ στην εκπαίδευση δεν συνεπάγεται απαραίτητα και την προαγωγή της μάθησης (Pall off & Pratt,1999).

Ορισμένα από τα πλέον διαδεδομένα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης είναι το Moodle, Smile (System for Multimedia Integrated Learning). Τα ΣΔΜ έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν υπηρεσίες όπως δημιουργία, διάθεση, διαχείριση και διαμοιρασμό εκπαιδευτικού περιεχομένου, καταγραφή της δραστηριότητας και της προόδου των εκπαιδευόμενων, δυνατότητες σύγχρονης και ασύγχρονης συνεργασίας -επικοινωνίας και κεντρικό έλεγχο και διαχείριση στους εκπαιδευτές και τους διαχειριστές συστήματος. Όλες αυτές οι υπηρεσίες ολοκληρώνονται σε ένα ευέλικτο περιβάλλον που βασίζεται σε τεχνολογίες Διαδικτύου υποστηρίζοντας αποδοτικά πολλούς ταυτόχρονους χρήστες.

Η επιτυχία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με χρήση ΤΠΕ βασίζεται σύμφωνα με τον Abel (2007) στην παροχή κατάλληλης τεχνικής υποστήριξης σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους, ύπαρξη ισχυρού κινήτρου για παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και στην εστίαση στην επίτευξη ενός καλύτερου εκπαιδευτικού προϊόντος πέρα από τεχνικά θέματα. Ο Selim (2007 στον Αναστασιάδη 2008) υποστηρίζει ότι ο εκπαιδευτής πρέπει να έχει σχέση με την τεχνολογία και να χρησιμοποιεί την κατάλληλη εκπαιδευτική μέθοδο. Ο εκπαιδευόμενος πρέπει να έχει επάρκεια γνώσεων Η/Υ , αλληλεπιδραστική συνεργασία και τεχνολογική υποδομή και τεχνική υποστήριξη. Σύμφωνα με τους Ngai, Poon and Chan (2007) η τεχνική υποστήριξη, η χρησιμότητα και χρηστικότητα καθορίζουν τη στάση των χρηστών απέναντι στο περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον Roblyer (2007) ο βαθμός αλληλεπίδρασης, η υποστήριξη κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του μαθήματος, διαχειριστικά-τεχνικά ζητήματα, το καλά δομημένο εκπαιδευτικό περιεχόμενο, συνεργατικές δραστηριότητες και η αλληλεπιδραστική κοινότητα μάθησης παίζουν καθοριστικό ρόλο για την επιτυχία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Από την έρευνα βρέθηκε πως οι εκπαιδευτικοί είχαν σημαντικά προβλήματα όσον αφορά στη μετάβαση από τη διάζωση στην online διδασκαλία, στη χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας, στον χρόνο που απαιτείται για την προετοιμασία του υλικού και τη διδασκαλία. Ακόμα και αν οι εκπαιδευτικοί έχουν επαρκείς τεχνολογικές δεξιότητες (Σαχτέας & Σαχτέας 2020), η εξ ΑΕ μπορεί να είναι ανεπαρκής για ορισμένες ηλικιακές ομάδες, επίπεδα τάξης , μαθήματα και μαθητές.

Οι τεχνολογικές υπηρεσίες, όπως άμεσα μηνύματα, σύστημα πληροφοριών του σχολείου και ηλεκτρονικά ατομικά προγράμματα εκπαίδευσης που κοινοποιούνται στο υπολογιστικό νέφος (cloud), μπορούν να συμβάλουν σε αυτόν τον συντονισμό και τη συνεργασία των εμπλεκόμενων μερών(Siyam,2018). Από τα μέσα της δεκαετίας του 90 οι τεχνολογικές εξελίξεις βοήθησαν στην ανάπτυξη μέσων επικοινωνίας όπως τα φόρα, τα οποία επηρέασαν ολόκληρη

τη φιλοσοφία του σχεδιασμού εκπαιδευτικών ενότητων στην Ευρώπη και στον κόσμο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο παρατηρείται μια νέα τάση στο χώρο της εξ αποστάσεως διαδικτυακής μάθησης, η οποία αφορά στη μεταστροφή από την πλήρη αυτονομία και εξατομίκευση της διδασκαλίας στη δημιουργία διαδικτυακών μαθησιακών κοινοτήτων (Μανούσου & Χαρτοφύλακα, 2011). Για τη δημιουργία διαδικτυακών μαθησιακών κοινοτήτων χρησιμοποιούνται μέσα σύγχρονης και κυρίως ασύγχρονης επικοινωνίας.

Οι τεχνικές δεξιότητες συνοψίζονται στις ικανότητες των συμμετεχόντων να χρησιμοποιούν τις εφαρμογές της τεχνολογίας στη μάθηση.

Το φόρουμ διακρινόταν σε φόρουμ τμήματος, όπου είχαν δυνατότητα συμμετοχής όσοι είναι εγγεγραμμένοι σε ένα συγκεκριμένο τμήμα και σε φόρουμ Θεματικής Ενότητας, όπου συμμετείχαν όλα τα μέλη από όλα τα τμήματα μιας Θεματικής Ενότητας πανελλαδικά. Διαπιστώθηκε ότι μέσα στο φόρουμ (της πλατφόρμας study) δημιουργούνταν ομάδες συνεργασίας μαθητών. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα θεωρούσαν πως οι νεοεισαχθέντες λόγω της μεγαλύτερης αγωνίας και του άγχους που βιώνουν για μια καινούρια κατάσταση, είναι πιο πιθανό να σχηματίσουν διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες “ Θεωρώ ότι είναι τέτοιες κοινότητες γιατί ήταν σε συγκεκριμένο αντικείμενο, αναπτύχθηκε μεγάλη συνεργατικότητα, αλληλοϋποστήριξη, ανταλλαγή πηγών και ιδεών, η αίσθηση ότι είμαστε κοντά ο ένας στον άλλο, ήταν πάνω στο γνωστικό αντικείμενο, οπότε μπορούμε να πούμε ότι υπήρχε κάποιου είδους μάθηση.

Ειδικά τα δύο τελευταία σχολικά έτη η τεχνολογία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διεργασίας , καθώς οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με την αξιοποίηση της σύγχρονης και ασύγχρονης διδασκαλίας (Αναστασιάδης ,2020).

Οι ψηφιακές αίθουσες διδασκαλίας βοηθούν τους μαθητές να μάθουν από την άνεση του σπιτιού τους, χρησιμοποιώντας σύγχρονες τεχνολογίες και αυτόνομη μάθηση. Προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να καλλιεργήσουν ένα παιδαγωγικό κλίμα και επιχειρώντας να προσομοιώσουν τις συνθήκες της φυσικής τάξης είναι ανάγκη να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη συνεχή επαφή διδασκόντων και διδασκόμενων μέσα από γραπτή επικοινωνία με τα μέσα που του προσφέρει η σύγχρονη και ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση (Κόκκος,1998). Ο Ζίγκερ(1984) έγραψε “ η ευκολία με την οποία οι σύγχρονες τεχνολογίες επικοινωνιών μπορούν να συνδέσουν εκπαιδευτικά ιδρύματα με σπίτια, χώρους εργασίας και κοινοτικά κέντρα έχουν καταστήσει την εκπαίδευση ενηλίκων και τη δια βίου μάθηση θέματα εθνικής πολιτικής”. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, ήταν διαθέσιμα πολλά ποιοτικά προγράμματα τηλεεκπαίδευσης με τη μορφή τηλεδιάσκεψης μέσω καλωδιακής και δορυφορικής παράδοσης .

Ο Saba(2005) αναφέρει τον προβληματισμό του για την αλόγιστη πρακτική της πληροφορικής στην εκπαίδευση των ΗΠΑ, τονίζοντας ότι “ η σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση που βασίζεται σε τεχνολογίες όπως το διαδίκτυο και εισάγει νέες έννοιες όπως το e-learning έχει αποβεί προβληματική με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη παρανόηση για το εν λόγω πεδίο”. Ο Peters (1998:144) συνηγορεί και τονίζει ότι “ ενώ στη Βόρειο Αμερική η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αντιμετωπίζεται κυρίως ως τεχνολογική και οργανωτική οντότητα , στην Ευρώπη εστιάζεται στις παιδαγωγικές διαδικασίες” . Αυτό που ενδεχομένως έχει δημιουργήσει ερευνητικά και ακαδημαϊκά προβλήματα σε μια τέτοια περίπτωση είναι η μηχανιστική αντίληψη στην οποία οδηγεί η de facto αλόγιστη χρήση της τεχνολογίας και των δυνατοτήτων της . Ο Bates (1995:167) πιστεύει ότι αν μπορούσαμε να μιμηθούμε με ψηφιακούς τρόπους ένα περιβάλλον φυσικής επικοινωνίας θα μπορούμε να έχουμε αποτελεσματική εκπαιδευτική διαδικασία.

Η χρήση του διαδικτύου στην εκπαίδευση συχνά περιγράφεται ως παρουσίαση μιας “ εικονικής “ επικοινωνίας. Ανάλογες χρήσεις του όρου περιγράφουν “ εικονικά “ πανεπιστήμια ή “ εικονικά “ σχολεία. Ο όρος “ εικονικός “ αποτελεί ένα νεολογισμό αμφιβόλου αξίας και σημασίας στην εκπαίδευση. Τα ερωτηματικά που τίθενται για τις γενεές της εξέλιξης των τεχνολογιών ή η κατάκτηση του κάθε συστήματος για μάθηση με ηλεκτρονικά μέσα (e-learning) μπορεί να μας οδηγήσουν σε κατευθύνσεις διαφορετικές από τη ζητούμενη εκπαιδευτική ποιότητα. Σε μια τέτοια περίπτωση οι επιστημονικές συζητήσεις θα επικεντρωθούν στα εργαλεία μεταφοράς της πληροφορίας και τις βάσεις δεδομένων και όχι στον ποιοτικό σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού και τις διαδικασίες αποτελεσματικής μάθησης. Τότε , όμως , η ίδια η εξ αποστάσεως εκπαίδευση θα κινδυνεύσει να εκφυλιστεί και να χάσει το νόημά της (Λιοναράκης 2005).

Ο Κοζμα(2001) χαρακτηριστικά αναφέρει ότι “ αυτό που κάνει τους μαθητές να μαθαίνουν δεν είναι ο ίδιος ο υπολογιστής , αλλά ο σχεδιασμός μοντέλων της πραγματικής ζωής και η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους μαθητές και αυτά τα μοντέλα”.

Υποστηρίζεται η θέση πως οι νέες τεχνολογίες δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως ένα ουδέτερο μέσο διδασκαλίας αλλά θα πρέπει να αξιοποιηθούν με παιδαγωγικούς όρους.(Λιοναράκης 2006) με απώτερο στόχο την ανάπτυξη της διερευνητικής και κριτικής σκέψης (Mezirow 1991, Kemmis 1985, De Bra et al., 2000, Brusilasky 1999, Κωστούλα & Μακράκης, 2006) μέσα από τη δημιουργική ένταξή τους στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο (Carr & Kemmis, 2002). Τα δίκτυα υπολογιστών και τα συστήματα υπερμέσων συνθέτουν το νέο περιβάλλον των Προηγμένων Μαθησιακών Τεχνολογιών (ΠΜΤ)- δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη περιβαλλόντων μάθησης στο Διαδίκτυο στοχεύοντας στην ενίσχυση της διαδραστικότητας μεταξύ εκπαιδευομένων- εκπαιδευτών-μαθησιακού υλικού και τεχνολογικών εργαλείων, ανοίγοντας νέες προοπτικές για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση (εξΑΕ) (Wegner,2001). Οι προηγμένες μαθησιακές τεχνολογίες έχουν συμβάλει στη δημιουργία του τρίτου κύματος της ΕξΑΕ , εξασφαλίζοντας δυνατότητες τόσο για ασύγχρονη όσο και για σύγχρονη επικοινωνία.(Anderson 2004, Berge and Collis , 1995) με αποτέλεσμα τη διεύρυνση των τρόπων και των μεθόδων συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευομένων-εκπαιδευτών και του εκπαιδευτικού υλικού (Anastasiades,2005, Paulsen, 2003). Οι προηγμένες μαθησιακές τεχνολογίες (ΠΜΤ) Ασύγχρονης Μετάδοσης υπό παιδαγωγικές προϋποθέσεις, συμβάλλουν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ΕξΑΕ χαρακτηριστικό γνώρισμα του οποίου είναι ότι εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι αλληλεπιδρούν τόσο μεταξύ τους όσο και με το εκπαιδευτικό υλικό σε διαφορετικό χώρο και χρόνο (Ασύγχρονη μορφή ΕξΑΕ). Η έμφαση που δίνεται στις μέρες μας στα τεχνολογικά μέσα σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να υποκαταστήσει την παιδαγωγική και κοινωνική διάσταση της μάθησης και της διδασκαλίας και την προσπάθεια μετάβασης σε ένα μαθητοκεντρικό περιβάλλον που θα ενθαρρύνει τον εκπαιδευόμενο στην αναζήτηση της γνώσης (Κανάκης, 1990).

Η δημιουργική ένταξη των ΤΠΕ στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο (Carr & Kemmis, 2002) και η αξιοποίηση της τεχνολογίας με παιδαγωγικούς όρους (Λιοναράκης, 2006, Anastasiades, 2008, Kalogiannakis,2008, Μακράκης, 2000) δημιουργούν τους όρους για την ανάπτυξη συνεργατικών , περιβαλλόντων οικοδόμησης της γνώσης από απόσταση, τα οποία ενθαρρύνουν τη διερευνητική και κριτική σκέψη (Mezirow,1981, De Bra et al,2000, Brusilorsky 1999, Kostoula & Makrakis 2006), και διαμορφώνουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για μια πολυμορφική εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Lionarakis,1998, Λιοναράκης 2006).

Η διδασκαλία θα πρέπει να γίνεται σε οποιοδήποτε μέρος υπάρχουν σπουδαστές , η διδασκαλία θα πρέπει να αναθέτει μεγαλύτερη υπευθυνότητα μάθησης στο σπουδαστή , το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή σύστημα θα πρέπει να απαλλάσσει τους καθηγητές από διοικητικά καθήκοντα, έτσι ώστε να αφιερώνεται περισσότερος χρόνος και από τους καθηγητές και από τους μαθητές για πραγματικά εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Η χρήση και ο σχεδιασμός των διδακτικών μέσων και της τεχνολογίας θα πρέπει να συμπληρώνουν το ένα το άλλο καθώς επίσης και να βοηθούν την οργάνωση του αντικειμένου μελέτης και του προγράμματος διδασκαλίας. Το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να επιτρέπει σε σπουδαστές να αρχίσουν, να σταματήσουν και να μάθουν με το δικό τους ρυθμό σύμφωνα με μικρές και μεγάλης εμβέλειας στόχους, καταστάσεις και χαρακτηριστικά. Η λογική χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή μπορεί να καταστεί πολύ χρήσιμη κατά την παραδοσιακή γραπτή αλληλοεπίδραση σπουδαστή-καθηγητή.Το internet αν το θεωρήσουμε μέσο , επιτρέπει και υποστηρίζει οποιεσδήποτε από αυτές τις μορφές επικοινωνίας και επίσης παρέχει μια τεράστια βάση πληροφοριών, πολλές από τις οποίες είναι αλληλεπιδραστικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗ

4.1 Θεωρίες διδασκαλίας και μάθησης

Οι προσεγγίσεις για τη μάθηση κατηγοριοποιούνται κυρίως σε τρία βασικά θεωρητικά μοντέλα, που επιχειρούν να εξηγήσουν πώς συντελείται η μάθηση (Κασσωτάκης 1985, Shulman & Ringstaff, 1986). Το μοντέλο του **εγγενούς ιδεαλισμού**, σύμφωνα με το οποίο οι “ιδέες” υπάρχουν και δε χρειάζονται παρά μόνο οι κατάλληλες συνθήκες, για να τις ανακαλύψουμε και να τις επεξεργαστούμε. Το μοντέλο του **εμπειρισμού** σύμφωνα με το οποίο οι γνώσεις προκύπτουν από την εμπειρία που αποκτούμε μέσω των αισθήσεων και ό,τι ανακαλύπτουμε μέσα από αυτές. Το μοντέλο του **εποικοδομητισμού**, σύμφωνα με το οποίο κάθε άνθρωπος κατασκευάζει ενεργητικά τις νέες γνώσεις του, στηριζόμενος στις προγενέστερες γνώσεις του και στην αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον.

Η υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου περιβάλλοντος μάθησης στο διαδίκτυο αποτελεί συνάρτηση παιδαγωγικών και διδακτικών προσεγγίσεων, τεχνολογικών μέσων και οργανωτικών διαδικασιών στη βάση ενός ευρύτερου φιλοσοφικού, πολιτισμικού και κοινωνικού πλαισίου (Αναστασιάδης, 2006β). Για τον Wedemeyer (1981), το σημαντικότερο στοιχείο της εξΑΕ ήταν η αυτονομία του σπουδαστή, διατυπώνοντας δέκα χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού συστήματος που υπογραμμίζουν την ανεξαρτησία του και τη χρησιμοποίηση της τεχνολογίας ως μέσο ανάδειξης αυτής της ανεξαρτησίας. Σύμφωνα με τη Θεωρία Ισοδυναμίας των Simonson και Schlosser(1995), οι σχεδιαστές προγραμμάτων ΕξΑΕ θα πρέπει να καταστήσουν ισοδύναμες τις εμπειρίες μάθησης για όλους τους σπουδαστές ανεξάρτητα από το πώς συνδέονται με τις πηγές ή την εκπαίδευση που χρειάζονται.

Οι σύγχρονες εποικοδομητικές θεωρίες μάθησης δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στον κατάλληλο συντονισμό των μαθησιακών δραστηριοτήτων, στον ενεργητικό και κατασκευαστικό χαρακτήρα της γνώσης στην αλληλεπίδραση και στη δημιουργική εμπλοκή των εκπαιδευομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία (Vosniadou, 1996, Jonassen 2000).

Σύμφωνα με το illeris μοντέλο των τριών διαστάσεων της μάθησης (2016), κάθε διαδικασία μάθησης αποτελείται από τις ακόλουθες διαστάσεις: τη διάσταση περιεχομένου, η οποία αφορά τι μαθαίνεται, κυρίως τη γνώση, τη κατανόηση και δεξιότητες, τη διάσταση της απόκτησης η οποία καλύπτει την παρακίνηση, το συναίσθημα και τη θέληση, και τη διάσταση της αλληλεπίδρασης της μάθησης η οποία αφορά τον τρόπο που το άτομο αλληλεπιδρά με το κοινωνικό του και υλικό περιβάλλον και στο στενό, κοινωνικό επίπεδο σε μια αίθουσα και στο γενικό κοινωνικό επίπεδο. Ταυτόχρονα, οι μαθητές θα έπρεπε να υποστηρίζονται επαρκώς με σκοπό να αναπτύξουν συγκεκριμένες οριζόντιες δεξιότητες, όπως κριτική σκέψη, έτσι ώστε αργότερα σαν ενήλικες αυτοί θα είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν προβλήματα τα οποία δεν έχουν μία μοναδική λύση (King & Kitchener, 1981, 1994).

Ο Mezirow (1991α, 2007β) διατύπωσε πλήρως την έννοια της μετασχηματίζουσας μάθησης, θέτοντάς την στο κέντρο της εκπαίδευσης, επισημαίνοντας ότι ο εμπλουτισμός των γνώσεων δεν αρκεί και ότι οι εκπαιδευόμενοι χρειάζεται να αναθεωρήσουν παγιωμένες αντιλήψεις τους, οι οποίες δεν τους επιτρέπουν να κατανοήσουν λειτουργικά την πραγματικότητα. Σύμφωνα με τη θεωρία Μετασχηματισμού του Jack Mezirow, ο κριτικός στοχασμός είναι μια ευρύτερη έννοια από αυτή της κριτικής σκέψης (Mezirow 1991α). Οι θεωρητικοί που χρησιμοποιούν τον όρο κριτική σκέψη αναφέρονται στη διανοητική διεργασία που βασίζεται στους κανόνες της λογικής και περιλαμβάνει την ερμηνεία, τεκμηρίωση, ανάλυση και αξιολόγηση μιας κατάστασης, γεγονός που οδηγεί στην εξαγωγή συμπερασμάτων και στη δημιουργία γενικεύσεων και αναλογιών. Η κριτική σκέψη αποτελεί μια “υψηλής στάθμης διανοητική διεργασία” (Mezirow, 1991α, σ.106), ωστόσο δεν ταυτίζεται με την έννοια του κριτικού στοχασμού. Ο Mezirow (1990), υιοθετώντας ιδέες κυρίως από τον ορισμό που δίνει ο Dewey ορίζει τον κριτικό στοχασμό ως την “αξιολόγηση της εγκυρότητας των παραδοχών επάνω στις οποίες θεμελιώνονται οι νοητικές συνήθειες μας, καθώς και διερεύνηση των πηγών τους και των συνεπειών τους” (Mezirow, 1990, σ.χνι). Σε ό,τι αφορά στη θέση που κατέχουν οι βασικές αρχές της θεωρίας Μετασχηματισμού στη σχολική εκπαίδευση, όπως προαναφέρθηκε, η επαναξιολόγηση, έστω μιας άποψης, με την ενεργοποίηση του κριτικού στοχασμού, συνιστά σύμφωνα με τον Mezirow μετασχηματίζουσα μάθηση.

Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης είτε των παραδοσιακών είτε των από απόσταση, εστιάζει και προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία, δηλαδή μεταξύ μαθητή και διδάσκοντα, μεταξύ μαθητή και περιεχομένου και μεταξύ των μαθητών (Moore 1989). Η αλληλεπίδραση

μαθητή - περιεχομένου προσιδιάζει στη θεωρία του Holmberg (1983), σύμφωνα με την οποία τα συναισθήματα προσωπικής σχέσης μεταξύ του διδάσκοντα και των διδασκομένων προωθούν την ευχαρίστηση και το κίνητρο της μελέτης. Συμφωνά με τον Moore(1993), η διαδραστική ή συναλλακτική απόσταση έχει άμεση σχέση με τρία συμπλέγματα (clusters) εννοιών όπως τα ονομάζει : τον διάλογο, τη δομή και την αυτονομία του μαθητευόμενου.

Διάλογος : Εκείνο το είδος επικοινωνίας που γίνεται με ξεκάθαρους διδακτικούς στόχους, που προϋποθέτει διάθεση συνεργασίας και κατανόησης από τη μεριά του διδάσκοντα και ποση εν τέλει κατορθώνει να λύσει τα προβλήματα του μαθητευόμενου.

Δομή: Ως την ακαμψία ή την ευελιξία που υπάρχει σε ένα μάθημα.

Αυτονομία : ο βαθμός που ο μαθητευόμενος ασκεί έλεγχο στις εκπαιδευτικές διαδικασίες .

Σοβαρότεροι ωστόσο κρίνονται οι περιορισμοί που αφορούν στα εσωτερικά χαρακτηριστικά των εξ αποστάσεως προγραμμάτων, σε θέματα δηλαδή προγραμμάτων σπουδών και διδασκόμενης ύλης . Δικαίως λοιπόν ο Peters (1998:86) αμφισβητεί το κατά πόσο ένα πρόγραμμα σπουδών συμβάλλει στην ανάπτυξη αυτόνομης μάθησης και υπευθυνότητας, όταν οι στόχοι, το περιεχόμενο των μαθημάτων και η μέθοδος διδασκαλίας είναι καθορισμένοι έξωθεν. Το σύστημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης , το οποίο εισήχθη στο χώρο της εκπαίδευσης, υποσχόμενο καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, φαίνεται ότι είναι το πλέον γόνιμο έδαφος για να καλλιεργηθεί και να ευδοκιμήσει μια ιδέα τόσο φρέσκια και επαναστατική όσο αυτή της αυτονομίας στη μαθησιακή διαδικασία του εκπαιδευόμενου. Σε αυτό η φυσική και χρονική απόσταση του εκπαιδευόμενου από τους συνεκπαιδευόμενους του , το ίδρυμα και τους ιθύνόντες του καθιστά την ύπαρξη αυτονομίας ένα σημαντικό παράγοντα για την ομαλή και επιτυχή εκπαιδευτική του πορεία. Παρόλα αυτά η υιοθέτηση παιδαγωγικών προσεγγίσεων και μοντέλων , τα οποία θα ωθήσουν τον μαθητή σε μια “ερευνητική πορεία αυτομάθησης” (Λιοναράκης 2001β), καθίσταται δύσκολη ακόμα και στο νεότερο αυτό σύστημα εκπαίδευσης. Στα παραδοσιακά πανεπιστήμια που παρέχουν εξ αποστάσεως εκπαίδευση υψώνονται φράγματα τα οποία καθιστούν δύσκολη, αν όχι αδύνατη , την αλλαγή των διδακτικών μεθόδων προς παιδαγωγικές προσεγγίσεις μεγαλύτερης αυτονομίας (Peters, 1998). Τα ιδρύματα και οι διδάσκοντες τους έχουν από καιρό υιοθετήσει και επαναπαυτεί σε μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης , τις οποίες ανέπτυξαν, χρησιμοποίησαν και δοκίμασαν στο παρελθόν με επιτυχία και οι οποίες βασίζονται σε ένα σταθερό έντυπο διδακτικό υλικό.

Οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται με παραμέτρους όπως οι διδάσκοντες, το έντυπο διδακτικό υλικό, τα παιδαγωγικά ιδρύματα, τα χαρακτηριστικά των φοιτητών και οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις που εφαρμόζονται. Υπάρχουν και άλλες δραστηριότητες που συχνά ονομάζονται “ προσωπική εργασία” ή “ προσωπική μελέτη”, που θεωρούνται εύλογες και αναμενόμενες συμπεριφορές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω αποτελούν οι δραστηριότητες στις οποίες προβαίνουν οι φοιτητές που εκπονούν διπλωματικές, διδακτορικές ή άλλες διατριβές, αφού η πραγματοποίηση αυτών απαιτεί ανεξάρτητη εργασία, αν και με καθοδήγηση από τους αρμόδιους καθηγητές, στήσιμο σχεδίων εργασίας και πλάνου πορείας που πρέπει να ακολουθηθεί, οργάνωση του υπάρχοντος χρόνου, αναζήτηση των κατάλληλων πηγών πληροφόρησης, συγκέντρωση δεδομένων, εξαγωγή συμπερασμάτων, αξιολόγηση και παρουσίαση αποτελεσμάτων, δηλαδή μια σειρά απαιτητικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αποτελούν σχεδόν αποκλειστικά ευθύνη των διδασκομένων και άρα έχουν το χαρακτήρα της αυτονομίας. Άλλωστε , ακόμα κι όταν μια παρουσίαση ή διδασκαλία είναι σχεδιασμένη στην παραμικρή της λεπτομέρεια, πάντα υπάρχει η δυνατότητα στον υπεύθυνο εκπαιδευτικό να εισαγάγει σε αυτήν στοιχεία ή εκπαιδευτικές μεθόδους που προάγουν την αυτόνομη μάθηση (Peters,1998). Προσεγγίσεις “ ανακαλυπτικής μάθησης” ή “ μάθησης μέσω έρευνας “ απαιτούν εργασίες επίλυσης προβλημάτων , ερμηνείας, εμβάθυνσης κ.α. Πολύ εύστοχα ο Λιοναράκης αναφέρει ότι η “ διδακτική πράξη ενισχύει, υποστηρίζει, βοηθά, κεντρίζει, ορίζει, συνθέτει, ερμηνεύει,αντανακλά, τεκμηριώνει, αποδεικνύει, εν τέλει διδάσκει, αλλά αυτόνομα δε μαθαίνει(Λιοναράκης 2004). Το γεγονός αυτό (παρενέργειες παραδοσιακής διδασκαλίας) κατ’ ανάγκη έκανε αισθητή τη στροφή των θεωρητικών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε παιδαγωγικές προσεγγίσεις των οποίων ο κεντρικός άξονας είναι ο εκπαιδευόμενος με τις ανάγκες , τις επιθυμίες και τις δυνατότητες του(Brockett & Hiemstra, 1991; Moore 1973). Αλλάζουν οι απόψεις για το ρόλο που έχει ο “διδάσκων” και μαζί αλλάζει και η ονομασία του, γίνεται ο Καθηγητής -Σύμβουλος ή απλώς ο σύμβουλος, ο μέντορας. Ακόμα πιο έντονες αλλαγές και ανακατατάξεις προβλέπονται από τη συνεχή ανάπτυξη της τεχνολογίας, της πληροφορίας και την ψηφιοποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος. Η νέα γενιά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αναμένεται να έχει στη διάθεση της δημιουργικά

υπολογιστικά προγράμματα που θα προκαλούν και θα στηρίζουν την αυτόνομη σκέψη και αξιολόγηση από τους φοιτητές , θα επιτρέπουν τη λύση προβλημάτων , θα προωθούν πειραματικές δραστηριότητες και θα μούν στην ανακαλυπτική μάθηση και στη μάθηση μέσω της έρευνας (Brockett & Hiemstra ,1991). Από τη στιγμή που ένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό ίδρυμα π.χ δεσμεύεται απέναντι σε μια κοινωνία ότι θα χορηγήσει διπλώματα τα οποία θα ανταποκρίνονται σε ένα συγκεκριμένο γνωστικό περιεχόμενο, υποχρεώνεται να προβεί σε πράξεις αξιολόγησης που θα πιστοποιήσουν την κτήση της απαιτούμενης γνώσης. Αυτό συνεπάγεται και την αφαίρεση του δικαιώματος του εκπαιδευμένου να έχει την ευθύνη επιλογής του ακριβούς αντικειμένου μελέτης του και της αξιολόγησης της προσωπικής του εργασίας με το δικό του προτιμώμενο τρόπο.

Τέλος υπάρχουν δύο τρόποι μάθησης:

- Προβληματοκεντρική μάθηση : Οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία. Μαθαίνουν να επιλύουν προβλήματα με αρχικά άγνωστες σ' αυτούς παραμέτρους (Albanese & Mitchell, 1993)
- Η συνεργατική μάθηση (ΣΜ) προσφέρει μια κοινωνικοκεντρική άποψη της μάθησης θεωρώντας ότι οι εκπαιδευόμενοι συνεργάζονται προκειμένου να επιτύχουν κοινούς μαθησιακούς στόχους (Vygotsky,2000). Περιλαμβάνει την από κοινού εργασία σε κάποιο έργο ή θέμα με τρόπο που προάγει την εξατομικευμένη μάθηση διαμέσου διεργασιών συνεργασίας σε ομάδες. Τα χαρακτηριστικά που έχει μια τάξη στην οποία εφαρμόζεται η συνεργατική μάθηση είναι τα εξής(Marlow & Page ,2005).
Α. διαμοιραζόμενη γνώση μεταξύ εκπαιδευόμενων β. διαμοιραζόμενη γνώση μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων γ. οι εκπαιδευτές; ως μεσολαβητές της γνώσης , ετερογενείς ομαδοποιήσεις των εκπαιδευόμενων. Δ. η μετάδοση των αρχείων βίντεο και ήχου μπορεί να γίνει με σύγχρονο και ασύγχρονο τρόπο.
- **Θεωρία του γλωσσολόγου N.Chomsky:** Υπάρχουν κοινά στοιχεία σε όλες τις γλώσσες και ο καθένας έχει την ικανότητα για γλωσσική ανάπτυξη.
- **Θεωρία του συμπεριφορισμού (behaviorism):** Βασικοί εκπρόσωποι της είναι ο J.Watson και F.Skinner. Η μάθηση προκύπτει από αλληλουχίες εξωτερικών ερεθισμάτων που δέχεται το άτομο και που οδηγούν στη διαμόρφωση συγκεκριμένων συμπεριφορών.
- **Η θεωρία του A.Bandura:** Μάθηση είναι η αλλαγή στη συμπεριφορά , που προκαλείται από το εξωτερικό περιβάλλον, ιδιαίτερα από τη συμπεριφορά των άλλων , η οποία λειτουργεί ως πρότυπο.
- **Η θεωρία της γενετικής ψυχολογίας (J.Piaget) :** Θεωρεί ότι η διανοητική ανάπτυξη συντελείται εξελικτικά , μέσω μιας διαδικασίας εξισορρόπησης ανάμεσα σε στοιχεία του ατόμου και του περιβάλλοντος.
- **Η θεωρία του κοινωνικού εποικοδομισμού (social constructivism) του L.Vygotsky:** Το άτομο μαθαίνει ευρισκόμενο σε συνεχή αλληλεπίδραση με την κοινωνική πραγματικότητα. Όμως οι κοινωνικές επιδράσεις δεν έχουν γενικό, αφηρημένο χαρακτήρα (όπως, σύμφωνα με τον Vygotsky, πρεσβεύει ο Piaget), αλλά συναρτώνται με την κουλτούρα και με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ανθρώπων του άμεσου περιβάλλοντος μέσα στο οποίο το άτομο αναπτύσσεται.
- **Η θεωρία της “συναισθηματικής νοημοσύνης “ που διατυπώθηκε από τον D. Goleman.**
- Η νοημοσύνη δεν αποτελείται μόνο από μία κλίμακα γλωσσικών και μαθηματικών δεξιοτήτων (δείκτης νοημοσύνης). Περιέχει και τη “ συναισθηματική νοημοσύνη” (emotional intelligence), που αποτελείται από ένα πλέγμα δεξιοτήτων , καθοριστικών για την επιτυχία στην προσωπική και κοινωνική ζωή. Οι δεξιότητες αυτές είναι η αυτοεπίγνωση, ο αυτοέλεγχος, η ενσυναίσθηση (η αναγνώριση των συναισθημάτων των άλλων), η δημιουργικότητα, η ικανότητα της επίλυσης των διαφωνιών και της συνεργασίας.

4.2 Η εξ αποστάσεως μάθηση

Η μάθηση αποτελεί βασική ανθρώπινη ανάγκη. Μάθηση σημαίνει ότι συντελείται κάποια αλλαγή στη συμπεριφορά του ανθρώπου. Κάθε άνθρωπος μαθαίνει με το δικό του ιδιαίτερο τρόπο, ανάλογα με την ηλικία του, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του αλλά και με το σύστημα εκπαίδευσης στο οποίο υπόκειται. Πρέπει να υπάρχει μια ανάγκη, ένα ενδιαφέρον, μια επιθυμία από τους διδασκομένους σε σχέση με το αντικείμενο της μάθησης, προκειμένου να αφοσιωθούν σε αυτό. Η πρόσβαση στο αντικείμενο της μάθησης διευκολύνεται, αν περιλαμβάνει πρακτική άσκηση, εφαρμογή, απόκτηση και αξιοποίηση εμπειριών. Η πορεία της μάθησης γίνεται πιο αποτελεσματική αν οι διδασκόμενοι συμμετέχουν ενεργά σε αυτήν. Η μάθηση συντελείται με τη συνεργασία των διδασκομένων -που δρουν ως ενεργά υποκείμενα και όχι προς αυτούς. Μαθαίνουμε μέσα από αμφίδρομες σχέσεις με τον διδάσκοντα αλλά και με τους άλλους διδασκομένους. Η μάθηση συνεπώς αποτελεί συνάρτηση της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης διδασκομένων και διδασκόντων. Η ανοιχτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συνεχή επαφή διδασκόντων και διδασκομένων μέσα από γραπτή επικοινωνία (αλληλογραφία, φαξ, e-mail), τηλεφωνική επικοινωνία, τακτικές ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις . τηλεδιασκέψεις κ.α).

Οι κανόνες με τους οποίους διεξάγεται η μάθηση (τήρηση του προγραμματισμού, μορφές επικοινωνίας διδάσκοντος- διδασκομένων, τήρηση χρόνων εκπόνησης εργασιών, χρήση των χώρων, του εξοπλισμού κ.α) είναι σαφείς αλλά και ευέλικτοι, καθώς λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες και τους ρυθμούς των διδασκομένων.

Οι εκπαιδευτικοί στόχοι είναι οι ακόλουθοι: Στο επίπεδο της γνώσης οι μαθητές θα είναι ικανοί να γνωρίζουν τεχνολογικά επιτεύγματα του παρελθόντος και του παρόντος, να γνωρίζουν τρόπους χρήσης των νέων τεχνολογικών μέσων. Στο επίπεδο των δεξιοτήτων οι μαθητές θα είναι ικανοί να χρησιμοποιούν νέα τεχνολογικά μέσα, να πλησιάζουν κριτικά και δημιουργικά το θέμα της χρησιμοποίησης των τεχνολογικών μέσων στις ζωές μας, να καλλιεργούν πτυχές του κριτικού τους προβληματισμού σχετικά με τους κινδύνους του διαδικτύου. Οι μαθητές θα είναι ικανοί να αναπτύσσουν μια θετική στάση προς τη χρήση της τεχνολογίας, αντιλαμβανόμενοι τα οφέλη και τους κινδύνους που συνδέονται με τη χρήση τους.

Το άτομο και η προσωπική του ευθύνη αποτελεί το σημείο εκκίνησης της μαθησιακής πράξης, ενώ το κοινωνικό πλαίσιο (το οποίο συμβολίζεται με την έλλειψη) παρέχει την κόνιστρα μέσα στην οποία η πράξη της μάθησης “θα παιχτεί “ (Brockett & Hiemstra, 1991). Ο βαθμός ωστόσο αυτονομίας που μπορεί να αναπτύξει ο εκπαιδευόμενος επηρεάζεται άμεσα από τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού πλαισίου στο οποίο ανήκει. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της μεθόδου εκπαίδευσης, δηλαδή η απόσταση ανάμεσα στον διδάσκοντα και στο διδασκόμενο, αποτυπώνεται στην ονομασία της, η οποία θεωρείται και η επιτυχέστερη των προγενεστέρων της, καθώς σύμφωνα με τον Keegan(1996) ανταποκρίνεται καλύτερα στην έννοια που καλείται να χαρακτηρίσει.

Από τις απαρχές της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οι Clark (1983) και Schramm (1977) είχαν τονίσει ότι η μάθηση εξαρτάται από το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού και της διδακτικής μεθοδολογίας και όχι από το είδος και τον τύπο της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται για τη μεταφορά ή τη διανομή του εκπαιδευτικού υλικού(course delivery). Αυτοί οι άνθρωποι πιστεύουν και διακηρύσσουν ακλόνητα ότι η διαδικασία της διδασκαλίας και της εκπαίδευσης γενικότερα) είναι η “μεταφορά της γνώσης “ ή η “μεταβίβαση της γνώσης”. Γενιές και γενιές εκπαιδευτικών όλων των τύπων σε όλο τον πλανήτη διαμόρφωσαν συνειδήσεις και πρακτικές βασισμένες στην αρχή των “ συγκοινωνούντων δοχείων”, όπου οι γνώσεις, δηλαδή οι εμπειρικές και φιλοσοφικές θεωρήσεις, από τις δεξαμενές των διδασκόντων μεταφέρονται ως διά μαγείας, στις δεξαμενές των διδασκομένων μέσω της διδασκαλίας. Η μεταφορά και μεταβίβαση της γνώσης συντελείται πιο αποτελεσματικά με συμπαθητικές μεθόδους που ομορφαίνουν τη μονοτονία του μονολόγου και δημιουργούν ψευδαισθήσεις διδακτικής αποτελεσματικότητας . Ενδεχομένως να υπάρχει ικανοποίηση και από τις δύο πλευρές, των διδασκόντων και διδασκομένων. Ο Γερμανός ψυχολόγος Ausubel (1968) αναφέρει χαρακτηριστικά πάνω στις αρχές διδασκαλίας και συμβουλευτικής ότι “ αν θα έπρεπε να επικεντρώσω όλες τις αρχές της εκπαιδευτικής ψυχολογίας σε μια, θα έλεγα το εξής : ο πιο σημαντικός και μοναδικός παράγοντας που επηρεάζει τη μάθηση ενός μαθητή, είναι όλα αυτά που ο μαθητής ήδη γνωρίζει . Διερευνήστε το και πράξτεε ανάλογα”. Η μάθηση είναι προϊόν που ανακαλύπτεται από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο μέσα από συγκεκριμένες πρακτικές και μεθόδους . Αυτό το εκπαιδευτικό αξίωμα είναι το κλειδί της επιστημονικής προσέγγισης της εξ ΑΕ. Η διδακτική πράξη ενισχύει, υποστηρίζει, βοηθά, κεντρίζει, ορίζει, συνθέτει, ερμηνεύει,

αντανανκλά,τεκμηριώνει,αποδεικνύει, εν τέλει διδάσκει, αλλά αυτόνομα δε μαθαίνει. Η μάθηση δεν είναι προϊόν διδακτικής πράξης αλλά μαθησιακής.

Ο Devlin(1989), αν και είναι ιδιαίτερα κριτικός στην προσέγγιση του Holmberg για τον ορισμό μιας θεωρίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αναφέρει τον προβληματισμό του σχετικά με την έννοια της μάθησης υπογραμμίζοντας ότι αν η μάθηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι θεμελιωδώς διαφορετική από τη μάθηση οποιασδήποτε άλλης μορφής, τότε θα πρέπει οι δύο τρόποι να μεταφραστούν σε μια επιστημονική γλώσσα, η οποία θα επιτρέπει την επικοινωνία και την επισημοποίηση των δύο αυτών τρόπων.

Κατά την εισαγωγική περίοδο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ίσως θα ήταν καλύτερο οι εκπαιδευτικοί να εστιάζουν σε ασύγχρονες εξ αποστάσεως δραστηριότητες στοχεύοντας στην συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών και επιτρέποντάς τους να θυμηθούν μέρη του διδαγμένου υλικού μέσα από ένα μικρό αριθμό δραστηριοτήτων με κλιμακούμενη δυσκολία και ευκαμψία σε ημερομηνίες παράδοσης. Με την πάροδο του χρόνου και με βάση τις ανάγκες των μαθητών τους, οι δάσκαλοι θα έπρεπε να συνδυάζουν σύγχρονες και ασύγχρονες δραστηριότητες με σκοπό να διδάξουν αυτούς πως να μαθαίνουν..

Ο περισσότερος χρόνος των δασκάλων αφιερώνεται τώρα στον σχεδιασμό δραστηριοτήτων που βασίζονται στο που οι μαθητές ερευνούν και ανακαλύπτουν τα σημαντικά στοιχεία του υπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού. Οι εργασίες και οι δραστηριότητες είναι τώρα μέσα μάθησης και όχι τόσο πολύ ένα μέσο εκτίμησης. Οι δραστηριότητες βοηθούν τους μαθητές να μαθαίνουν πως να μαθαίνουν μέσω του εκπαιδευτικού υλικού και άλλων επιπρόσθετων πηγών τις οποίες οι δάσκαλοι θα τους βοηθήσουν να ανακαλύψουν Τα διδακτικά λουπόν βοηθήματα στη διδασκαλία εξ αποστάσεως είναι έτσι δομημένα, ώστε να αναπληρούν κατά το δυνατόν την απουσία των υποδείξεων της ζωντανής παρουσίας του δασκάλου..

Ο μαθητής είναι στο επίκεντρο της εκπαίδευσης και μετατρέπεται σε μαθητή ερευνητή. Οι δραστηριότητες δεν εστιάζουν στην απομνημόνευση αλλά στην κατανόηση. Η πειθαρχία προς τους δασκάλους - μαθητές αποτραβιέται και η ανάγκη για αυτορρύθμιση αναδύεται. Αυτορρύθμιση μπροστά από τις οθόνες.

Εστιάζουμε στην μάθηση μέσω έρευνας, καλλιέργεια κριτικής κοινωνικής ικανότητας. Οι μαθητές χρειάζονται την πρακτική υποστήριξη των δασκάλων και των γονιών με σκοπό να εκπληρώσουν τις νέες υποχρεώσεις τους.

Είναι απαραίτητη η παιδαγωγική παράμετρος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αυτή θα επιτευχθεί με την εκπαίδευση των δασκάλων στη μαθητοκεντρική προσέγγιση, την έρευνα και την ανακάλυψη της γνώσης και της συνεργατικής οικοδόμησης της γνώσης σε αυθεντικά περιβάλλοντα μάθησης. Οι δραστηριότητες είναι ένα μέσο μάθησης και δευτερευόντως ένα μέσο αξιολόγησης στη φιλοσοφία της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.

Το σχολείο υποστηρίζει τη διαρκή προσπάθεια του ανθρώπου να πλοηγηθεί σε αχαρτογράφητα νερά(μάθηση μέσω έρευνας). Οι άνθρωποι με όπλα τη φαντασία, πρωτοτυπία και αποκλίνουσα σκέψη δίνουν χώρο σε όλες τις μορφές τέχνης, να ξεπεράσουν τους φόβους τους και να δημιουργήσουν το δικό τους μέλλον. Επίσης ή θα επικρατήσει η κοινωνική αλληλεγγύη ή θα επικρατήσει η απόλυτη καταστροφή. Η κοινωνική αλληλεγγύη εμπεριέχει τις παγκόσμιες αξίες της ειρήνης της δημοκρατίας,της ελευθερίας,της ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η μελλοντική έρευνα θα έπρεπε να εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους οι βασικές παιδαγωγικές αρχές της εξ Αποστάσεως εκπαίδευσης μπορούν να βοηθήσουν για να οικοδομήσουν ένα καινούριο περιβάλλον για μάθηση και συνεργατική δημιουργικότητα.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρησιμοποιεί ειδικό διδακτικό υλικό και υποστηρικτικά μέσα ενεργοποίησης της μάθησης και καινούριες τεχνολογίες, καθώς ο δάσκαλος και ο εκπαιδευόμενος τοποθετούνται ξεχωριστά όσο αφορά τον χώρο και τον χρόνο. Οι μαθητές μέσω καινούριας πιο διεπιστημονικής και παιδαγωγικής προσέγγισης είχαν την ευκαιρία να εμβαθύνουν τη γνώση τους,να επαναλάβουν τμήματα του υλικού και να επιλύσουν σχετικές ερωτήσεις.

Ένα μικτό περιβάλλον μάθησης, υπό παιδαγωγικές προϋποθέσεις μπορεί να συνδυάσει τα θετικά στοιχεία της ΕξΑΕ και της πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλίας (Anastasiades 2008 Λιούτσος κ.α 2007) δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Dziuban et al,2004, Cuartison & Kanuka,2004), στην ενδυνάμωση της προσωπικότητας και της ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων του εκπαιδευόμενου. Η τεχνολογία δεν θα πρέπει να θεωρείται ως ένα ουδέτερο μέσο διδασκαλίας (Λιοναράκης 2006), αλλά θα πρέπει να αξιοποιηθεί με παιδαγωγικούς

όρους , με απώτερο στόχο την ανάπτυξη της διερευνητικής και κριτικής σκέψης(Mezirow, 1981, Kemmis 1985, De Bra et al,2000, Brusilovsky 1999. Kostoula & Makrakis 2006) μέσα από τη δημιουργική ένταξή τους στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο (Carr & Kemmis 2002). Η επίτευξη των μαθησιακών στόχων επηρεάζεται από το σχεδιασμό της διδακτικής μεθοδολογίας και όχι από τον τύπο της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται για τη μετάδοση των πληροφοριών (Λιοναράκης, 2006).

Ο σχεδιασμός ενός περιβάλλοντος σύγχρονης εκπαίδευσης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων, ιδιαίτερα όταν αυτοί βρίσκονται σε διαφορετικές χώρες και πόλεις, με αρκετές ιδιαιτερότητες τόσο σε τεχνολογικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο οργάνωσης και διοίκησης των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (Anastasiades 2008).

Σύμφωνα με τους εκπαιδευόμενους, η απόκτηση εκπαιδευτικών εμπειριών χωρίς τις δεσμεύσεις που δημιουργούν οι γεωγραφικές αποστάσεις, η εξοικονόμηση χρόνου από τον περιορισμό των μετακινήσεων και η εξοικείωση με τις νέες υπηρεσίες παροχής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αποτελούν τα σημαντικότερα οφέλη που αποκόμισαν από τη συγκεκριμένη εμπειρία.

Στο περιβάλλον της ζωντανής μετάδοσης μαθημάτων η καλή οργάνωση και η μεθοδική διάρθρωση της διδασκαλίας και η αξιοποίηση υποστηρικτικού υλικού (παρουσιάσεις σε υπολογιστή, εντολές γραμμής, εγχειρίδια και σημειώσεις) βελτίωσαν τις συνθήκες παρακολούθησης του μαθήματος και επέδρασαν θετικά στην ικανοποίηση των εκπαιδευόμενων.:

- Ο εμπλουτισμός της παρουσίασης του μαθήματος με ποικιλία μορφών εποπτικού υλικού προκειμένου να προσελκύεται η προσοχή των εκπαιδευόμενων.
- Η οργάνωση των παρουσιαζόμενων πληροφοριών σε όσο το δυνατό πιο σύντομες παρουσιάσεις, καθώς είναι δύσκολη η συγκέντρωση στην οθόνη του υπολογιστή για μεγάλο χρονικό διάστημα.
- Η αξιοποίηση περισσότερων εργαλείων επικοινωνίας για την αύξηση των δυνατοτήτων αλληλεπίδρασης και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ του διδάσκοντα και των εκπαιδευόμενων..

Ο διδάσκων αξιοποιεί στο μέγιστο βαθμό τις δυνατότητες της τεχνολογίας, έχει προσχεδιάσει τα μαθησιακά έργα που απευθύνονται στους εκπαιδευόμενους και τις ερωτήσεις, έχει επιλέξει και παρουσιάζει το θέμα της παρουσίασης του και τη χρονική της διάρκεια, έχει προκαθορίσει τον τρόπο συμμετοχής των εκπαιδευόμενων(διεξαγωγή διαλόγου, ροή ομιλίας, εναλλαγή θεμάτων), έχει ελέγξει την ορθή λειτουργία των τεχνικών μέσων.

Στη διαδικασία της μάθησης κατά την τηλεδιάσκεψη εμπλέκονται διάφοροι παράγοντες όπως:

- Τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων
- Η φύση του διδακτικού αντικειμένου.
- Οι διδακτικοί στόχοι
- Το τεχνικό προσωπικό
- Η διδακτική μεθοδολογία(διάλεξη, συνεργατική μάθηση)
- Ο αριθμός των αιθουσών
- Ο τεχνολογικός εξοπλισμός(ποιότητα ήχου, εικόνας κλπ).

Τα βασικότερα στοιχεία της υβριδικής εκπαίδευσης αποτελούν μορφές εκπαίδευσης που συνδυάζουν δραστηριότητες που διεξάγονται στους παραδοσιακούς χώρους εκπαίδευσης (αίθουσα, εργαστήριο) με σύγχρονες ή ασύγχρονες εκπαιδευτικές δραστηριότητες που προσφέρονται από απόσταση και με την υποστήριξη της σύγχρονης τεχνολογίας(MacDonald J,2006, Hugres,2007). Η επίτευξη των στόχων επιτυγχάνεται μέσω του συνδυασμού της απλής μετάδοσης οπτικοακουστικών πληροφοριών και της επίτευξης άμεσης διαπροσωπικής επικοινωνίας και με τις κατάλληλες διδακτικές και μαθησιακές δραστηριότητες που δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να συμμετέχει με ενεργητικό τρόπο σε όλες τις φάσεις της μαθησιακής διαδικασίας(Anderson et al 2001, Ράπτης & Ράπτη , 2001, Kalogiannakis 2008).

Γενικότερα η επιτυχία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης εξαρτάται από το παιδαγωγικό περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται και όχι από τη χρησιμοποιούμενη τεχνολογία (Μακράκης ,2000).

Το μαθησιακό υλικό στην εκπαίδευση από απόσταση είναι σκόπιμο να καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο και να είναι δομημένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να του επιτρέπει να μαθαίνει μόνος του, σε τόπο, χρόνο και με ρυθμό που έχει επιλέξει ο ίδιος, χωρίς τη φυσική παρουσία του διδάσκοντα. Όπως επισημαίνει ο Keegan (2000) υπάρχει μια πιο στενή σχέση μαθησιακής διαδικασίας και εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Γενικότερα, οι προδιαγραφές που πρέπει να καλύπτει για να ανταποκριθεί στις ανάγκες αυτές βασίζονται σε διδακτικά μοντέλα κατάλληλα για εκπαίδευση από απόσταση, όπως το μοντέλο μάθησης “θέληση-πράξη-ανατροφοδότηση-αφομοίωση” (Race,1994) ή το διδακτικό μοντέλο “ απόκτηση γνώσεων-απόκτηση δεξιοτήτων - αξιολόγηση” (Παντάνο- Ράκου, 2001).

Ιδιαίτερα σημαντικές κρίνονται επίσης οι προσπάθειες για την παιδαγωγική αξιοποίηση των περιβαλλόντων σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης για την ανάπτυξη και υποστήριξη δραστηριοτήτων που να αναδεικνύουν ως ουσιαστικό τον ενεργητικό και κατασκευαστικό χαρακτήρα της γνώσης.

Σε κάθε μάθημα που διεξάγεται βάσει της μαθητοκεντρικής προσέγγισης η διαθεσιμότητα του εκπαιδευτικού περιεχομένου συνδυάζεται με ελέγχους γνώσεων, εργασίες και σύγχρονη-ασύγχρονη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων. Στα μαθήματα που διεξάγονται με αυτή την προσέγγιση, οι μαθητές αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για την κατεύθυνση και το ρυθμό της διαδικασίας μάθησης, με τον εκπαιδευτή να διαθέτει το εκπαιδευτικό υλικό, να προσαρμόζει υλικό και διαδικασία στις γνωστικές δυνατότητες και ανάγκες του εκπαιδευόμενου και να υποστηρίζει και να διευκολύνει την αυτομάθηση.

Ένα καινούριο περιβάλλον αναδύεται για τους μαθητές στο πλαίσιο του οποίου η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και Υποστήριξη συνεισφέρει να ενδυναμώσει την αυτοδυναμία τους καθώς οι μαθητές μελετούν υλικό μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας στο δικό τους χώρο, χρόνο και ρυθμό και αλληλεπιδρούν με τους δασκάλους με ένα σύγχρονο ή ασύγχρονο τρόπο (Zhao et al,2020). Σε αυτή την πρώτη φάση η έμφαση δεν είναι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά στην απομακρυσμένη υποστήριξη για μαθητές και δασκάλους.

Επιπλέον οι παιδαγωγικές μέθοδοι και οι στρατηγικές στην εξ ΑΕ πρέπει να είναι διαφορετικές από αυτές που χρησιμοποιούνται στην τάξη. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αντιμετωπίσουν έναν πολύ πιο έντονο φόρτο εργασίας, απαιτήσεις και προσδοκίες από μαθητές και γονείς. Παρατηρείται λοιπόν πως, καθώς οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να λειτουργήσουν σε ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, τέθηκαν ερωτήματα που αφορούσαν την ικανότητα τους να χειριστούν τις νέες τεχνολογίες(π.χ δημιουργία μαθημάτων σε συγκεκριμένη πλατφόρμα) την επάρκεια του τεχνολογικού εξοπλισμού που διέθεταν οι ίδιοι, τις δεξιότητες σχεδιασμού ψηφιακών μαθημάτων ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εξ ΑΕ, την ικανότητα ψυχολογικής υποστήριξης, υποκίνησης και εμπλοκής των μαθητών (Dhawan,2020;Reimers Schleicher, Saavedra & Tuominen,2020).

Η μάθηση δε συντελείται μόνο σε ατομικό επίπεδο, αλλά και σε κοινωνικό. Επίσης το αποτέλεσμα της μάθησης επηρεάζει και ταυτόχρονα επηρεάζεται από τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν(Illeris 2014α, Formenti & West,2018). Αρκεί να αναφέρουμε ότι ήρθαν αντιμέτωποι με δικές τους συχνά δυσλειτουργικές αντιλήψεις σχετικά με τη μάθηση, την επιλογή μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας, την ανάγκη υποστήριξης των μαθητών προκειμένου (οι τελευταίοι) να συμμετάσχουν στην εκπαιδευτική διεργασία και γενικότερα με τον ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός χρειάζεται να περιλαμβάνει σαφείς διδακτικούς και μαθησιακούς στόχους, να δίνει έμφαση στην αλληλεπίδραση, να εμπλέκει δυναμικά τους μαθητές, να στηρίζεται στην παιδαγωγική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, προκειμένου να καλλιεργούνται και οριζόντιες ικανότητες των μαθητών, όπως η κριτική σκέψη, η επικοινωνία, η συνεργασία, η δημιουργικότητα, ο κριτικός στοχασμός και να συνδυάζει την ασύγχρονη και τη σύγχρονη εκπαίδευση (Αναστασιάδης,2014, Λιοναράκης κ.α,2020).

Επισημαίνεται η άμεση σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού με την ασύγχρονη εκπαίδευση. Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός έχει την ευθύνη του κατάλληλου σχεδιασμού της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, της διαμόρφωσης κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση με το οποίο θα αλληλεπιδράσουν οι μαθητές, της σωστής διαχείρισης του χρόνου για την υλοποίηση των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων, της παροχής ανατροφοδότησης, αλλά και της αξιολόγησης του κάθε σταδίου της διδασκαλίας προκειμένου να σχεδιάσει κατάλληλα τα επόμενα στάδια της μαθησιακής διεργασίας (Ευμορφοπούλου & Λιοναράκης ,2015). Τα

προαναφερθέντα αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της ομαδοσυνεργατικής προσέγγισης, την οποία χρειάζεται να εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός και στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης .

Τα απομακρυσμένα περιβάλλοντα διδασκαλίας έκτακτης ανάγκης υποστηρίζουν ότι ένα νέο πλαίσιο είναι απαραίτητο για την κατανόηση και τον προγραμματισμό της μάθησης στο διαδικτυακό περιβάλλον, το οποίο θα πρέπει να είναι συμμετοχικό, καθώς εμπλέκονται εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες με επίκεντρο το σχεδιασμό, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις γνωστικές όσο και τις κοινωνικοσυναισθηματικές ανάγκες των ενδιαφερομένων. Τα ευρήματα της μελέτης κατέδειξαν ότι η πλειονότητα των εκπαιδευτικών ανέφερε πως η διαδικτυακή διδασκαλία έχει θετικά αποτελέσματα, όπως εξοικονόμηση χρόνου μετακίνησης, ευκολία διδασκαλίας, βελτίωση του τρόπου διδασκαλίας μέσα από την εκμάθηση νέων εργαλείων και των δυνατοτήτων τους (ανάπτυξη τεχνολογικών γνώσεων), ανάπτυξη και παρουσίαση του περιεχομένου με πιο ενδιαφέροντα τρόπο, δυνατότητα μαθητών να επιστρέψουν σε μια διάλεξη αν χρειαστεί.

Η μετάβαση στην ΕΑΔ απαιτεί επανασχεδιασμό της διδασκαλίας και του υλικού και αυτό απαιτεί χρόνο και δεξιότητες, καθώς και κατάλληλο περιεχόμενο, σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται από διάφορους μελετητές (Code et al.,2020, Daniel,2020; Verma & Pruyamvada,2020; Flack et al,2020;Yang,2020).

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η διαδικασία της μεταμόρφωσης των αντιλήψεων σε ένα θέμα είναι μία απαιτητική και χρονοβόρα διαδικασία και στα δύο, στην παραδοσιακή τάξη και στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση, οι δάσκαλοι χρειάζεται να ιεραρχήσουν σωστά τα αντικείμενα της μεταμόρφωσης λαμβάνοντας υπόψη τις αντιληπτικές ικανότητες των μαθητών, τον διαθέσιμο χρόνο, τη συναισθηματική απουσία της αίθουσας, πιθανές αντιστάσεις οι οποίες θα προκύψουν από τους μαθητές κατά τη διαδικασία μεταμόρφωσης, τις δικές τους ικανότητες και θεμελιωμένες αντιλήψεις, εάν το διδακτικό αντικείμενο που αυτοί καλούνται να διδάξουν σχετίζεται με τα αντικείμενα της μεταμόρφωσης. Επιπλέον, αυτοί επίσης χρειάζεται να βασίζονται στη συνεργατική προσέγγιση μάθησης και να τονώνουν την συνεργασία των μαθητών, την επικοινωνία καθώς επίσης και την ανάπτυξη του δημοκρατικού διαλόγου.Ατομική και συνολική ανατροφοδότηση θα έπρεπε να παρέχεται σε τακτική βάση και οι μαθητές θα έπρεπε να έχουν την ευκαιρία να εκτιμήσουν και τα δύο, τους εαυτούς τους και την εκπαιδευτική διαδικασία.

. Βασικοί συντελεστές μάθησης και δείκτες ποιότητας και αξιολόγησης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας αποτελούν:

- Η διδακτική εμπειρία με χρήση ψηφιακών τεχνολογιών.
- Ο διάλογος
- Οι μορφές διδασκαλίας
- Η κάλυψη των διδακτικών αναγκών των μαθητών
- Τα κοινά στοιχεία τα οποία προσδιορίζουν οι εκπαιδευτικοί μεταξύ δια ζώσης και εξ αποστάσεως διδασκαλίας.
- Η αυτονομία του μαθητή στο να επιλέξει τον τρόπο που θα διδαχτεί εξ αποστάσεως συγκεκριμένα αντικείμενα.
- Η συνεργασία που αναπτύσσεται μεταξύ καθηγητών και μαθητών
- Οι ψηφιακές δεξιότητες των μαθητών τις οποίες διαθέτουν ώστε να ανταποκρίνονται στην εξ αποστάσεως διδασκαλία.
- Οι ανθρωπίνι και μη πόροι , οι οποίοι θεωρούνται προαπαιτούμενοι για την υποστήριξη τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών.
- Η ανάπτυξη επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης στην τάξη κατά τη διαδικασία του μαθήματος.
- Η πληρότητα του ψηφιακού υλικού μάθησης
- Η συμμετοχή στην ψηφιακή τάξη.
- Η συμβολή της εικόνας και όχι μόνο του ήχου.

Στην ΑεξΑΕ η πράξη της μάθησης συντελείται ανεξάρτητα από τη διδασκαλία και διαφέρει επίσης από τη συμβατική κατά το ότι δεν βασίζεται στην πρόσωπο με πρόσωπο μετάδοση της γνώσης, αλλά στην εξατομικευμένη μάθηση, κυρίως μετά από την κατ' ιδίαν μελέτη του διδακτικού υλικού.

4.3. Μέσα μεταφοράς μάθησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Οι έρευνες που έχουν γίνει με σπουδαστές τα τελευταία χρόνια για την εμπειρία της μάθησης σε εξ αποστάσεως περιβάλλοντα , έχουν δείξει ότι η μάθηση λειτουργεί αυτόνομα και αποτελεσματικά και καθορίζεται μέσα από μια σειρά μετρήσιμων στοιχείων. Η μάθηση ως αυτόνομη και ανεξάρτητη διαδικασία, όπως έχουμε προαναφέρει, λειτουργεί με βάση προϋποθέσεις και κριτήρια εμπλοκής των ενδιαφερομένων ανεξάρτητα; από τα μέσα μεταφοράς της πληροφορίας. Ο σπουδαστής θα εμπλακεί στη διαδικασία της μάθησης και θα αποδώσει είτε βρίσκεται σε εξ αποστάσεως περιβάλλον, είτε παρακολουθώντας τον καθηγητή του μέσα σε μια αίθουσα. Ο τρόπος που θα μάθει ο συγκεκριμένος σπουδαστής και στις δύο περιπτώσεις είναι ο ίδιος. Η μάθηση παραμένει μάθηση και λειτουργεί με βάση την εμπλοκή του σπουδαστή και τους προσωπικούς τρόπους που ο ίδιος έχει επιλέξει για να μάθει.

Αποφασίστε ποια είναι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται άμεσα με τα αποσπάσματα του βίντεο. Αποφασίστε γιατί το βίντεο είναι το καλύτερο μέσο για τους σκοπούς σας. Αποφασίστε πώς το υλικό του βίντεο σχεδιάζεται για να βοηθήσει τους σπουδαστές να μάθουν.. Σκεφτείτε αν οι σπουδαστές θα χρειαστούν δικά τους αντίγραφα του υλικού. Αποφασίστε τι θα αποκομίσουν οι σπουδαστές με την παρακολούθηση του βίντεο. Επεξεργαστείτε αυτό (αν υπάρχει) που θα αξιολογηθεί. Χρησιμοποιείτε μικρά αποσπάσματα κάθε φορά. Προσδιορίστε στους σπουδαστές αυτά που πρέπει να κάνουν πριν δουν κάθε απόσπασμα του βίντεο. Σκεφτείτε το ενδεχόμενο να δραστηριοποιούνται οι σπουδαστές ενώ βλέπουν τα αποσπάσματα σε βίντεο. Σκεφτείτε το ενδεχόμενο να ζητήσετε από τους σπουδαστές να κάνουν κάτι μετά την παρακολούθηση κάθε αποσπάσματος. Μην υποτιμάτε τη σημασία του έντυπου υποστηρικτικού υλικού.

Η τηλεεκπαίδευση πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στον διδάσκοντα να εφαρμόσει , όσο το δυνατό πιο πιστά, τη μέθοδο διδασκαλίας που θα εφαρμόζε σε μια παραδοσιακή αίθουσα διδασκαλίας. Συνήθως επιλέγεται ένας τρόπος παρουσίασης με χρήση μικτής εικόνας όπου παρουσιάζεται ταυτόχρονα ο διδάσκοντας και το εκπαιδευτικό υλικό (παρουσιάσεις, αντικείμενα κλπ). Εάν υπάρχει ηλεκτρονικός ασπρονίκακας αφής (electronic whiteboard) τότε η διδασκαλία εξομοιώνει καλύτερα την παραδοσιακή διδασκαλία. Ο διδάσκων γράφει στον πίνακα και μπορεί ταυτόχρονα να φαίνεται και μια σελίδα από την παρουσίαση του, κάτι που δημιουργεί αμεσότητα στο απομακρυσμένο ακροατήριο.

Το πρότυπο SCORM θα διευκόλυνε τη δημιουργία, επαναχρησιμοποίηση και διαμοιρασμό του εκπαιδευτικού περιεχομένου με τη χρήση μεταδεδομένων (metadata).

4.4 Η ψηφιακή κατάρτιση των εκπαιδευτικών

. Οι δάσκαλοι με ψηφιακή εμπειρία έχουν ξεπεράσει τα προηγούμενα ανάμεικτα συναισθήματα σχετικά με την εφαρμογή και τη χρήση των ψηφιακών εργαλείων μέσα στη διαδικασία της διδασκαλίας και έχουν καταφέρει να εστιάσουν στη δουλειά τους μόνο και τελικά να μεγιστοποιήσουν τους παιδαγωγικούς τους στόχους. Οι ψηφιακές δεξιότητες που αποκτήθηκαν από τους δασκάλους θα έπρεπε εποικοδομητικά να χρησιμοποιηθούν και συστηματικά να επεκταθούν, έτσι ώστε η ψηφιακή επιτάχυνση να μπορεί να συνεχιστεί αδιάκοπα για τη βελτίωση της ποιότητας της διαδικασίας της διδασκαλίας εκμάθησης στην μετά την πανδημία εποχή.

Δεδομένου ότι η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και της μάθησης με τη χρήση τηλεεκπαίδευσης επηρεάζεται καθοριστικά από το παιδαγωγικό πλαίσιο εντός του οποίου διαδραματίζεται (Brown & Wack,1999; Collis, 1996;Ehrtman,1997;Illinois Faculty, Seminar, 1999;White,1999), η πρότερη ψηφιακή κατάρτιση των εκπαιδευτικών είναι αναμενόμενο να συμβάλλει ευεργετικά στην επιτυχία ενός πρωτόγνωρου εγχειρήματος που διαφοροποιεί αισθητά τη γνώριμη συμβατική διδακτική πράξη. Και τούτο, διότι οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχουν ξεπεράσει την αρχική ανασφάλεια που επισύρει η εμπλοκή της ψηφιακής τεχνολογίας στη διδακτικομαθησιακή διαδικασία, ευκολότερα μπορούν να αφιερωθούν στο κατεξοχήν παιδευτικό έργο και άρα να μεγιστοποιήσουν την προσφορά τους. Το προηγούμενο εγείρει σημαντικά ερωτήματα για το εάν η ψηφιακή κατάρτιση οδηγεί με ασφάλεια και σε ετοιμότητα για παροχή τηλεεκπαίδευσης.

Μεγαλύτερο ποσοστό καθηγητών χωρίς μεταπτυχιακό δίπλωμα υποστηρίζουν ότι η τηλεεκπαίδευση δεν είναι εκπαίδευση ή ότι η τηλεεκπαίδευση είναι ατελής μορφή εκπαίδευση σε σχέση με το ποσοστό μεταξύ των καθηγητών κατόχων μεταπτυχιακού διπλώματος. Μεταξύ των καθηγητών χωρίς μεταπτυχιακό δίπλωμα εμφανίζεται μικρότερο

ποσοστό εκείνων που υποστηρίζουν ότι η τηλεκαίδευση μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά προς τη συμβατική εκπαίδευση ή ότι η τηλεκαίδευση υπό προϋποθέσεις, μπορεί να αντικαταστήσει σε σημαντικό . βαθμό την καθιερωμένη συμβατική εκπαίδευση σε σχέση με το ποσοστό μεταξύ των καθηγητών που κατέχουν μεταπτυχιακό δίπλωμα. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι εκπαιδευτικοί που έχουν επιμορφωθεί , ακόμα και στο αρχικό γενικό επίπεδο εκπαιδευτικής αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών, ξεπερνούν ευκολότερα διάφορες τεχνικές δυσχέρειες επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον στην ίδια την διδακτικομαθησιακή διαδικασία. Η εμπλοκή με κάποια εκπαιδευτικά λογισμικά ως συνέχεια εκμάθησης λογισμικών γενικής χρήσης που προσέφερε η προαπαιτούμενη επιμόρφωση ΤΠΕ Α επιπέδου, παρείχαν την απαραίτητη σχετική άνεση στους καθηγητές να διερευνήσουν και να ανακαλύψουν εύκολα τις λειτουργικότητες των λογισμικών σύγχρονης τηλεκαίδευσης.

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα ΤΠΕ β επιπέδου ευαισθητοποιεί ισχυρά τους εκπαιδευτικούς και τους καθιστά ικανούς να εμπλουτίσουν , αναβαθμίσουν και επικαιροποιήσουν τις γνώσεις και δεξιότητες που τους προσέφερε το προαναφερόμενο πρόγραμμα, σχετικά με την αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας στην υποστήριξη της διδακτικομαθησιακής διαδικασίας, μολοντί δεν συμπεριλαμβάνονταν στην ύλη αντίστοιχη θεματική ενότητα. Ειδικά οι εκπαιδευτικοί που είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος εμφανίζουν υψηλή ετοιμότητα να προσφέρουν τηλεμαθήματα, διαθέτουν εμπειρία στη χρήση λογισμικών (πλατφόρμες) σύγχρονης τηλεκαίδευσης επαυξάνουν μετά τα πρώτα μαθήματα την αξία που αποδίδουν στη σύγχρονη τηλεκαίδευση και δεν εμφανίζουν σημαντικές αντιρρήσεις στην προοπτική εφαρμογής της τηλεκαίδευσης ως επικουρικό διδακτικό μέσο σε περίοδο κανονικής λειτουργίας του σχολείου. Τούτο το τελευταίο θα μπορούσε να δικαιολογηθεί από την έμφαση που δίνεται κατά την επιμόρφωση β επιπέδου στο παιδαγωγικό πλαίσιο εφαρμογής και χρήσης των ψηφιακών εργαλείων για τον σχεδιασμό μαθήματος.

4.5 Εργασίες και αξιολόγηση μαθητών

Μεγαλύτερη ανταπόκριση των εκπαιδευόμενων στις εργασίες και δραστηριότητες που τους προτείνουν οι εκπαιδευτικοί, παρατηρήθηκε στα μαθήματα που είχαν προετοιμασθεί και δομηθεί λεπτομερώς με βάση το υπόδειγμα υλοποίησης εξ αποστάσεως μαθήματος το οποίο προτείνει το έργο ΔΙΑΣ. Το ΔΙΑΣ εκτός από τις γνώσεις , δημιούργησε και σχέσεις ανάμεσα στα σχολεία. Η ευκαιρία για εμπλουτισμό των γνώσεων και δεξιοτήτων και η σπάνια ευκαιρία για επικοινωνία με τα υπόλοιπα σχολεία και συμμετοχή στα επίκαιρα δρώμενα της εκπαιδευτικής κοινότητας αποτέλεσαν ισχυρά κίνητρα για τους μαθητές που συμμετείχαν ώστε να αγκαλιάσουν το πρόγραμμα και να μην αποθαρρυνθούν από τις όποιες τεχνικές δυσχέρειες που ανέκυψαν κατά την εφαρμογή.

Από τις μορφές εναλλακτικής αξιολόγησης που μπορούν να εφαρμοστούν στην εκπαίδευση εξ αποστάσεως (Roblyer,2005) επιλέχθηκε η αξιολόγηση χαρτοφύλακα (portfolio assessment) στην οποία οι εκπαιδευόμενοι αξιολογούνται με βάση μια συλλογή των εργασιών, αλληλεπιδράσεων και δραστηριοτήτων τους σε όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας., που προσδιορίζει καλύτερα τις προσπάθειες και τα επιτεύγματά τους. Μια άλλη παράμετρος αξιολόγησης; αφορά στην αξιολόγηση του περιβάλλοντος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων, προετοιμασία αναφορών και διεξαγωγή συναντήσεων

Οι εργασίες και οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές περισσότερο ως μέσο μάθησης και όχι τόσο ως μέσο αξιολόγησης. Και αυτό γιατί με την κατάλληλη υποστήριξη που θα λάβουν οι μαθητές από τους εκπαιδευτικούς θα μπορέσουν να αναπτύξουν μεταγνωστικές δεξιότητες δηλαδή να μάθουν πώς να μαθαίνουν (Αναστασιάδης,2020).

Είναι πλέον κανόνας ότι οι σπουδαστές υποβάλλουν τις εργασίες τους και τα διάφορα έγγραφα προς διόρθωση , δακτυλογραφώντας το κείμενο στο PC τους (ή σε τερματικά). Μέσω ενός τηλεφώνου και μιας συσκευής τηλεπικοινωνίας (modem), οι εργασίες αυτές τηλε-διαβιβάζονται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές των καθηγητών ή στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές του οργανισμού υποστήριξης . Οι περισσότεροι καθηγητές κανονικά προτιμούν το τηλεφάξ από το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο επειδή έτσι μπορούν, κατά τον καθιερωμένο τρόπο, να γράφουν τις σημειώσεις τους και τα σχόλια τους στις εργασίες, να σημειώνουν στο περιθώριο μεταξύ των γραμμών κ.α. Ο χρόνος ολοκλήρωσης συνδέεται άμεσα με το πόσο συχνά οι σπουδαστές υποβάλλουν τις εργασίες τους για διόρθωση και σχολιασμό. Η αλληλοεπίδραση αυτή επέρχεται από εργασίες που παραδίδονται στο τέλος κάθε ενότητας , η δε

διάρκεια των ενότητων επηρεάζει συνήθως τη συχνότητα της επικοινωνίας που επιβάλλεται από το πρόγραμμα σπουδών

Οι ομάδες των υπευθύνων ενός προγράμματος σπουδών ενδέχεται να θεωρούν ότι είναι απόλυτα αναγκαίο για την συμπληρωματικότητα της ύλης οι εργασίες να αποτελούν μια εκπαιδευτική ακολουθία και ότι η ατομική εργασία εκλαμβάνεται σαν μια δημιουργική ατελής άσκηση, υπό την βασική έννοια της αβεβαιότητας και της προληπτικής ενέργειας. Ο καθηγητής πρέπει να διορθώνει τον εκπαιδευόμενο με ένα τρόπο έτσι ώστε να του δίνει τη δυνατότητα να αναλάβει αυτός ο ίδιος κάποια στιγμή την λειτουργία της διόρθωσης (Bruner 1971: 53). Συνήθως , η παράδοση των εργασιών μέσα από τις οποίες οι μαθητές επεξηγούν, δίνουν λύσεις , αμφιβολίες και ερωτήματα, είναι τα μόνα μέσα που διαθέτουν για να επικοινωνήσουν με τον καθηγητή τους. Γι ' αυτό είναι επιτακτικό ο καθηγητής να ενθαρρύνει τις αυθόρμητες απόψεις των μαθητών για τα σχετικά θέματα και να παρέχει παρακινητικά και πληροφοριακά σχόλια. Ο καθηγητής ,όταν συνεισφέρει στη μάθηση των μαθητών με επεξηγήσεις, παραδείγματα, υποδείξεις και αναφορές είναι απαραίτητο να δημιουργεί μια ευχάριστη ατμόσφαιρα και φιλικά συναισθήματα. Μερικοί οργανισμοί εξ αποστάσεως περιμένουν από τους σπουδαστές να υποβάλλουν τις εργασίες τους βάσει καθορισμένων ημερομηνιών, και έτσι τους ρυθμίζουν βάσει ενός χρονοδιαγράμματος εργασιών, το οποίο είναι στην κρίση του οργανισμού διδασκαλίας. Τα σχόλια αυτά παρέχουν στον σπουδαστή την ουσιαστική και συχνά την μοναδική ανατροφοδότηση για το πως προοδεύει η γνώση τους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους(Thorpe 1986: 34). Εφόσον, στην συνηθισμένη περίπτωση διδασκαλίας μάθησης της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως , οι καθηγητές δεν βρίσκονται στον ίδιο χώρο με τους μαθητές τους , η έμμεση επικοινωνία είναι κυρίως το είδος αλληλοεπίδρασης στο οποίο θα πρέπει να βασιστούν οι εκπαιδευτικοί και οι σπουδαστές.

Οι μαθητές διαβάζουν σε βιβλιοθήκες ή αίθουσες διδασκαλίας και παντα υπάρχει εκεί ένας καθηγητής σαν πηγή πληροφόρησης.

4.6. Η διαδικασία της ανατροφοδότησης

Οι Hattie & Timperley διατυπώνουν ένα μοντέλο ανατροφοδότησης θετικών αποτελεσμάτων, παρέχοντας μια στρατηγική τριών ερωτημάτων (ό.π.σ.86). “ Πού πηγαίνω;”. Εστίαση στον στόχο (feed up): σύγκριση ανάμεσα στην πραγματική κατάσταση και την κατάσταση-στόχο, παρέχοντας πληροφόρηση για τους μαθησιακούς στόχους” Πού πηγαίνω;” Εστίαση στη διαδικασία (feedback) σύγκριση της υπάρχουσας με μια προηγούμενη κατάσταση παρέχοντας πληροφόρηση για το τι έχει επιτευχθεί σε σύγκριση με ένα αναμενόμενο ή προηγούμενο επίπεδο” Τι υπάρχει μετά’. Εστίαση στην αυτορρύθμιση μέσα από δράσεις βελτιστοποίησης προόδου (feed forward): εξήγηση της κατάστασης-στόχου με βάση την υπάρχουσα κατάσταση, παρέχοντας πληροφόρηση, η οποία οδηγεί στην υιοθέτηση μάθησης με ενισχυμένη πρόκληση,περισσότερη αυτορρύθμιση, καλύτερη ροή και αυτοματοποίηση, περισσότερες στρατηγικές και διαδικασίες, βαθύτερη κατανόηση και περισσότερη πληροφόρηση σχετικά με το τι γίνεται ή όχι κατανοητό. Πρόσφατη μετα-ανάλυση των Wisniewski, Zierer & Hattie (2020) καταλήγει ότι η ανατροφοδότηση είναι πιο αποτελεσματική όταν περιέχει πληροφόρηση για όλα τα ερωτήματα: στόχος, διαδικασία, αυτορρύθμιση. “ το αποτέλεσμα της είναι πολύ μεγάλο, που σημαίνει ότι οι σπουδαστές ωφελούνται πολύ από την ανατροφοδότηση, όταν τους βοηθάει όχι μόνο να καταλάβουν ποια λάθη έκαναν, αλλά επίσης γιατί τα έκαναν και τι μπορούν να κάνουν για να τα αποφύγουν την επόμενη φορά” (όπ.σ.12).

Έρευνα των Double,McGrane & Hofenbeak (2019) υπογραμμίζει ότι η Ομότιμη Ανατροφοδότηση αποτελεί κεντρική έννοια της διαμορφωτικής αξιολόγησης και ότι οι εκπαιδευτές έχουν αρχίσει να την ενσωματώνουν στις διδακτικές πρακτικές Πρέπει πρώτα να εξηγηθεί στους μαθητές τι είναι η ομότιμη ανατροφοδότηση, γιατί εφαρμόζεται, πώς θα δουλέψει, και έπειτα να δοθούν οι ευκαιρίες απόκτησης των δεξιοτήτων αξιολόγησης και ανατροφοδότησης. Επίσης η παρούσα ερευνητική προσέγγιση οφείλει να αναζητήσει τις εντοπισμένες ωφέλειες της ΟΑ (συγχρονισμός,κατανόηση, αλληλοβοήθεια, κοινοκτημοσύνη, στήριξη αυτορρύθμισης (Double κ.συν.2019) και τους ενδεχόμενους κινδύνους της: ελλιπής εγγραμματοσύνη, διατάραξη ιεραρχίας, χρονική επάρκεια (Liu & Carless, 2006).

Ο πλέον χρησιμοποιούμενος ερευνητικός σχεδιασμός σε εκπαιδευτικά θέματα, στο πλαίσιο της ποιοτικής προσέγγισης, είναι ο Σχεδιασμός Θεμελιωμένης Θεωρίας (ΣΘΘ) (Glaser & Strauss 1967). Πρόθεση της Θεμελιωμένης Θεωρίας είναι η αποτύπωση μιας θεωρίας για ένα φαινόμενο με βάση τις απόψεις των συμμετεχόντων(

Brown, Stevens, Troiano & Schneider, 2020. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται διαχειρίσιμη η παράλληλη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων με την ανάπτυξη μιας θεωρίας (Robson, 2010 σ.5). Ο ΣΣΘΘ διακρίνεται σε τρία στάδια ανάλυσης και ερμηνείας των δεδομένων : ανοιχτή, αξονική και επιλεκτική κωδικοποίηση (Strauss & Corbin, 1998 Corbin & Strauss 2008).

Το 45% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι η Ομότιμη Ανατροφοδότηση έχει γνωστικό περιεχόμενο(πληροφορίες, επεξηγήσεις, πρόληψη λαθών, αξιολόγηση ιδεών) και το 20% ότι έχει συναισθηματικό (ενθάρρυνση, μείωση άγχους, εμπύχωση).” Επίσης πολύ χρήσιμη είναι και η ανταλλαγή απόψεων επάνω στα θέματα και τους τρόπους εκπόνησης των γραπτών εργασιών{...}” Την ομότιμη ανατροφοδότηση την αναζητώ στην περίπτωση που έχω κάποια δυσκολία με τη Γραπτή εργασία και στην περίπτωση που η ανατροφοδότηση από τον ΚΣ είτε δεν με καλύπτει , είτε μου δημιουργεί περισσότερες απορίες.”

Η διαδικασία της Ομότιμης Ανατροφοδότησης συντείνει στην ενίσχυση της αυτορρύθμισης μέσα από την καλλιέργεια επικουρικών δράσεων βελτιστοποίησης προόδου (feed-forward). Το συμπέρασμα αυτό συντάσσεται με τον αυτοκαθορισμό του ατόμου και της αυτομάθησης ως κεντρικής έννοιας της εξΑΕ. Η Ομότιμη Ανατροφοδότηση αναπλήρωσε τη φυσική συνύπαρξη, προάγοντας την αυτορρύθμιση. Επιπλέον αναδείχθηκε σε σημαντικό παράγοντα αυτομάθησης και σε αρωγό της εξ ΑΕ. Επιπλέον, η θεωρία που διατυπώθηκε για την Ομότιμη Ανατροφοδότηση, ως συμπληρωματικό κομμάτι της Καθηγητικής Ανατροφοδότησης, είναι ευθυγραμμισμένη με τους Wisniewski κ.συν.(2020), που θεωρούν ότι η ανατροφοδότηση είναι αποτελεσματικότερη όταν μεταφέρει περισσότερη πληροφόρηση.

4.7 Οι διαδικτυακές κοινότητες μάθησης

Στα τωρινά χρόνια μια καινούρια τάση παρατηρείται στο πεδίο της εξ αποστάσεως και διαδικτυακής μάθησης που είναι η μετάβαση από την ολοκληρωτική αυτονομία και την εξατομίκευση της διδασκαλίας και μάθησης στην αλληλεπίδραση ανάμεσα σε ομάδες με κοινούς στόχους και ενδιαφέροντα. Αυτές οι ομάδες, κυρίως οι διαδικτυακές κοινότητες μάθησης, επηρεάζονται από τις θεωρίες της κοινωνικής μάθησης και τη χρήση των δυνατοτήτων που προσφέρονται από τις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας και τα κοινωνικά δίκτυα με σκοπό να αποκτήσουν γνώση.

Από το 2013-2014 , μια εκπαιδευτική πλατφόρμα που ονομάζεται “study.eap” έχει λειτουργήσει στο ΕΑΠ, στο οποίο υπάρχει ένα φόρουμ το οποίο ενεργοποιεί μαθητές, δασκάλους και συντονιστές των θεματικών κεφαλαίων(μοντέλα μαθημάτων) να επικοινωνήσουν, προσφέροντας στους χρήστες του την ευκαιρία να δημιουργήσουν διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες. Όμως, δεν υπάρχει ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση η οποία εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η μάθηση των μαθητών επηρεάζεται κατά τη διάρκεια των αρχικών σταδίων της λειτουργίας ενός φόρουμ σ’ ένα μεικτό μαθησιακό περιβάλλον .

Η επίδραση της διδακτικής παρουσίας για την επιτυχία μιας διαδικτυακής μαθησιακής εμπειρίας είναι σημαντική, καθώς αποτελεί βασικό παράγοντα για την ικανοποίηση των μαθητών , την αντιληπτή μάθηση και την αίσθηση της κοινότητας (Garrison,2007). “Υπήρχαν παρεμβάσεις όποτε χρειαζόταν, κυρίως όταν υπήρχε ανασφάλεια στο forum. Τέτοιες παρεμβάσεις ήταν κυρίως καθησυχαστικές και πυροσβεστικές .“ Θα μπορούσε ο διδάσκοντας να μας βάλει μια μικρή δραστηριότητα ή να ξεκινήσει κάποια συζήτηση, οπότε εμείς θα πηγαίναμε λίγο παραπάνω το πράγμα..” Η γνωστική παρουσία είναι ο βαθμός με τον οποίο οι διδασκόμενοι δομούν και επιβεβαιώνουν νοήματα και γνώση μέσω συνεχούς αλληλεπίδρασης και διαλόγου(Garrison &Arbaugh,2007).

Άλλες προτάσεις ήταν η προσθήκη διαφόρων εφαρμογών, όπως ασκήσεις αυτοαξιολόγησης ή σύγχρονες συζητήσεις, και η υιοθέτηση χαρακτηριστικών που να θυμίζουν άλλα κοινωνικά δίκτυα (π.χ το facebook), ούτως ώστε οι μαθητές να εξοικειώνονται πιο εύκολα. Για την ενίσχυση της συμμετοχής των μαθητών σε διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες είναι απαραίτητο να εφαρμόζονται στρατηγικές συνεργατικής μάθησης (Hiltz,1998) και να υιοθετείται κάθε φορά η συνεργατική δυναμική της διαδικτυακής μάθησης (Garrison,2009). Σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της συμμετοχής διαδραματίζει και η παρότρυνση από τους περισσότερο δραστήριους σε τέτοια θέματα συμμαθητές ς, όπως και η προώθηση και υποστήριξη της δημιουργίας μαθησιακών κοινοτήτων από το ίδιο το εκπαιδευτικό ίδρυμα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι έρευνες έχουν δείξει πως, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, η συμμετοχή των μαθητών σε φόρουμ δύναται να συμβάλει σημαντικά στη μάθηση τους(Koc,2017, Delahunty,2018).

4.8 Η Νορβηγική Σχολή δι' Αλληλογραφίας (NKS)

“ Η “Νορβηγική Σχολή δι' Αλληλογραφίας “ (NKS) ιδρύθηκε το 1914 και είναι χρονολογικά η πρώτη σχολή που παρέχει εκπαίδευση εξ αποστάσεως στη Νορβηγία. Η αρχική ιδέα και το κίνητρο για την ίδρυση της , ύπηρεξε η ανάγκη για τη δημιουργία και τη λειτουργία ενός κεντρικού εκπαιδευτικού ιδρύματος που θα μπορούσε να παρέχει εκπαίδευση στους κατοίκους της χώρας που ζούσαν σε απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες περιοχές. Η “ Νορβηγική Σχολή δι' Αλληλογραφίας “ συνεργάζεται επίσης με τις εκπαιδευτικές αρχές της χώρας, με την τοπική αυτοδιοίκηση, το τμήμα εκπαίδευσης ενηλίκων των Ενόπλων δυνάμεων, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τις οργανώσεις των εργοδοτών, των εργαζομένων και γενικότερα με κάθε φορέα που ασχολείται και ενδιαφέρεται άμεσα ή έμμεσα με την εκπαίδευση των ενηλίκων. Η NKS προσφέρει μια μεγάλη ποικιλία κύκλων σπουδών, συνολικά περισσότερους από διακόσιους, οι οποίοι μπορούν να ταξινομηθούν σε τέσσερις κύριες κατηγορίες ως ακολούθως:

- Γενικές Σπουδές
- Οικονομικές -Εμπορικές σπουδές
- Τεχνικές σπουδές
- Σπουδές πάνω σε ειδικότερα θέματα

Παρατηρεί λοιπόν κανείς την πίστη και τον προσανατολισμό της Σχολής αυτής στην αξία αφενός μεν του σχεδιασμού και της έρευνας, αφετέρου δε στην τάση για συνεχή ανανέωση της ύλης και τη βελτίωση της διδακτικής μεθοδολογίας. Υπάρχουν αφενός κύκλοι σπουδών ή μεμονωμένα μαθήματα , που προετοιμάζουν τον σπουδαστή της NKS για να λάβει μέρος σε αντίστοιχες κρατικές εξετάσεις διαφόρων εκπαιδευτικών - επαγγελματικών βαθμίδων και αφετέρου, σειρές μαθημάτων που προσφέρουν γνώση, μάθηση, εξειδίκευση, σ' αυτούς που τις παρακολουθούν , είτε για κάλυψη επαγγελματικών τους αναγκών , είτε για δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους .

Κάθε διδασκόμενο μάθημα , διαφείται σε κατάλληλα ταξινομήμενες ενότητες που στο τέλος της η κάθε μια περιλαμβάνει έναν αριθμό ασκήσεων που πρέπει να συμπληρώσει ο σπουδαστής για να τις στείλει ταχυδρομικά στη Σχολή για διόρθωση , σχολιασμό και αξιολόγηση.. Είναι ωφέλιμο για τον Σπουδαστή , προτού ταχυδρομήσει κάθε καινούρια γραπτή του εργασία να περιμένει να λάβει την προηγούμενη διορθωμένη και αξιολογημένη. Η NKS εφαρμόζει αρκετές μεθόδους διδασκαλίας που στηρίζονται στην εξ αποστάσεως επικοινωνία., παρουσιάζουν όμως η κάθε μια απ' αυτές ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

- Ατομική μέθοδος: ο κάθε σπουδαστής εργάζεται στο σπίτι του με το ρυθμό και την ταχύτητα που θέλει να αφιερώσει στις σπουδές του. Άλλα γνωρίσματα αυτής της μεθόδου είναι η ανάπτυξη άνετων και φιλικών σχέσεων του κάθε σπουδαστή με τον “ αόρατο” καθηγητή του και αυτό γιατί ο καθηγητής πάντα πρόθυμα απαντά σ' ό,τι σχετικό με το μάθημα ερωτηθεί. Επίσης δεν υπάρχει η πίεση για αναγκαστική εντατικοποίηση των σπουδών. Ακόμη δεν υπάρχουν η ανησυχία για “αρνητικές “ αντιδράσεις από τους συμφοιτητές στην περίπτωση που μια τοποθέτηση ή απορία θεωρηθεί πολύ απλοϊκή ή και άσχετη.
- Μέθοδος ομαδοποιημένης (ή συλλογικής) μελέτης. Τα άτομα της ομάδας συζητούν και μελετούν τα μαθήματα από κοινού, στο τέλος δε κάθε ενότητας προετοιμάζουν και ταχυδρομούν συλλογικές απαντήσεις-εργασίες και όχι μεμονωμένες-ατομικές.
- Συνδυασμός νυκτερινών μαθημάτων και διδασκαλίας δι' αλληλογραφίας.

Σε αρκετές περιοχές της χώρας , η NKS σε συνεργασία με τοπικούς εκπαιδευτικούς οργανισμούς και εκπαιδευτήρια οργανώνει και προσφέρει βραδινά μαθήματα , 1-2 φορές την εβδομάδα , σε συνδυασμό με την παραδοσιακή εκπαίδευση δι' αλληλογραφίας που περιγράψαμε στην πρώτη μέθοδο. Στα βραδινά μαθήματα ο καθηγητής αναπτύσσει και επεξηγεί τα κυριότερα και δυσκολότερα μέρη κάθε ενότητας, απαντά προφορικά σε συναφείς με το μάθημα ερωτήσεις και συντονίζει οποιαδήποτε δημιουργική συζήτηση , με αφορμή το μάθημα, που θα θέλουν να αναπτύξουν οι σπουδαστές.

Η NKS φροντίζει να παρακολουθεί και να ενσωματώνει στο “ διδακτικό της εξοπλισμό” κάθε μέθοδο που η τεχνολογία της “ εκπαίδευσης εξ αποστάσεως “ και η μαθησιακή πρακτική έχουν αποδείξει αποτελεσματική και ωφέλιμη. Έτσι χρησιμοποιούνται και οι παρακάτω μέθοδοι:

- Διδασκαλία διά μέσου του ραδιοφώνου, τηλεόρασης.
- Χρήση υπολογιστών (computers) στη διόρθωση, βαθμολογία. Από τους σπουδαστές , στο τέλος κάθε ενότητας (unit) ζητείται να απαντήσουν σε ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών (multiple choice questions).
- Χρήση τηλεφώνου. Ο σπουδαστής μπορεί ορισμένες ώρες και ημέρες της εβδομάδας να απευθύνεται στους καθηγητές του, για προφορική διασάφηση αποριών του που προήλθαν από τη μελέτη του.
- Χρήση του βίντεο στη διδασκαλία. Το βίντεο και οι βιντεοκασέτες με τις πολλαπλές διδακτικές δυνατότητες που προσφέρουν αναμένεται μαζικά να χρησιμοποιηθούν για την εκπαίδευση εξ αποστάσεως όταν σημαντικά μειωθεί το κόστος τους

Μαθητές της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι φοιτούν κανονικά στα σχολεία τους αλλά σπουδάζουν συμπληρωματικά στη σχολή ένα ή περισσότερα μαθήματα απ’ αυτά που περιλαμβάνει το πρόγραμμα των σχολικών σπουδών τους. Αυτή η παράλληλη σπουδή γίνεται για δύο κυρίως λόγους:

- Είτε για μια βαθύτερη και ουσιαστικότερη γνώση ή ενασχόληση με κάποιο μάθημα
- Είτε γιατί σ’ ένα μαθητή γίνεται αισθητή η ανάγκη να αναζητήσει μια επιπλέον βοήθεια για ένα ή περισσότερα μαθήματα που τον δυσκολεύουν στις καθημερινές σχολικές σπουδές του.

Μερικά από τα κίνητρα για έναν ενήλικα στη Νορβηγία να αποκτήσει περαιτέρω εκπαίδευση με αλληλογραφία είναι και οι προοπτικές γ’ αυτόν να προαχθεί στην εργασία του , ή να αλλάξει εργασία ή να προετοιμασθεί για εξετάσεις , ή να αποκτήσει γνώσεις που δεν προσφέρει το “ παραδοσιακό” εκπαιδευτικό σύστημα ή τέλος να ικανοποιήσει τα προσωπικά του ενδιαφέροντα σε διάφορους τομείς.

Από τις διακηρυγμένες αρχές της UNESCO γνωρίζουμε ότι :

“ Ο κάθε άνθρωπος πρέπει να έχει τα μέσα και τις δυνατότητες για να συνεχίζει τη διαδικασία της μόρφωσης και της πνευματικής του ανάπτυξης σ’ όλη του τη ζωή”. Τα συστήματα που παρέχουν εκπαίδευση εξ αποστάσεως θεωρούνται από τους προσφορότερους συντελεστές αυτής της επιδίωξης..

Η ανάπτυξη ενός συστήματος εκπαίδευσης εξ αποστάσεως θα αποτελούσε το συνδυαστικό και οργανωτικό κέντρο από το οποίο θα μπορούσε να συντονισθεί, να συστηματοποιηθεί και να επεκταθεί η προσπάθεια που γίνεται από το θεσμό της “ Λαϊκής Επιμόρφωσης” για τη μόρφωση- εκπαίδευση μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού της χώρας μας. Αν υπάρχει ένα ίδρυμα παροχής αυτού του είδους της εκπαίδευσης , ο απόφοιτος του εννιάχρονου υποχρεωτικού σχολείου που για διάφορους λόγους δεν μπόρεσε να συνεχίσει στο λύκειο και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση , θα ξέρει ότι υπάρχει γι’ αυτόν μια δεύτερη δυνατότητα στη ζωή του για συνέχιση σπουδών. Επίσης μπορεί να τονισθεί εδώ ότι δύσκολα ο ενήλικας κάθεται πάλι στο θρόνο για τη μόρφωση αυτή καθ’ αυτή. Με αυτό τον τρόπο το αγαθό της παιδείας γίνεται ανοικτό και προσίτο στον καθένα μας , αδιακρίτως ηλικίας, κοινωνικής τάξης , τόπου διαμονής κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

5.1. Ορισμός της επικοινωνίας και τα είδη της

Επικοινωνία (λεκτική, μη λεκτική, πομπός, δέκτης, μήνυμα, ευκρίνεια, πληρότητα, γλώσσα του σώματος, αντίληψη της πραγματικότητας, πλαίσιο επικοινωνίας, συναισθήματα, επίπεδα του μηνύματος, αυτοεκτίμηση, αλληλοεκτίμηση, κατανόηση, ενεργητική ανταλλαγή, εμπύχωση). Επικοινωνία είναι η ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ δύο (ή περισσότερων) ανθρώπων, μέσω της οποίας αναπτύσσονται σχέσεις. Αφήνει αρκετό βαθμό πρωτοβουλίας ως προς τη μέθοδο που πρόκειται να χρησιμοποιήσει. Είναι δεκτικός όταν του διατυπώνω τηλεφωνικά αντιρρήσεις ή νέες ιδέες. Αισθάνομαι άνετα , όταν του λέω τις απόψεις μου. Αντιμετωπίζει με σεβασμό τις αξίες και τα συναισθήματά μου. Έχει σαφείς στόχους και ιδέες, όταν αλληλογραφεί ή συζητά μαζί μου.. Στις ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις χειρίζεται τις διαφωνίες με τρόπο που οδηγεί στη σύνθεση, χωρίς να προσδίδει σε αυτές αρνητικούς ή θετικούς χαρακτηρισμούς.

Διεργασία επικοινωνίας. Ένας άνθρωπος (πομπός) θέλει να στείλει μήνυμα σε έναν άλλο (δέκτης). Ο πομπός κωδικοποιεί το μήνυμα (του δίνει τη μορφή κατάλληλων λέξεων, χειρονομιών, εκφράσεων κλπ) και το κοινοποιεί στο δέκτη. Ο τελευταίος δέχεται το μήνυμα και το ερμηνεύει σύμφωνα με τις δικές του αντιλήψεις. Αν όλα αυτά γίνουν με σαφήνεια, χωρίς λάθη, χωρίς τεχνάσματα , τότε επιτυγχάνεται αποτελεσματική επικοινωνία. Ένα πρώτο κρίσιμο για την επιτυχία της επικοινωνίας στοιχείο είναι ο βαθμός ευκρίνειας και πληρότητας από το οποίο χαρακτηρίζεται το μήνυμα που στέλνει ο πομπός. Συχνά τα μηνύματα μεταδίδονται μέσω μη λεκτικών μορφών (χειρονομίες, στάση του σώματος, κίνηση και τοποθέτηση του μέσα στο χώρο ή σε σχέση με τον συνομιλητή, βλέμμα, έκφραση προσώπου, νεύματα, μιμική, τόνος φωνής, ρυθμός ομιλίας και αναπνοής”. Η γλώσσα του σώματος χρησιμεύει για τη μετάδοση σαφών μηνυμάτων, είτε υποδηλώνει μια ψυχική κατάσταση (π.χ το κοκκίνισμα). Έχει υπολογιστεί ότι το μεγαλύτερο μέρος της επικοινωνίας συντελείται μέσα από μη -λεκτικά μηνύματα. Κανείς δεν αντιλαμβάνεται με απόλυτα αντικειμενικό τρόπο την πραγματικότητα. Όπως λέγεται στην επιστήμη της επικοινωνίας “ Η συμπεριφορά προκαλεί συμπεριφορά”.

Ως πλαίσιο επικοινωνίας εννοούμε το χώρο της επικοινωνίας , το χρόνο της επικοινωνίας, την κατάσταση(τις συνθήκες, το κλίμα) μέσα στο οποίο συντελείται η επικοινωνία και την οποία είναι χρήσιμο να γνωρίζουν καλά οι ενδιαφερόμενοι. Επιπλέον την παρουσία των άλλων, τα γεγονότα που έχουν προηγουμένως διαμειφθεί μεταξύ πομπού και δέκτη και τα οποία διαμορφώνουν τη μεταξύ τους σχέση.

Το περιεχόμενο των μηνυμάτων αποτελείται από σκέψεις και συναισθήματα. Συνήθως έχουμε μεγαλύτερη ευχέρεια να εκφραζόμαστε και να αντιδρούμε μέσω των σκέψεων παρά μέσω των συναισθημάτων. Οι πρώτες έχουν περισσότερη σαφήνεια και συγκρότηση, είναι περισσότερο ελέγξιμες. Συνεπώς, αποτελούν πεδίο στο οποίο η πρόσβαση είναι πιο εύκολη και ασφαλής απ’ ό,τι στο πεδίο των συναισθημάτων. Πολλές φορές μάλιστα εκδηλώνονται τα συναισθήματα πριν ολοκληρωθεί η νοητική επεξεργασία. Τα συναισθήματα υπάρχουν και επηρεάζουν σοβαρά την επικοινωνιακή σχέση.

Η επικοινωνία είναι δύο ειδών: 1.Μονόδρομη υπό μορφή προδημιουργημένων υλικών διδασκαλίας που στέλνονται από το Ίδρυμα υποστήριξης και περιλαμβάνει σπουδαστές σε αλληλοεπίδραση με κείμενα. Αυτού του είδους η επικοινωνία μπορεί να περιγραφεί σαν προσομοιούμενη επικοινωνία. 2. Αμφίδρομη π.χ πραγματική επικοινωνία μεταξύ σπουδαστών και Ιδρύματος υποστήριξης.

5.2 Η επικοινωνία μεταξύ δασκάλου και μαθητή

Σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη εκπαίδευση από απόσταση είναι η επικοινωνία μεταξύ δασκάλου και μαθητή . Προϋπόθεση για την ύπαρξη μιας ελάχιστης επικοινωνίας είναι η ύπαρξη ενός αποστολέα , ενός δέκτη και ενός μηνύματος. Σύμφωνα με τον Moore (1990) η επιτυχία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης βασίζεται στο περιεχόμενο του διαλόγου μεταξύ εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου και στην αποτελεσματικότητα του συστήματος επικοινωνίας που χρησιμοποιείται για την εκπαιδευτική διαδικασία. Σύμφωνα με την Hoffman(1995) ως διάλογος ορίζεται η ικανότητα του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου να ανταποκρίνεται ο ένας στον άλλο. Η Watkins (1991) στο βιβλίο της ανέφερε ότι ο Vincent (1885) έγραψε: “ έρχεται η μέρα που το έργο που γίνεται μέσω αλληλογραφίας θα είναι μεγαλύτερο σε μέγεθος από αυτό που γίνεται στις τάξεις των ακαδημαϊκών και των κολλεγίων μας όταν οι μαθητές που θα απαγγείλουν με αλληλογραφία θα ξεπεράσουν κατά πολύ αυτούς που κάνουν προφορικές απαγγελίες . Ο Pittman (1986) έγραψε “οπτική διδασκαλία, συμπεριλαμβανομένων διαφανειών, φαναριών και κινηματογραφικών ταινιών προστέθηκε στο ρεπερτόριο πολλών μονάδων επέκτασης την περίοδο 1910-1920, αλλά και η πιο ελπιδοφόρα νέα τεχνολογία για την εκπαίδευση δι’ αλληλογραφίας ήταν το εκπαιδευτικό ραδιόφωνο.

Η απόσταση είναι ένας σημαντικός παράγοντας ο οποίος αμβλύνεται από την επικοινωνία που αναπτύσσεται μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου σε όλη τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος. Ο καθηγητής σύμβουλος πρέπει να εμπνέει και να ενθαρρύνει τους εκπαιδευόμενους προκειμένου να μειώνει τα αρνητικά συναισθήματα απομόνωσης και να βελτιώνει τη διαδικασία της μάθησης. Ένας άλλος σημαντικός ρόλος του εκπαιδευτή είναι η αξιολόγηση του εκπαιδευόμενου ,ο σχολιασμός των εργασιών με βασικό σκοπό την ανατροφοδότηση, η οποία θα δώσει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να κατανοήσει τα αδύνατά του σημεία και να βελτιώσει τις γνώσεις και τις δεξιότητές του. Ο εκπαιδευτής απαιτείται να αφήσει τον παραδοσιακό του ρόλο και να αναλάβει νέους ρόλους όπως

αυτού του συμβούλου και μεσολαβητή, να παρακινεί τους εκπαιδευόμενους και να οργανώνει τα εκπαιδευτικά προγράμματα για να εξασφαλίσει μέγιστη αποτελεσματικότητα στην μαθησιακή διαδικασία. (Doug 2002 , Levitch & Milheim, nd. Moore, 1989, Nchindila,2007).

Οι εκπαιδευτές πρέπει να έχουν κατάλληλες δεξιότητες προκειμένου να αυξήσουν τη συμμετοχή των εκπαιδευόμενων στην μαθησιακή διαδικασία και να αναπτύξουν την επικοινωνία (Johnson& Carer nd. Crossen,2004 Wigfors S 1999 Manning, Cohen & DeMichiell,2003). Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτής να κατέχει και να χρησιμοποιεί όλα τα μέσα και τις μεθόδους επικοινωνίας και να τα προσαρμόζει στις ανάγκες των εκπαιδευόμενων. Η επικοινωνία μεταξύ του καθηγητή και του σπουδαστή είναι ιδιαίτερα σημαντική σε αυτού του είδους την εκπαίδευση προκειμένου να επιτευχθούν οι εκπαιδευτικοί στόχοι του προγράμματος. Στην εκπαίδευση από απόσταση ο ρόλος του διδάσκοντα ξεπερνάει το πεδίο της παιδαγωγικής και επεκτείνεται στο πεδίο της Συμβουλευτικής. Γι ' αυτό πολλές φορές ο διδάσκοντας ονομάζεται Καθηγητής-Σύμβουλος.

Η Νίκου (2007) αναφέρει ότι η πολυπλοκότητα του ρόλου του Καθηγητή Συμβούλου συνίσταται κυρίως στο ότι καλείται να συνδυάσει πολλούς και διαφορετικούς ρόλους: **Αρχηγός ομάδας:** να κρατήσει την ομάδα ενωμένη και να λειτουργεί αρμονικά. **Ενορηστροπτής:** θα επιλέξει το πλάνο εργασιών, έλεγχος αν επιτεύχθηκαν οι στόχοι και το χρονοδιάγραμμα της κάθε συνάντησης. **Διαπραγματευτής λύσεων:** Ικανότητα διαπραγμάτευσης λύσεων, ειρηνικής επίλυσης διαφορών κατά την συνεργασία του με τους εκπαιδευόμενους. **Συμπάσχων:** Να αφουγκράζεται και να κατανοεί τα προβλήματα των μελών της ομάδας, να συμπάσχει μαζί τους και να είναι κοντά τους για να μπορεί να ξεπεραστεί η μοναξιά που νιώθουν.

Ο σύγχρονος εκπαιδευτής απαιτείται να εξοικειωθεί με τις νέες θεωρίες της γνώσης οι οποίες προσανατολίζονται προς την άποψη ότι η γνώση δεν μεταφέρεται από τον εκπαιδευτή αλλά οικοδομείται από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους. Ο ρόλος του πλέον είναι πιο απαιτητικός με την μετατόπιση του κέντρου βάρους από τη διδακτική διαδικασία παροχής γνώσεων στην οργάνωση κατάλληλων περιβαλλόντων και διαδικασιών μάθησης. Επίσης στην καλλιέργεια των ικανοτήτων του σπουδαστή για την αντιμετώπιση των νέων συνθηκών (Γεωργιάδη, Πετροπούλου & Τσαγκατίδου , 2005). Ο Ανδρέατος (2007) υποστηρίζει ότι ο εκπαιδευόμενος αναλαμβάνει την ευθύνη των σπουδών του και αποκτά ένα πιο υπεύθυνο ρόλο.

5.3 Η επικοινωνία στην ασύγχρονη και σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Υπάρχουν δύο τύποι επικοινωνίας: σύγχρονη και ασύγχρονη. Η ασύγχρονη περιλαμβάνει το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e mail), εργαλεία διαμοιρασμού αρχείων, περιοχές συζητήσεων, πίνακες ανακοινώσεων κλπ. Η σύγχρονη επικοινωνία περιλαμβάνει υπηρεσίες μετάδοσης κειμένου , ήχου, βίντεο σε πραγματικό χρόνο συμπεριλαμβανοντας και δυνατότητες διαμοιρασμού προγραμμάτων και δεδομένων. Η σύγχρονη επικοινωνία απαιτεί την ύπαρξη γρήγορων συνδέσεων με το Διαδίκτυο. .

Η σύγχρονη εκπαίδευση υποστηρίζει την ασύγχρονη και την επικοινωνία (Αναστασιάδης,2008). Όπως συμβαίνει και στη διαζώσης εκπαιδευτική διεργασία ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να υποστηρίξει κατάλληλα τους μαθητές προκειμένου να αλληλεπιδρούν,- μεταξύ τους, αλλά και με το εκπαιδευτικό υλικό-, να επικοινωνούν, να συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διεργασία, όπως επίσης να επιλύει απορίες και να παρέχει ανατροφοδότηση (Μανούσου,2008).

Αναφορικά με την τρίτη διάσταση της μάθησης, την αλληλεπίδραση των υποκειμένων της μαθησιακής διεργασίας με το κοινωνικό περιβάλλον, οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν, προκειμένου να υποστηρίξουν κατάλληλα τους μαθητές τους, ώστε να προβαίνουν σε συνδέσεις των γνώσεων που αποκτούν μέσω της εκπαιδευτικής διεργασίας με την καθημερινότητα που βιώνουν.

Στα περιβάλλοντα ασύγχρονης ΕξΑΕ , έντονο προβληματισμό προκαλούν οι μεγάλες δυσκολίες σχετικά με την έλλειψη λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας (Ruippo 2002), καθώς και το ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα σε διαδικτυακά περιβάλλοντα μάθησης (Kinshuk et al.2001). Η τηλεδιάσκεψη δίνει τη δυνατότητα σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους από δύο ή περισσότερα απομακρυσμένα σημεία, να αλληλεπιδράσουν σε πραγματικό χρόνο (Suthers, 2001, Gibson & Cohen 2003) μέσω βίντεο, ήχου και δεδομένων (Brown 2001, Finn Sellen & Wilbur, 1997), να διαμοιράσουν τα δεδομένα και να αναπτύξουν από κοινού εφαρμογές (Gurer et al, 1999). Οι Berge και Mrozowski

(2001), οι οποίοι μελέτησαν εκπαιδευτικές τηλεδιασκέψεις από το 1990 μέχρι το 1999, συμπέραναν ότι το πιο σημαντικό στοιχείο για την επιτυχία μιας τηλεδιάσκεψης, δεν ήταν η χρησιμοποιούμενη τεχνολογία αλλά η διδακτική μεθοδολογία που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από τους εκπαιδευτικούς.

Ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μορφή τηλεκπαίδευσης, όπου οι συμμετέχοντες (εκπαιδευτές-εκπαιδευόμενοι) δεν έχουν τη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας. Η ασύγχρονη επικοινωνία επιτυγχάνεται κυρίως με τη χρήση της περιοχής συζητήσεων και του πίνακα ανακοινώσεων. Αποθαρρύνεται η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) για να είναι τα μηνύματα διαθέσιμα σε όλους τους εκπαιδευόμενους. Σε περίπτωση που ο εκπαιδευτής λάβει μια ενδιαφέρουσα ερώτηση μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου θα πρέπει να δημοσιεύσει την ερώτηση και την απάντηση στην περιοχή συζητήσεων ώστε να είναι διαθέσιμες σε όλους τους εκπαιδευόμενους.

Κατά την αμφίδρομη μετάδοση, η οποία έχει επικρατήσει να αναφερόμαστε με τον όρο “τηλεδιάσκεψη” η εικόνα και ο ήχος ανταλλάσσονται μεταξύ του σημείου που βρίσκεται ο εκπαιδευτής και του σημείου ή των σημείων που βρίσκονται οι εκπαιδευόμενοι (Μπαλαούρας & Σκιαδέλλη, 2006). Επίσης, μια σειρά από χαρακτηριστικά όπως είναι η ηλικία των εκπαιδευομένων, η εξοικείωσή τους με την τεχνολογία, το γνωστικό τους υπόβαθρο και τα κίνητρό τους αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται και αξιολογούν τα χαρακτηριστικά ενός συστήματος τηλεκπαίδευσης (Watson & Sasse 1998, Whittaker 1995).

Οι εκπαιδευόμενοι που παρακολούθησαν τα μαθήματα από τους χώρους τηλεδιάσκεψης αξιοποίησαν τις δυνατότητες της τεχνολογίας για να θέσουν τα ερωτήματά τους προς τον διδάσκοντα, να τοποθετηθούν, να απαντήσουν σε ερωτήματα και να συνδιαλεχθούν με εκπαιδευόμενους που βρίσκονταν σε άλλους χώρους τηλεδιάσκεψης.

Πέρα όμως από τις δυνατότητες άμεσης επικοινωνίας που η τεχνολογία προσφέρει, η υιοθέτηση συμπεριφορών από τον διδάσκοντα όπως είναι η αίσθηση της αποδοχής, η ενθάρρυνση της ανταλλαγής απόψεων και η επιλογή θεμάτων και δραστηριοτήτων από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους διευκόλυνε τους εκπαιδευόμενους να πάρουν ενεργά μέρος στην εκπαιδευτική διαδικασία και αποτέλεσαν βασικούς παράγοντες για την κινητοποίηση του ενδιαφέροντός τους. Στο περιβάλλον της τηλεδιάσκεψης για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας, η αξιοποίηση τεχνικών μη λεκτικής επικοινωνίας από τον διδάσκοντα (παραστατικότητα, κινήσεις χεριών κλπ).

Οι διδασκόμενοι πρέπει να έχουν από τη μεριά τους όσο το δυνατό πληρέστερη επικοινωνία με τον διδάσκοντα (μέσω εικόνας, ήχου, απεικόνισης σχημάτων και διαφανειών, αποστολής κειμένων κλπ) με σκοπό την αποτελεσματική διεξαγωγή του μαθήματος. Σε παιδαγωγικό επίπεδο η τεχνολογία πρέπει να μένει όσο το δυνατό κρυμμένη. Τα επίπεδα συμμετοχής των διδασκομένων πέφτουν σημαντικά μετά από διακοπές ήχου και εικόνας.

Είναι πολύ σημαντικός ο τρόπος παρουσίασης του εκπαιδευτή στο απομακρυσμένο ακροατήριο. Όταν βλέπουν στην οθόνη το πρόσωπο του διδάσκοντα μπορούν να καταλάβουν καλύτερα το μάθημα. Η διατήρηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ του διδάσκοντα και των διδασκομένων, ειδικά του απομακρυσμένου ακροατηρίου, είναι σημαντική. Θα πρέπει ο διδάσκων να κάνει ερωτήσεις και να προσπαθεί να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των διδασκομένων στη διάλεξη. Πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια ώστε να μειώνεται στο ελάχιστο δυνατό το αίσθημα απομάκρυνσης (distance feeling). (Anderson, Beavers, Vande Grift & Videon, 2003).

Κάθε συμβάν, επικοινωνία, δραστηριότητα πραγματοποιείται μόνο μέσω του Η/Υ και του διαδικτύου. Οι εικονικές τάξεις, όπως τις περιγράφει ο Burbles (2004), είναι “ζωντανές, σημαντικές και δυναμικές, όπως οι πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπιδράσεις της φυσικής τάξης ή ακόμη και περισσότερο”. Η επιτυχία της εκπαιδευτικής διεργασίας στην εικονική τάξη οφείλεται στη δυνατότητα εφαρμογής των τριών χαρακτηριστικών: επικοινωνία/συμμετοχή, υποστήριξη και εκπόνηση δραστηριότητας (Kramer, 2005). Η ικανοποίηση επηρεάζεται από τη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τον διδάσκοντα, ο οποίος ζητείται να επιδεικνύει φιλική διάθεση, να είναι γνώστης του αντικείμενου, να έχει προετοιμάσει και οργανώσει καλά τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες, να παρέχει ενίσχυση και ανατροφοδότηση, να είναι μεταδοτικός αλλά και εξοικειωμένος με την τεχνολογία. Από την πλευρά του τεχνολογικού πλαισίου, η ποιότητα του ήχου αλλά παράλληλα και οι εναλλαγές στην εικόνα και του χρησιμοποιούμενου εποπτικού υλικού συμβάλλουν σημαντικά στην ικανοποίηση των εκπαιδευομένων.

Σύμφωνα με την Collis (1996) η σύγχρονη επικοινωνία βοηθά στην ανάπτυξη της παρόθησης, την αίσθηση της κοινότητας καθώς υπάρχει παρουσία και συμπαρουσία (Beer κ.α., 2005), άμεση ανατροφοδότηση σε ατομικό και

συλλογικό επίπεδο, και υποστήριξη του ρυθμού και της ροής της μαθησιακής διαδικασίας (επειδή η σύγχρονη σύνδεση βοηθά στην άμεση οργάνωση και στην αποφυγή καθυστερήσεων).

Ο Moore(1989) καθόρισε τρεις βασικούς τύπους διάδρασης: εκπαιδευτή- εκπαιδευόμενου, εκπαιδευόμενου-εκπαιδευόμενου και εκπαιδευόμενου-υλικού. Ως διάδραση εκπαιδευόμενου και μαθησιακού υλικού έχει οριστεί κάθε αλληλεπιδραστική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα σε διαδικτυακά περιβάλλοντα. Συγκεκριμένα οι Govsky & Gaspi (2005) αναφέρουν ότι η διάδραση εκπαιδευόμενου και μαθησιακού υλικού συμβαίνει όταν οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν, ακούν και βλέπουν το υλικό, λύνουν προβλήματα ή χρησιμοποιούν εξομοιωτές. Το δεύτερο στάδιο της διάδρασης μεταξύ των εκπαιδευόμενων πηγάζει από την κοινωνικο-πολιτιστική μάθηση(Vygotsky,1978) και εκτείνεται στη χρήση του συνεργατικού διαλόγου σε διαδικτυακά περιβάλλοντα. Ο Vygotsky υποστηρίζει ότι η μάθηση επιτυγχάνεται αρχικά μέσα σε κοινωνικοπολιτιστικό πλαίσιο και μετά σε προσωπικό επίπεδο. Συνήθως η διάδραση με το υλικό δεν οδηγεί στον συνεργατικό διάλογο χωρίς επεμβάσεις από τον εκπαιδευτή ή το σύστημα (Vivitsou κ.α,2007). Οι Βρετανοί ερευνητές Wegerif και Mercer συμφωνούν με τον Grice (1975) και θεωρούν ότι για να αναπτυχθεί η συνεργατική μάθηση χρειάζεται: να υπάρχει εμπιστοσύνη, οι λόγοι συμμετοχής να γίνουν ξεκάθαροι, τα επιχειρήματα να είναι συγκεκριμένα και τα μέλη να επιδέχονται κριτική και συνεννόηση για περαιτέρω ανάπτυξη τους, να συμφωνήσει η κοινότητα για τις αποφάσεις και τις πράξεις.. Οι Wegerif και Mercer ήταν αυτοί που πρώτοι δόμησαν τη συνεργατική μάθηση μέσω του συνεργατικού διαλόγου. Το ερώτημα που θα πρέπει πρώτιστα να απαντηθεί είναι “ ποια εργαλεία, μεθοδολογίες, τεχνικές και πρακτικές μπορούν να υποστηρίξουν τη συνδημιουργία στο πλαίσιο διεπιστημονικών ομάδων εργασίας.

Ως διδασκαλία σε ολιγοθέσια σχολεία ορίζεται η παροχή σχολικής εκπαίδευσης σε μαθητές δύο ή περισσότερων τάξεων (ετήσιων επιπέδων) συγχρόνως μέσα στην ίδια αίθουσα και από τον ίδιο εκπαιδευτικό. Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας προς τη μια από τις τάξεις του συμπλέγματος, οι υπόλοιποι μαθητές συνήθως απασχολούνται με άλλες δραστηριότητες ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις είναι δυνατό να διεξάγονται κοινές δραστηριότητες με τη συμμετοχή μαθητών περισσότερων τάξεων . Θεωρείται επίσης σημαντικό από τους εκπαιδευτικούς των ολιγοθέσιων σχολείων να μπορούν μέσω των ΤΠΕ να επικοινωνούν, να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν πληροφορίες.

Ωστόσο, παρά τον πολύ σημαντικό ρόλο της τεχνολογίας στην εφαρμογή μεθόδων εκπαίδευσης από απόσταση, ο παιδαγωγικός σχεδιασμός είναι εκείνος που θα καθορίσει το βαθμό επιτυχίας ενός προγράμματος (Lim,2002), ενώ ιδιαίτερα σημαντική είναι και η αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων για την επιτυχία προσπαθειών κατάρτισης από απόσταση (Shrestria & Sutphin, 2000).

Τόσο κατά τη διάρκεια των ζωντανών μαθημάτων, όσο και ασύγχρονα, αναπτύχθηκαν σημαντικές συζητήσεις και προβληματισμοί, με αξιοποίηση των ποικίλων δυνατοτήτων της πλατφόρμας ασύγχρονης εκπαίδευσης και με άμεση υποστήριξη των επιμορφωμένων σε θέματα εκπαιδευτικού περιεχομένου.

Αξίζει ιδιαίτερα να γίνει μνεία στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί εκδήλωσαν προτίμηση για ένα περιεχόμενο της επιμόρφωσης που θα συμπεριλάμβανε και δεν θα εξαιρούσε τους μαθητές από τη διαδικασία της επικοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο. Στο εκπαιδευτικό περιβάλλον της τηλεδιάσκεψης η ικανότητα επικοινωνίας του διδάσκοντα, η ενθάρρυνση της συμμετοχής των εκπαιδευόμενων και η δημιουργία συνθηκών ενεργούς συμμετοχής τους σε όλες τις φάσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας, επιτρέπουν τη δημιουργία ενός θετικού μαθησιακού κλίματος (Offfir et al,2003).

Η προβολή των ομιλητών στην οθόνη διευκολύνει την επικοινωνία. Ένα σύγχρονο ή ασύγχρονο περιβάλλον εκπαίδευσης από απόσταση παρουσιάζει σημαντικό παιδαγωγικό ενδιαφέρον όταν παρέχει στο διδασκόμενο τη δυνατότητα να συνδέσει άμεσα αυτά τα οποία κάνει, με την κατάσταση -στόχο που έχει θέσει (Macdonald R,2006). Σύμφωνα με τον Keegan (2001) η τηλεδιάσκεψη εξατομίκευσε το διάλογο επιτρέποντας πάνω από όλα τη δημιουργία μιας νέας μορφής διαλόγου ανάμεσα στους διδασκόμενους , είτε με την ταυτόχρονη παρουσία του διδάσκοντος είτε όχι.

Η σύγχρονη τηλεεκπαίδευση μπορεί να προσφέρει στην εκπαιδευτική διαδικασία την αμεσότητα επαφής του διδάσκοντα με τους εκπαιδευόμενους αλλά και να δώσει μια άλλη διάσταση στο αντικείμενο της μάθησης συνεισφέροντας σημαντικά στην εμπλοκή εκπαιδευόμενων και εκπαιδευτικών σε αυθεντικά περιβάλλοντα πολυμορφικής μάθησης (Αναστασιάδης,2007). Μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην οποία οι συμμετέχοντες

έχουν τη δυνατότητα άμεσης (σύγχρονης) επικοινωνίας εκμεταλλευόμενοι την υπηρεσία της τηλεδιάσκεψης (teleconference).

Υβριδική εκπαίδευση: αποτελεί ένα συνδυασμό παραδοσιακής μορφής εκπαίδευσης και δραστηριοτήτων από απόσταση με στόχο τη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας (Μ.Καλογιαννάκης-Κ.Βασιλάκης). Ιδιαίτερα στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης το Διαδίκτυο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της μάθησης ενώ προσφέρει τις απαραίτητες τεχνολογίες που επιτρέπουν την εφαρμογή παιδαγωγικών προσεγγίσεων διαφορετικών της παραδοσιακής. Για την καλύτερη υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας και συνεργατικής μάθησης έχουν αναπτυχθεί διάφορα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (ΣΔΜ- Learning Management Systems) που βασίζονται σε τεχνολογίες Διαδικτύου.

Η σύγχρονη και ασύγχρονη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευμένων διεξάγεται με χρήση συνεργατικών εργαλείων του ΣΔΜ όπως διαμοιραζόμενοι χώροι εργασίας (shared workspaces) εικονική τάξη (virtual classroom) , σύγχρονη ανταλλαγή μηνυμάτων κειμένου(chat) , περιοχή συζητήσεων (discussion forum), πίνακας ανακοινώσεων (bullet in board) ή και τη χρήση ενός εξυπηρετητή πολυμέσων (media server).

Ο εξυπηρετητής πολυμέσων είναι πολύ χρήσιμος για τη διεξαγωγή σύγχρονης επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευμένων καθώς και για την αναπαραγωγή πολυμεσικού περιεχομένου σε μορφή ροής περιεχομένου (streaming). Πρόκειται για μια προπροσασισμένη (μεταξύ εκπαιδευμένων και εκπαιδευτών) χρονική στιγμή κατά την οποία , σε εβδομαδιαία ή δεκαπενθήμερη βάση, “ συναντούνται “, μέσω του ΣΔΜ, οι εκπαιδευόμενοι με τους εκπαιδευτές. Κύριος σκοπός της αλληλεπίδρασης είναι η επίλυση αποριών , η διαμεσολάβηση για την ενθάρρυνση της χρήσης των διαμοιραζόμενων πόρων του ΣΔΜ και της συνεργασίας και η υποστήριξη του εκπαιδευόμενου κατά τη διαδικασία δόμησης της γνώσης.

Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών κατά την επικοινωνία τους στην ψηφιακή τάξη , αφενός υποστηρίζει τους μαθητές στην εξέλιξη των σπουδών τους , αφετέρου μειώνει τη χωρική απόσταση όταν δίνεται έμφαση στο διάλογο, την ανταλλαγή απόψεων, γνώσεων και εμπειριών, τη διαμόρφωση θετικού κλίματος μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικού και τη δημιουργία ομάδων, ώστε οι μαθητές να αντιλαμβάνονται ότι αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης ομάδας. Η επικοινωνιακή προσέγγιση σε ψηφιακό εκπαιδευτικό περιβάλλον θέτει ως προτεραιότητα διαστάσεις της μάθησης όπως η αλληλεπίδραση και η διάδραση.

Τα δεδομένα τόσο στη συμβατική εκπαίδευση όσο και στα περισσότερα προγράμματα εξ αποστάσεως διδασκαλίας και μάθησης φανερόνουν ότι ο ενεργητικός παράγοντας είναι ο διδάσκων, ενώ ο διδασκόμενος τηρεί παθητική στάση. Αυτή η μέθοδος μάθησης όμως αντικατοπτρίζει τους στόχους του διδάσκοντα και αγνοεί τις αξίες και τους σκοπούς του διδασκόμενου (Keegan,1996). Επικεντρώνεται στην έννοια της απόστασης που χωρίζει τον διδάσκοντα από τον διδασκόμενο , γεγονός το οποίο αναγκάζει τον τελευταίο να αναλάβει έναν συγκριτικά υψηλό βαθμό ευθύνης προκειμένου να φέρει σε πέρας ένα πρόγραμμα σπουδών. Τον διδασκόμενο με υψηλό βαθμό αυτονομίας ο διδάσκων δεν τον κατευθύνει αλλά ανταποκρίνεται στα ερεθίσματα που του δίνει εκείνος, ενώ το ίδρυμα του περέχει την απαιτούμενη υποστήριξη (Keegan,1996). Έτσι απαιτήσε (Moore 1972,1973,1983) όπως και ο προγενέστερος του Wedemeyer, τη διασφάλιση της αυτονομίας του σπουδαστή ως προς :

- Τη στοχοθεσία
- Τις μεθόδους μελέτης
- Την αξιολόγηση.

Υπάρχουν ενήλικοι διδασκόμενοι που χρειάζονται βοήθεια για να διατυπώσουν τους μαθησιακούς τους στόχους, να προσδιορίσουν τις πηγές της πληροφόρησής τους και να αξιολογήσουν την επίδοσή τους. Καταληκτικά, ο Delling καταδεικνύει ως βασικό στόχο των εκπαιδευτικών οργανισμών την εξασφάλιση της σταδιακής ανάπτυξης της αυτοδυναμίας και αυτονομίας των εκπαιδευόμενων τους, ο Wedmeyer καταγράφει ένα σύνολο αρχών, τις οποίες οφείλουν να ακολουθήσουν τα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά ιδρύματα προκειμένου να επιτευχθεί ο εν λόγω στόχος, και ο Moore συντάσσει μια τυπολογία , που επιτρέπει την λεπτομερή αξιολόγηση της αυτονομίας την οποία παρέχουν τα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ωστόσο η ελευθερία από τα δεσμά του τόπου , του χρόνου και των προσώπων , η οποία αποτελεί για τους περισσότερους υποστηρικτές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης το παιδαγωγικό της πλεονέκτημα (Peters, 1998), αφορά σε εξωτερικά χαρακτηριστικά των εξ αποστάσεως προγραμμάτων. Το είδος

των προαναφερθέντων περιορισμών, που θέτουν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, δείχνει πως νόμοι και κανονισμοί προερχόμενοι από τα συμβατικά πανεπιστήμια μεταφέρονται χωρίς ουσιαστική χρησιμότητα από την παραδοσιακή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Peters,1998).

Οι σπουδαστές που εκπαιδεύονται από απόσταση εξαρτώνται πολύ περισσότερο από το εκπαιδευτικό υλικό απ' ό,τι οι σπουδαστές μιας παραδοσιακής μορφής εκπαίδευσης, εξαιτίας της περιορισμένης επικοινωνίας που μπορούν να έχουν με τον διδάσκοντα. Ο μαθητής που εκπαιδεύεται απομακρυσμένος από τον καθηγητή του και απομονωμένος από τους συμφοιτητές του βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στο παρεχόμενο υλικό, για να καταλάβει, να μάθει και να μπορέσει να εφαρμόσει αυτά που μαθαίνει. “ Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα “ αποτελούν μια σαφή και συγκεκριμένη περιγραφή αυτών που ο σπουδαστής θα είναι ικανός να κάνει (ή, ενδεχομένως, να κάνει καλύτερα), όταν θα έχει μελετήσει το κεφάλαιο.

Τα πρωταρχικά μειονεκτήματα της σύγχρονης μάθησης είναι η τεχνολογία, η ταχύτητα του ίντερνετ και ότι δεν υπάρχει αρκετή αλληλεπίδραση ενώ της ασύγχρονης μάθησης είναι ότι οι μαθητές ίσως αισθάνονται ότι δεν είναι στο σχολείο και ότι αυτοί είναι προσωπικά υπεύθυνοι για τη μάθηση. (Kimmel, Carpinelli, Spak, & Rockland, 2020).

Κάποιοι αισθάνονται ότι έχουν εμπλακεί παιδαγωγικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση καθώς αυτοί έχουν χρησιμοποιήσει πιο ενεργές τεχνικές διδασκαλίας, τακτική ανατροφοδότηση και αξιολόγηση. Οι δάσκαλοι προσπάθησαν αρχικά να διατηρήσουν τους μαθητές τους σε επαφή με την εκπαιδευτική διαδικασία. Προωθήθηκε η συνεργασία μεταξύ των δασκάλων.

Ο δάσκαλος συμπεριφέρεται σαν συμβουλάτορας, ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή και βοηθά την ανάπτυξη της δημιουργικότητας (Amorgianioti 2020, Collis 1996). Στην ουσία ο δάσκαλος παιδαγωγικά οργανώνει το εκπαιδευτικό περιβάλλον και ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή.

Η απουσία των παραγωγικών στοιχείων της επικοινωνίας και η στάση του σώματος, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε παρανοήσεις και δυσερμηνείες. Υπογράμμισαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη σχολική ζωή και την παρουσία του δασκάλου, τον λόγο του, τη στάση του.

Οι δάσκαλοι είναι αναγκαίο να διαμορφώσουν το κατάλληλο εξ αποστάσεως μαθησιακό υλικό, να κτίσουν ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον αλληλεπίδρασης και να εξοικειώσουν τους μαθητές με τις διαδικασίες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Για παράδειγμα, όπως αναφέρει ο Dhawan(2020) οι δυσκολίες αφορούν την έλλειψη άμεσης επικοινωνίας και ανθρώπινης επαφής, τεχνικά προβλήματα, ζητήματα διαχείρισης χρόνου, μη ανταπόκριση στις ανάγκες όλων των μαθητών, ασυμβατότητες μεταξύ τεχνολογικών και παιδαγωγικών σχεδιασμών. Και οι προκλήσεις αφορούν την παρακίνηση και εμπλοκή των εκπαιδευόμενων στη μαθησιακή διαδικασία, την επιτυχή μετάβαση των εκπαιδευτών από τη δια ζώσης διδασκαλία σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον, την διαχείριση του χρόνου και την αλλαγή των διδακτικών πρακτικών, την ανάπτυξη περιεχομένου, το οποίο αφενός θα είναι συμβατό με τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών και αφετέρου θα είναι ελκυστικό για τους εκπαιδευόμενους και την διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στο Διαδίκτυο και στις ψηφιακές υπηρεσίες.

Καθώς για τις περισσότερες πτυχές της μάθησης και της διδασκαλίας οι συμμετέχοντες δεν χρειάζεται να επικοινωνούν ταυτόχρονα, η ασύγχρονη μάθηση επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς ευελιξία στην προετοιμασία του εκπαιδευτικού υλικού και στους εκπαιδευόμενους να έχουν χρονική ευελιξία στη μελέτη τους.

Οι εκπαιδευτικοί που είχαν υποστήριξη από την ηγεσία του σχολείου για ισχυρή επικοινωνία, στοχευμένη εκπαίδευση, ουσιαστική συνεργασία, δίκαιες προσδοκίες και αναγνώριση των προσπαθειών τους, ήταν λιγότερο πιθανό να βιώσουν αίσθημα αποτυχίας. Επίσης οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν την έλλειψη αλληλεπίδρασης ως μια κύρια αρνητική πτυχή της διδασκαλίας τους, τόσο σε επίπεδο προσδοκιών, όσο και πραγματικών εμπειριών. Τέλος πολλοί εκπαιδευτικοί εξέφρασαν ανησυχίες για το άγχος μάθησης και διδασκαλίας που προκαλείται από τη διαδικτυακή διδασκαλία, καθώς και για τη μειωμένη μαθησιακή απόδοση και τους στόχους της μελέτης

Αλλα προβλήματα που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί σχετίζονται με τη συναισθηματική και τεχνολογική υποστήριξη των μαθητών και των γονέων (Talidong & Toquero, 2020; Zhang, 2020; Verma & Priyamvada, 2020), κάτι το οποίο οδηγεί σε νέους ρόλους από μέρους των εκπαιδευτικών (Zhang, 2020; König, Jager-Biela & Glutsch, 2020) γιατί “αν και οκτώ στα δέκα νοικοκυριά έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, λιγότεροι από τους

μισούς πολίτες διαθέτουν βασικές γνώσεις ΤΠΕ” (Αναστασιάδης 2020) με αποτέλεσμα να μην μπορούν να παρέχουν την παρούσα περίοδο επαρκή υποστήριξη στα παιδιά τους όσον αφορά τα διαδικτυακά περιβάλλοντα εξΑΕ.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θεώρησαν πως το οικογενειακό περιβάλλον τους ήταν εκείνο που σε μεγάλο βαθμό τους παρείχε υποστήριξη, ενώ αντίθετα ο αρμόδιος φορέας δεν προσέφερε χρήσιμη ενημέρωση και επιμόρφωση για την υποστήριξη της κοινωνικής και συναισθηματικής ευημερίας των μαθητών/τριών τους κατά τη διάρκεια της τηλεεκπαίδευσης. Παράλληλα οι εκπαιδευτικοί εκφράστηκαν θετικά για τις προσδοκίες και την εκτίμηση/ αναγνώριση της προσπάθειάς τους από μέρους της διοίκησης του σχολείου για τη χρήση των εργαλείων που απαιτούνται για την τηλεεκπαίδευση, για τη συνεργασία των εκπαιδευτικών, αλλά και συνολικά τη συναισθηματική και ακαδημαϊκή ανάπτυξη των μαθητών/μαθητριών τους.

Πιο συγκεκριμένα διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές σε ό,τι αφορά στον χαρακτήρα της επείγουσας διαδικτυακής διδασκαλίας, στα προβλήματα σχετικά με τη σταθερή πρόσβαση στο Διαδίκτυο, στα προβλήματα στη χρήση τηλεφώνων, φορητών υπολογιστών, tablet ή άλλων συσκευών για εξΑΕ, στα προβλήματα στη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και άλλων συμπληρωματικών μέσων για εξ αποστάσεως επικοινωνία καθώς και στο χρόνο που αφιερώθηκε για τον έλεγχο εργασιών των μαθητών. Οι διαφορές αυτές, επομένως, αφορούσαν περισσότερο την πρόσβαση και χρήση των ΤΠΕ. Ενδεχομένως, αυτές οι διαφορές να οφείλονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παιδιών που φοιτούν στην Ειδική Αγωγή, αλλά και στο ότι οι καταστάσεις κρίσεων ενδεχομένως να οδηγούν σε περιορισμό, αν όχι σε καταπάτηση, των εκπαιδευτικών δικαιωμάτων των παιδιών με ειδικές ανάγκες. (Right to Education,2020).

Ο Αμερικανός Benjamin Bloom και οι συνεργάτες του κατέταξαν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα στους παρακάτω τρεις μεγάλους τομείς:

Γνωστικός τομέας (cognitive domain)

Συναισθηματικός τομέας (Affective domain)

Ψυχοκινητικός τομέας (Psychomotor domain).

Η επικοινωνία διδασκόντων και διδασκομένων βασίζεται στην ειλικρίνεια και στην “ ανοικτότητα”. Κάθε διδασκόμενος αισθάνεται ότι γίνεται αποδεκτός γι’ αυτό ακριβώς που είναι, τόσο για τα προσόντα του, όσο και για τις ελλείψεις του, που πρέπει να καλύψει. Η αυτοπεποίθηση του διδασκομένου ενισχύεται με την επιβράβευση των επιτυχημένων προσπαθειών του. Ο διδάσκων οφείλει να συντονίζει την πορεία προς τη μάθηση, να υποστηρίζει και να εμπνέει με τρόπο σαφή, αναλυτικό και αιτιολογημένο.

Η εκπαίδευση εξ αποστάσεως αποτελείται από δύο στοιχεία, την έκθεση διδασκαλίας που ονομάζεται μονόδρομη επικοινωνία και την πραγματική επικοινωνία μέσω της οποίας οι σπουδαστές έχουν πρόσβαση σε προσωπική διδασκαλία και συμβουλές. Αυτό ισχύει ακόμη και στην περίπτωση επικοινωνίας μέσω υπολογιστή. Ένα είδος αμφίδρομης συζήτησης συμβαίνει μεταξύ των σπουδαστών και των καθηγητών τους και άλλους που ανήκουν στην υπηρεσία υποστήριξης μέσω της γραπτής ή με διαφορετικό μέσο επικοινωνίας.

Ο συγγραφέας αυτού του βιβλίου πιστεύει ότι ο προσωπικός χαρακτήρας και της πραγματικής και της προσομοιούμενης επικοινωνίας είναι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως και θεωρεί πράγματι την οργανωμένη εκπαίδευση εξ αποστάσεως μια κατευθυντήρια μορφή διδακτικής συνομιλίας. Ο σκοπός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι να προσφέρει υπηρεσίες διδασκαλίας και μάθησης, με την έννοια να προωθεί τους σκοπούς της εκπαίδευσης οι οποίοι εμπλέκουν την ανάπτυξη της δημιουργικής και κριτικής σκέψης.

Η αμφίδρομη επικοινωνία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση:

- Να ενισχύσει τα κίνητρα και τα ενδιαφέροντα των σπουδαστών φέρνοντας τους σε επαφή με έναν καθηγητή ή με έναν σύμβουλο που τους ενθαρρύνει.
- Να βοηθήσει και να διευκολύνει τη μάθηση των σπουδαστών εφαρμόζοντας τις αποκτηθείσες γνώσεις και επιδεξιότητες σε εργασίες, οι οποίες ελέγχονται και συζητούνται με τους καθηγητές.
- Να έχουν οι σπουδαστές την ευκαιρία να αναπτύξουν δική τους άποψη καθώς επωφελούνται από την κριτική των καθηγητών τους.

- Να αποτιμηθεί η πρόοδος των σπουδαστών, έτσι ώστε να τους δίνεται ένα εργαλείο μέσω του οποίου να μπορούν να κρίνουν την εκπαιδευτική τους κατάσταση και τις ανάγκες τους και μέσω του οποίου θα ανταμειβονται με βαθμούς.

Σε πολλά προγράμματα εξ αποστάσεως υπάρχουν επίσης στοιχεία της πρόσωπο με πρόσωπο αλληλοεπίδρασης μεταξύ καθηγητών και μαθητών, ενώ πάντα υφίσταται συμπληρωματική επικοινωνία, μέσω προσωπικών ή ομαδικών συναντήσεων, δεν χωρά αμφιβολία ότι η χρήση των πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεων δεν εξαρτάται αποκλειστικά από λογικές αποφάσεις. Η πρόσωπο με πρόσωπο αλληλοεπίδραση όμως, σαν συμπλήρωμα της μελέτης εξ αποστάσεως, μπορεί να εφαρμοστεί και με πιο αποτελεσματικούς τρόπους. Ένας άλλος αξιόλογος τρόπος διασύνδεσης της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως με τις πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεις είναι η δημιουργία περιεκτικών, τοπικών, προγραμμάτων σπουδών τα οποία βοηθούν τις εξατομικευμένες σπουδές εξ αποστάσεως.

Υπάρχουν βασικά δύο είδη συστημάτων CMC:

- Τα συστήματα ηλεκτρονικών ταχυδρομικών υπηρεσιών
- Τα ηλεκτρονικά συστήματα διάσκεψης. Η σύνδεση των σπουδαστών μέσω προσωπικών υπολογιστών (PC) με έναν κύριο υπολογιστή κατά τέτοιο τρόπο ώστε όπως καθορίζεται από τον Ljosa - οι σπουδαστές να μπορούν να επικοινωνούν ασύγχρονα όχι μόνο με τους καθηγητές αλλά και με τους άλλους σπουδαστές τους, θεωρείται συχνά μεγάλο πλεονέκτημα και εφαρμόζεται πρακτικά όλο και περισσότερο.

Κάτω από τον τίτλο Διδασκαλία εξ Αποστάσεως, μπορεί να γίνεται προγραμματισμός των ενοτήτων των κειμένων που σχολιάζουν τα αναμενόμενα λάθη και τις παρεξηγήσεις έτσι ώστε να χρησιμοποιούνται από τους καθηγητές κατά την επικοινωνία τους με κάθε σπουδαστή, συγχρόνως με προσωπικά σχόλια, σημειώσεις, επεξηγήσεις και υποδείξεις. Η επιτάχυνση της επικοινωνίας είναι πολύ σπουδαίο ζήτημα.

5.4 Η επικοινωνία στην ανατροφοδότηση

Η ανατροφοδότηση του καθηγητή συμβούλου έχει ένα συγκεκριμένο σημαντικό διαμορφωτικό αποτέλεσμα στη μάθηση (Hatzinikita & Vorvilas, 2020). Η ομότιμη ανατροφοδότηση ανάμεσα σε μια ομάδα μαθητών αναπλήρωσε τη φυσική συνύπαρξη, προώθησε την αυτορρύθμιση και έγινε ένα σημαντικό στοιχείο αυτομάθησης στο πλαίσιο της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Ο Ramaprasad υπογραμμίζει τρία κρίσιμα σημεία: “1. Η ανατροφοδότηση μπορεί να αφορά σε οποιαδήποτε παράμετρο του συστήματος (δεδομένα, διαδικασία σύγκρισης, αποτέλεσμα). Προϋπόθεση της ανατροφοδότησης είναι η ύπαρξη στοιχείων και για τις τρεις παραμέτρους. η πληροφορία αποτελεί ανατροφοδότηση μόνο όταν χρησιμοποιείται για να αλλάξει την προαναφερθείσα απόσταση” (Ramaprasad, 1983 σ.5). Μεταφέροντας τον παραπάνω αριθμό στον εκπαιδευτικό χώρο, ο Sadle θεωρεί την ανατροφοδότηση ως κλειδί της διαμορφωτικής αξιολόγησης και την προσδιορίζει με βάση το περιεχόμενό της ως “πληροφορία για το πόσο επιτυχημένα γίνεται ή έχει γίνει κάτι” (1989, σελ.120)

Ειδικά για την παροχή της Ομότιμης Ανατροφοδότησης, οι φοιτητές υπογράμμισαν την ορθότητα, την εστίαση και εξατομίκευση, τη χρονική εγγύτητα και τη συναισθηματική ενίσχυση. “Σε κάποιες περιπτώσεις, η ανατροφοδότηση δεν είναι ακριβώς ομότιμη, γιατί υπάρχουν κάποιοι φοιτητές με περισσότερες γνώσεις από τους άλλους {...}. Πιστεύω ότι αρκετοί από τους φοιτητές μπλέχτηκαν, μπερδεύτηκαν και πανικοβλήθηκαν από τις πληροφορίες, δεν μπορούσαν να τις ξεδιαλύνουν”. “Κάποιοι ρωτάνε, χωρίς να δίνουν απαντήσεις, ή είναι πιο κλειστοί, ή είναι μονολεκτικές οι απαντήσεις τους, ενώ υπάρχουν άλλοι οι οποίοι είναι πάρα πολύ ενεργοί”. “Προσέχω να είμαι σίγουρος για τις πληροφορίες που δίνω”. Η Ομότιμη Ανατροφοδότηση γίνεται και άμεσα, προφορικά και στις συναντήσεις και μέσω τηλεφώνου και γραπτά, πολλές φορές και μέσω μηνυμάτων που ανταλλάσσουμε. Νομίζω ότι εξαντλούμε μεταξύ μας κάθε πιθανό διάλογο επικοινωνίας”.

Σε άλλες περιπτώσεις ο συμφοιτητής μπορεί να παίξει και τον ρόλο του εμπνευστή {...}. Σε κάθε περίπτωση το περιεχόμενο της ΟΑ θεωρείται εξατομικευμένο” Η ΟΑ “συνήθως ξεκινάει ως διαλεύκανση, αλλά πολλές φορές καταλήγει σε συναισθηματική υποστήριξη”. “Έχω κάνει κάποια προεργασία, παίρνω τηλέφωνο κάποιον που έχω μεγαλύτερη οικειότητα και μπορώ να μιλήσω, προσπαθώ να ανταλλάξω απόψεις με κάποιους γνωστούς, μετά μπορώ να απευθυνθώ με κάποια ερώτηση σε ένα site κοινωνικής δικτύωσης ή στο Forum”. “Λαμβάνω υπόψη μου τις

παρατηρήσεις, συμβουλές και υποδείξεις των συμφοιτητών μου, πάντα βέβαια μέσα από τη δική μου οπτική. Στην περίπτωση εμπυλωτικού(συναισθηματικού) περιεχομένου της ΟΑ, η αξιοποίηση είναι άμεση και η αξιολόγηση ατονεί: “ Εντατικοποιώ τις προσπάθειές μου όταν βλέπω τον συμφοιτητή/τρια μου σε εγρήγορη, με παρακινεί{...}.”

Η Ομότιμη Ανατροφοδότηση θεωρώ ότι είναι αποτελεσματική όταν με βοηθά στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζω με στηρίζει συναισθηματικά και μου μειώνει το αίσθημα της απομόνωσης και της απόστασης που εκ των πραγμάτων βιώνει ένας μαθητής στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο σχολείο”.

“ Με βοηθά να βελτιώσω την επίδοσή μου{...} τόσο στις εργασίες, όσο και στην προσωπική, επιστημονική μου εξέλιξη”. “ Επιδρά θετικά και βοηθά στην καλύτερευση και στην ομαλή συνέχεια όλης της μαθησιακής διαδικασίας”.

“ Η επικοινωνία με τον ίδιο τον καθηγητή χρειάζεται γιατί εκείνος είναι ουσιαστικά επιστημονικά καταρτισμένος για να το κάνει αυτό. Εμείς προσπαθούμε {να κάνουμε} ό,τι καλύτερο μπορούμε”.

Η ομότιμη ανατροφοδότηση είναι ιδιαίτερα σημαντική στην εξ ΑΕ, ακριβώς επειδή δεν βρισκόμαστε σε μια τάξη για να μπορέσουμε να αλληλεπιδράσουμε και από την άλλη επιβεβαιώνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της ΚΑ(καθηγητικής ανατροφοδότησης). “ Συνολικά η Ομότιμη Ανατροφοδότηση έχει παίξει {για μένα} σημαντικότερο ρόλο από την Καθηγητική Ανατροφοδότηση, αλλά και πάλι είναι επικουρική”. Συνολικά, η συνδυαστική ερμηνεία των κατηγοριών της Λειτουργίας της Ομότιμης Ανατροφοδότησης καταλήγει ότι στην εξΑΕ, η Ομότιμη Ανατροφοδότηση ενισχύει την αυτομάθηση, και επικουρεί χωρίς να αντικαθιστά - την Καθηγητική Ανατροφοδότηση. Στις “Αιτιώδεις συνθήκες” βρίσκονται οι ίδιες οι αρχές της εξΑΕ, κυρίως δε η αυτορρύθμιση και η αυτομάθηση. Η Ομότιμη Ανατροφοδότηση αναπληρώνει τη φυσική συνύπαρξη των εκπαιδευομένων, προάγοντας την αυτορρύθμιση. Συνολικά δε, η Ομότιμη Ανατροφοδότηση αναδεικνύεται σε σημαντικό παράγοντα αυτομάθησης και επομένως σε αρωγό της εξΑΕ. Επιβεβαιώνει επίσης τη βασική θέση του Sadler(1989) περί της συμβολής της ανατροφοδότησης στη μείωση της απόστασης προς τον στόχο.

5.5 Η επικοινωνία στις διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες

Οι διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες διαμορφώνονται και διατηρούνται διαμέσου ενός εικονικού μαθησιακού περιβάλλοντος (Thurston,2005). Μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές στα εξ αποστάσεως προγράμματα να αισθάνονται περισσότερο συνδεδεμένοι με τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους, χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες του κοινωνικού λογισμικού και της κοινωνικής θεώρησης της γνώσης που τους επιτρέπουν να γεφυρώσουν τη μεταξύ τους φυσική και συναισθηματική απόσταση (Snyder,2009).Κατά τους Pallof και Pratt (2005), υπάρχουν δύο συστατικά που διαφοροποιούν τη διαδικτυακή μαθησιακή κοινότητα από μια διαδικτυακή κοινότητα: η εμπλοκή με τη συνεργατική μάθηση και η ανταντακλαστική πρακτική. Η χρησιμότητα μιας διαδικτυακής μαθησιακής κοινότητας προς τα μέλη της εξαρτάται από την ύπαρξη κοινωνικής παρουσίας, η οποία τους κάνει να αισθάνονται ότι επικοινωνούν με αληθινούς ανθρώπους, από την αίσθηση της κοινότητας και από το κλίμα αλληλεπίδρασης και συνεργασίας που δημιουργείται. Αν όμως οι μαθητές δεν αισθανθούν άνετα σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον, μπορεί να μη συμμετέχουν ανοικτά και ίσως δεν αποκομίσουν τα οφέλη που μια διαδικτυακή μαθησιακή κοινότητα μπορεί να παρέχει(Kear,2010). Η ύπαρξη των κοινοτήτων αυτών διευκολύνεται από την κατάλληλη τεχνική υποδομή και τις κοινωνικές δεξιότητες που πρέπει να κατέχουν οι συμμετέχοντες σε αυτές.

Οι κοινωνικές δεξιότητες αφορούν στην ικανότητα να μοιράζονται γνώσεις και να χτίζουν σχέσεις μέσω συνεργατικής μάθησης(Elster,2010). Η Βρονς (2001) διακρίνει τρία στάδια μέσα από τα οποία περνάει μια διαδικτυακή μαθησιακή κοινότητα κατά τον κύκλο ζωής της και τα οποία έχουν σχέση με το επίπεδο δέσμευσης των μελών της. Κατά το πρώτο στάδιο τα μέλη της κοινότητας κάνουν τις πρώτες γνωριμίες τους και αρχίζουν να αναπτύσσουν φιλίες. Ακολουθεί το δεύτερο στάδιο, όπου αρχίζουν να εμπλέκονται πιο ενεργά με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες μέσω στοχευμένου διαλόγου και να αισθάνονται πραγματικά μέλη της κοινότητας. Το τρίτο στάδιο είναι αυτό της συντροφικότητας και επιτυγχάνεται μετά από μακρόχρονη και έντονη συνεργασία μεταξύ των μελών, που περιλαμβάνει και προσωπική επικοινωνία.

Η Garber (2004) διακρίνει πέντε στάδια ζωής μιας διαδικτυακής μαθησιακής κοινότητας. Κατά το πρώτο, την προγέννηση, δημιουργούνται τα τεχνικά χαρακτηριστικά/υποδομές και οι πολιτικές της κοινότητας. Κατά το δεύτερο, τον σχηματισμό, πραγματοποιείται η εισαγωγή μελών στην κοινότητα, η γνωριμία μεταξύ τους και κάποιες εστιασμένες συζητήσεις. Κατά το τρίτο στάδιο της ωριμότητας, έχει αναπτυχθεί το αίσθημα της εμπιστοσύνης και του

κοινού σκοπού και τα μέλη αισθάνονται ότι ανήκουν στην ίδια ομάδα. Κατά το στάδιο αυτό πραγματοποιούνται έντονες συνεργασίες μεταξύ των μελών, χωρίς να είναι απαραίτητη κάποια καθοδήγηση από τον καθηγητή. Το τέταρτο στάδιο, η μεταμόρφωση, συντελείται όταν η κοινότητα αρχίζει να αλλάζει μορφή και να μετατρέπεται σε κάτι διαφορετικό. Τέλος, το πέμπτο στάδιο, ο θάνατος, συμβαίνει όταν η κοινότητα έχει εκπληρώσει τον σκοπό για τον οποίο είχε δημιουργηθεί και τα μέλη αποχωρούν. Ο θάνατος αυτός μπορεί να είναι “φυσικός”, όπως όταν ολοκληρώνεται ένας διαδικτυακός κύκλος σπουδών ή “αφύσικος” όταν οι συζητήσεις στην κοινότητα συνεχίζονται χωρίς να υπάρχει συγκεκριμένος σκοπός.

Οι Wenger, McDermott και Snyder (2002) διακρίνουν έξι στάδια/φάσεις στον κύκλο ζωής μιας διαδικτυακής μαθησιακής κοινότητας. Κατά το στάδιο αναζήτησης καθορίζονται ο σκοπός, οι στόχοι και το όραμα της κοινότητας. Κατά το στάδιο σχεδιασμού καθορίζονται από την ομάδα οι ρόλοι, οι διαδικασίες και οι δραστηριότητες. Κατά την πιλοτική φάση/στάδιο η ομάδα προσπαθεί να διατηρήσει τη δέσμευση και να καθορίσει στρατηγικές. Ακολουθεί το στάδιο προσέλευσης, κατά το οποίο η κοινότητα, επεκτείνεται σε ένα ευρύτερο κοινό, και το στάδιο της ανάπτυξης, όπου η ομάδα εμπλέκεται σε συνεργατικές μαθησιακές δραστηριότητες. Στο τελευταίο στάδιο της διατήρησης καλλιεργείται και αξιολογείται η γνώση και γενικά όλα αυτά που αποκτήθηκαν και προέκυψαν μέσα από την κοινότητα.

Η Μελίδου και Αυγερινού (2013) εξετάζοντας τις προηγούμενες εκδοχές σχετικά με τον κύκλο ζωής και τα στάδια που περνάει μια διαδικτυακή μαθησιακή κοινότητα-των Brown(2001), Garber(2004) και Wenger et al.(2002)- συμπεραίνει ότι όλες περιέχουν μια αρχική φάση αναζήτησης μελών, μια φάση σταδιακής ανάπτυξης και ένα στάδιο όπου όλοι οι συμμετέχοντες αισθάνονται μέλη της ίδιας κοινότητας. Ακόμη παρουσιάζει τους τέσσερις τύπους διαδικτυακών μαθησιακών κοινοτήτων που προτείνουν οι Henri και Pudelko (2003), δηλαδή κοινότητες ενδιαφέροντος (communities of interest), κοινότητες προσανατολισμένες σε κάποιο στόχο (goal-oriented communities of interest), κοινότητες μαθητών (learners' communities) και κοινότητες πρακτικής (communities of practice). Τα μέλη μιας κοινότητας πρακτικής επιδεικνύουν την υψηλότερη δύναμη κοινωνικού δεσμού και σκοπιμότητας κοινωνικής συνεύρεσης, ενώ τα μέλη μιας κοινότητας ενδιαφέροντος- τη χαμηλότερη. Ένα σημαντικό θεωρητικό πλαίσιο που έχει προκύψει από την έρευνα των κοινοτήτων μάθησης και της διαδικτυακής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι αυτό της κοινότητας αναζήτησης (community of inquiry-COI), όπως διατυπώθηκε από τους Garrison, Anderson και Archer (2000). Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό, μια ολοκληρωμένη εκπαιδευτική εμπειρία σε ένα διαδικτυακό συνεργατικό μαθησιακό περιβάλλον μπορεί να αναπτυχθεί μόνο, όταν σε μια κοινότητα υπάρχουν τρία είδη παρουσίας, η κοινωνική παρουσία (social presence), η γνωστική παρουσία (cognitive presence) και η διδακτική παρουσία (teaching presence) (Kreijns, Van Acker, Vermeulen & Van Buuren, 2014). Δηλαδή η μάθηση, κατά το μοντέλο των κοινοτήτων αναζήτησης, προκύπτει από την αλληλεπίδραση τριών βασικών στοιχείων αυτών, της κοινωνικής, της γνωστικής και της διδακτικής παρουσίας (Μαυροειδής, Γκιώσος & Κουτσούμπα, 2014).

Ένα ακόμη μοντέλο, που βοηθά στην κατανόηση της ανάπτυξης μιας διαδικτυακής μαθησιακής κοινότητας είναι το μοντέλο της Salmon(2000,2011). Σύμφωνα με αυτό, η ανάπτυξη μιας διαδικτυακής μαθησιακής κοινότητας περνάει από πέντε στάδια. Το πρώτο στάδιο αποτελεί την πρόσβαση και την υποκίνηση των μαθητών, δηλαδή την πληροφόρηση, την τεχνική υποστήριξη και την εμπιστοσύνη τους προκειμένου να εμπλακούν στην κοινότητα. Στο δεύτερο στάδιο, τη διαδικτυακή κοινωνικοποίηση, δημιουργείται η αίσθηση της κοινότητας με την έναρξη της αλληλεπίδρασης και της οικειότητας μεταξύ των μελών. Στο τρίτο στάδιο της ανταλλαγής πληροφοριών, οι συμμετέχοντες βιώνουν αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές τους, με το υλικό και με τους διδάσκοντες. Στο τέταρτο στάδιο της δόμησης της γνώσης πολλοί συμμετέχοντες εμπλέκονται σε ενεργή εξερεύνηση, επίλυση προβλημάτων και πρακτική εξάσκηση, διευρύνοντας τους μαθησιακούς τους ορίζοντες. Τέλος, στο πέμπτο στάδιο, αυτό της ανάπτυξης, στηρίζονται λιγότερο στην υποστήριξη του καθηγητή και περισσότερο στη δική τους κριτική σκέψη και στοχασμό.

Οι περισσότερες έρευνες για τις διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες αποτελούν ποσοτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις που αφορούν σε διάφορα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και συσχετίζουν τη συμμετοχή των μαθητών στις διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες με τα μαθησιακά αποτελέσματα.(Rovai 2002b, Richardson & Swan,2003, Shea,2006, Cain & Pitre,2008, Baxter,2014, Kuo, Walker,Belland & Schroder,2014, Tank,Xing & Pei,2018, Lee & Huang,2019, Wikle & West, 2019).

Επίσης, κίνητρα για τη συμμετοχή σε αυτές τις κοινότητες ήταν η αλληλοβοήθεια και η μάθηση. Αν ληφθεί υπόψη ότι αυτές οι ομάδες διευκολύνονταν από την κατάλληλη τεχνική υποδομή (την πλατφόρμα study), ότι ιδρύονταν και διατηρούνταν μέσω ενός εικονικού περιβάλλοντος (Thurston, 2005) και ότι σχετίζονταν με τη συνεργατική μάθηση (Pall of & Pratt, 2005, Elster, 2010) μπορούν όντως να οριστούν σαν διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες.

Σύμφωνα με τους Mavroidis et al. (2013), η αντιληπτή ευκολία χρήσης και η αντιληπτή χρησιμότητα του εργαλείου τηλεδιάσκεψης (σε εκείνη την πλατφόρμα σύγχρονης τηλεδιάσκεψης) συνδέονται με το αίσθημα κοινωνικής παρουσίας και την επιτυχή εκπαιδευτική χρήση του. Αυτό που διαπίστωσα στις συζητήσεις ήταν ότι τους ενδιέφερε κυρίως το πλιν. Μετά την υποβολή των εργασιών συνήθως δε συνέχιζε η συζήτηση για το πώς πήγε. Συνήθως υπήρχαν τέτοιες ομάδες όταν πλησίαζε η ημερομηνία υποβολής των εργασιών.

Η διδακτική παρουσία σύμφωνα με τους Kreijns et al. (2014) αφορά στον σχεδιασμό, τη διευκόλυνση και την καθοδήγηση των συνεργατικών και κοινωνικών διαδικασιών με στόχο τα αξιοσημείωτα, από προσωπικής και ακαδημαϊκής άποψης, μαθησιακά αποτελέσματα και επικεντρώνεται στο ρόλο του διδάσκοντα. Όταν ο διδάσκοντας επιδεικνύει ισχυρότερες συμπεριφορές διδακτικής παρουσίας, οι μαθητές αναφέρουν ισχυρότερη αίσθηση της κοινότητας μάθησης (Shea, 2006).

Ο ρόλος, όμως, των μαθητών που αλληλεπιδρούσαν στην κοινότητα μάθησης ήταν πολύ σημαντικός για την εμπύχωση, την ενθάρρυνση, την ανταλλαγή πληροφοριών και ιδεών και τη συνεργασία με κοινό στόχο τη γνώση. Η κοινωνική παρουσία είναι η ικανότητα των συμμετεχόντων σε μια διαδικτυακή κοινότητα να προβάλλουν τον εαυτό τους κοινωνικά και συναισθηματικά, δημιουργώντας προσωπικές και σκόπιμες σχέσεις (Garrison, 2007, Garrison & Anderson, 2003). Σύμφωνα με τους Garrison & Anderson (2003) η κοινωνική παρουσία είναι η ικανότητα των συμμετεχόντων σε μια κοινότητα αναζήτησης να προβάλλουν τον εαυτό τους κοινωνικά και συναισθηματικά σαν πραγματικοί άνθρωποι, καθ' όλη τη διάρκεια που χρησιμοποιείται το μέσο επικοινωνίας. Ακόμη, παραπέμπουν στον ορισμό του Tu (2002b), ότι η κοινωνική παρουσία είναι ο βαθμός της διαπροσωπικής αντίληψης η οποία λαμβάνει χώρα σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον, και των Tu και McLaak (2002), ότι η κοινωνική παρουσία ορίζεται ως ο βαθμός συναισθήματος, αντίληψης και αντίδρασης σε μια άλλη οντότητα στο διαδικτυακό περιβάλλον.

Τα δεδομένα αυτά συνάδουν με την άποψη του Rovai (2002a) ότι η αίσθηση της κοινότητας στην ψηφιακή τάξη είναι συγκρίσιμη με την παραδοσιακή τάξη. Μέσα στις κοινότητες αυτές διαμορφώθηκε ένα κλίμα σεβασμού, υποστήριξης, εμπιστοσύνης, αμοιβαίας κατανόησης και συμπράξεως. Επιβεβαιώθηκε η άποψη της Conrad (2005) ότι η δημιουργία της κοινότητας παρέχει στους διαδικτυακούς διδασκόμενους ένα ασφαλές κλίμα, μια ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και σεβασμού και μια πρόσκληση για πνευματική ανταλλαγή. Ακόμη, στις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα διακρίθηκαν οι τέσσερις παράγοντες, που, κατά τον Rovai (2002a), καθορίζουν την αίσθηση της μαθησιακής κοινότητας: το πνεύμα, η εμπιστοσύνη, η αλληλεπίδραση και οι κοινές προσδοκίες για μάθηση. Φάνηκε ότι η πλειοψηφία των σπουδαστών δε συμμετείχε με δική της πρωτοβουλία στις κοινότητες, δηλαδή χρειαζόταν κάποια παρακίνηση για αυτό. Κατά τη συμμετοχή όμως στην κοινότητα, οι σπουδαστές απευθύνονταν σε όλη την ομάδα. Αυτό διαφοροποιείται από τα αποτελέσματα της έρευνας των Ruane και Keku (2014), κατά την οποία, οι μαθητές ήταν επιλεκτικοί με αυτούς που έρχονταν σε επαφή. Αναπτύχθηκαν κυρίως σχέσεις ακαδημαϊκής συνεργασίας - ίσως (σε μικρότερη συχνότητα) και πιο προσωπικές - οι οποίες διακόπηκαν, σύμφωνα με τη γνώμη της πλειοψηφίας των πληροφορητών, με το τέλος της κοινότητας. Επίσης, οι μαθητές που αισθάνονται μέλη μιας κοινότητας είναι λιγότερο πιθανό να τα παρατήσουν σε σχέση με αυτούς που αισθάνονται μόνοι (Yorke, 2004). Οι φοιτητές, συνεπώς, θεωρούσαν ότι η κοινωνική παρουσία βοηθούσε στην αλληλεπίδραση και στη συνεργασία μεταξύ τους, έδινε κίνητρα για μάθηση, προσέφερε καλύτερη ποιότητα γνώσεων και σχετιζόταν με την παραμονή στις σπουδές.

Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί σε άλλες χώρες (Copeley, Cobb, 2009, Liu et al., 2009, Richardson & Swan, 2003), όπως και με έρευνες που έχουν γίνει στο ΕΑΠ, στις οποίες τονίζεται η σημαντικότητα της κοινωνικής παρουσίας για την επικοινωνία διαμέσου Η/Υ και η σχέση της με θετικά συναισθήματα ενθουσιασμού, ικανοποίησης και ανακούφισης (Angelaki & Mavroidis, 2013) καθώς και η σημαντικότητά της για την ανάπτυξη ενός κατάλληλου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και την αύξηση της ικανοποίησης των μαθητών (Mavroidis et al., 2013). Τα οφέλη που αποκόμισαν οι πληροφορητές από τη συμμετοχή

τους σε μια τέτοια κοινότητα ήταν η επίλυση αποριών, η καλύτερη οργάνωση της μελέτης τους, ο εμπλουτισμός της γνώσης τους, η ενημέρωση και πληροφόρηση για θέματα που αγνοούσαν και η μείωση του άγχους τους. Ανάλογα ήταν και τα οφέλη που ανέφεραν ότι αποκόμισαν από την παρακολούθηση συζητήσεων. Εκτός από τα προαναφερθέντα στη λίστα προστέθηκαν η επιβεβαίωση, η αίσθηση ότι δεν ήταν μόνοι και το ότι η παρακολούθηση των συζητήσεων αυτών ήταν μια διέξοδος για τους πιο νεοπαλούς και συνεσταλμένους μαθητές. Το κυριότερο ήταν η έλλειψη αμεσότητας που χαρακτηρίζει τα ασύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης. Άλλα μειονεκτήματα που ανέφεραν ήταν ότι είχαν την αίσθηση ότι ελέγχονταν και δεν αισθάνονταν πολύ άνετα, ότι δεν υπήρχε μεγάλη συμμετοχή στις συζητήσεις των κοινοτήτων και ότι το περιβάλλον της πλατφόρμας δεν ήταν πολύ φιλικό προς το χρήστη. Η μη συμμετοχή των φοιτητών ενός εξ αποστάσεως προγράμματος σε κάποια διαδικτυακή μαθησιακή ομάδα θεωρείται ένα αρκετά σημαντικό πρόβλημα για τη διαδικτυακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Anderson και Simpson, 2004). Θεωρούσαν ότι το στοιχείο της αμεσότητας της πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπίδρασης βοηθούσε περισσότερο στην κατάκτηση της γνώσης. Ορισμένοι, όμως, είχαν διαφορετική άποψη, καθώς θεωρούσαν ότι η συμμετοχή σε διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες, με τις ευκαιρίες που προσφέρει για αλληλεπίδραση με πιο πολλά άτομα μπορεί να προσφέρει περισσότερα στην σκέψη και τη μάθηση σε σχέση με μια κανονική τάξη, ή τουλάχιστον τα ίδια.

Ο καθηγητής δεν πρέπει μόνο να ενημερώνει και να παροτρύνει τους φοιτητές του, αλλά και να δίνει το παράδειγμα με την ενεργή συμμετοχή του στις ομάδες αυτές, προωθώντας τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση των σπουδαστών αξιοποιώντας τις κατάλληλες δραστηριότητες. Επομένως, η αμεσότητα και η παρουσία του διδάσκοντα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τη δημιουργία ενός ωφέλιμου διαδικτυακού μαθησιακού περιβάλλοντος (Baker,2004,2008,2010). Εξάλλου, οι επικοινωνιακές του ικανότητες σχετίζονται με την κοινωνική παρουσία σε μικτά περιβάλλοντα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης(Vakaifari et al,2014). Για να ενισχυθεί η συμμετοχή των φοιτητών του ΕΑΠ σε διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες και για να αξιοποιηθούν καλύτερα οι κοινότητες αυτές προς όφελος της γνώσης, είναι απαραίτητο να εφαρμόζονται στρατηγικές συνεργατικής μάθησης(Hiltz,1998) και να υιοθετείται κάθε φορά η συνεργατική δυναμική της διαδικτυακής μάθησης (Garrison,2009).

Οι ομάδες που δημιουργούνται στο διαδικτυακό περιβάλλον του ΕΑΠ ορίζονται ως διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες και συγκρίνονται με αυτές που αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία για τους παρακάτω λόγους:

- Διευκολύνονται από την κατάλληλη τεχνική υποδομή (την πλατφόρμα study).
- Ιδρύονται και διατηρούνται μέσω ενός εικονικού περιβάλλοντος (Thurston,2005) και συσχετίζονται με τη συνεργατική μάθηση (Pallof & Pratt,2005, Elster2010).

Κατά τη διάρκεια ζωής της κοινότητας, διακρίνονται κάποια στάδια:

- Γνωριμία των μελών της κοινότητας
- Συναλλαγή με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες
- Πιο ουσιαστικές συζητήσεις και στοχευμένοι διάλογοι
- Αλλαγή κλίματος συζητήσεων προς το τέλος
- Λήξη της κοινότητας(Brown,2001, Garber,2004).

Εξάλλου διακρίθηκαν και οι τέσσερις παράγοντες που καθορίζουν την αίσθηση της μαθησιακής κοινότητας: το πνεύμα, η εμπιστοσύνη, η αλληλεπίδραση και οι κοινές προσδοκίες για μάθηση (Rovai, 2002α). Μέσα σε αυτές τις διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες η κοινωνική παρουσία διαδραμάτιζε πολύ σημαντικό ρόλο για την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία των φοιτητών και για την προσφορά κινήτρων για μάθηση και καλύτερης ποιότητας γνώσεων, αποτέλεσμα που συμφωνεί με άλλες έρευνες (Copley Cobb,2009, Liu et al,2009, Richardson & Swan,2003). Μέσω των μαθησιακών κοινοτήτων οι φοιτητές εμπλέκονταν σε αλληλεπιδραστικές και συνεργατικές δραστηριότητες που αξιοποιούνταν κατάλληλα για τη βελτίωση της μαθησιακής τους δραστηριότητας και την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας.

5.6 Ο ρόλος των καθηγητών - συμβούλων στην επικοινωνία

Σημαντικός είναι, ωστόσο, ο ρόλος των ίδιων των εκπαιδευτικών ως προς την υποστήριξη των μαθητών τους προκειμένου να εμπλακούν σε διεργασίες μετασχηματίζουσας μάθησης, καθώς θα πρέπει να είναι σε θέση να διαμορφώσουν μια αποτελεσματική διδακτική στρατηγική, η οποία να μπορεί να εφαρμοστεί σε πραγματικές

συνθήκες διδασκαλίας και εν προκειμένω στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τα στάδια της οποίας να οδηγούν κατά το δυνατό στον μετασχηματισμό συγκεκριμένων δυσλειτουργικών απόψεων των μαθητών. Οι μαθητές από μικρή ηλικία είναι εξοικειωμένοι με την τεχνολογία, λαμβάνοντας υπόψη ότι πριν ακόμα εισέλθουν στον χώρο της τυπικής εκπαίδευσης στη συντριπτική πλειοψηφία τους γνωρίζουν πώς να δίνουν απλές εντολές σε έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή, να παίζουν ηλεκτρονικά παιχνίδια, ενδεχομένως να μιλούν με συγγενείς και φίλους τους μέσω εφαρμογών που υποστηρίζουν την εξ αποστάσεως επικοινωνία.

Στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) κυρίαρχο πρόσωπο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι ο Καθηγητής-Σύμβουλος (ΚΣ) που αναλαμβάνει τη διευκόλυνση, την ενίσχυση και την ενθάρρυνση της μαθησιακής πορείας του σπουδαστή, καθοδηγώντας, υποκινώντας, αξιολογώντας, συμβουλευόντας και εμπυχώνοντας τον. Τον σύνθετο αυτό ρόλο ο Καθηγητής Σύμβουλος τον ασκεί μέσω της αμφίδρομης επικοινωνίας με τον σπουδαστή, η οποία αποτελεί σύμφυτο του ορισμού της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης χαρακτηριστικό. Η επάρκεια αυτού του ρόλου του θεμελιώνεται στα χαρακτηριστικά, προσωπικότητα, στάσεις, γνώσεις, ικανότητες του ΚΣ. Στο ΕΑΠ η ευθύνη της υποστήριξης της εξατομικευμένης μαθησιακής πορείας του σπουδαστή ανατίθεται στον ΚΣ (Αθανασούλα-Ρέππα, 2001, Σπανάκα, 2011) ο οποίος αναλαμβάνει το ρόλο του επιστημονικού παιδαγωγικού συμβούλου που φροντίζει για τη συνεχή αλληλεπίδραση ανάμεσα στο διδακτικό υλικό, στους σπουδαστές και στον ίδιο (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998, όπ. αν στο Κόκκος, 2001). Έργο του είναι να συντονίζει, διευκολύνει και ενθαρρύνει τη μαθησιακή διεργασία των σπουδαστών λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες τους και φροντίζοντας για την ενεργοποίησή τους κι ακόμα να είναι σύμβουλος, εμπυχωτής και υποστηρικτής της προσωπικής πορείας του καθενός από αυτούς (Βασιλού-Παπαγεωργίου, 2001, Holmberg,2002, Κόκκος,1999, όπ.αν στο Αναστασιάδης & Καρβούνης, 2009, Λιοναράκης,2012). Η διαδικασία της υποστήριξης και της εμπύχωσης των σπουδαστών χρειάζεται να είναι συνεχής (Κόκκος, 2001) και διασφαλίζεται μέσα από την αμφίδρομη επικοινωνία (Keegan,1990). Η υποστήριξη του σπουδαστή, σύμφωνα με τον Tait (2003), μπορεί να είναι : γνωστική (υποστήριξη και προώθηση της μάθησης), συναισθηματική (σχετίζεται με τα συναισθήματα που υποστηρίζουν τη μάθηση και την επιτυχία της και βοηθά στην ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης του σπουδαστή) και συστημική (ενίσχυση του σπουδαστή ώστε να ανταποκριθεί στις τυπικές απαιτήσεις των σπουδών). Κατά τον Κόκκο(2001) η υποστήριξη του σπουδαστή χρειάζεται να είναι επιστημονική/παιδαγωγική και εξατομικευμένη/προσωπική.

Η εικόνα του ζεστού, συμπονετικού, με κατανόηση, διευκολυντικού συμβούλου ο οποίος δεν παρεμβαίνει στο έργο του διδασκόμενου, αν δε του ζητηθεί, αλλά διατηρεί μια διακριτική απόσταση, δεν ανταποκρίνεται στην εικόνα ή στην έννοια του καθηγητή που οι ίδιοι διατηρούν για τον εαυτό τους και το ρόλο τους (Peters 1998; Βασιλού-Παπαγεωργίου & Βασιλά,2005). Οι δυσκολίες που συνοδεύουν τη νέα παιδαγωγική προσέγγιση, όπως είναι ο υψηλός αριθμός απασχολούμενων, οι χρονοβόρες διδακτικές πρακτικές και άρα το υψηλό κόστος σπουδών λειτουργούν αποτρεπτικά στην απόφαση από τους ιθύνοντες να υιοθετήσουν το νέο διδακτικό σύστημα (Brockett & Hiemstra, 1991). Είναι φυσικό λοιπόν να απαιτεί ένα λεπτομερές και ιδιαίτερος καθοδηγητικό πλάνο σπουδών αν προηγουμένως δεν έχει “ υποστεί μια διαδικασία εξαγνισμού και δεν έχει αποβάλει συνήθειες τις οποίες κουβαλά από το παραδοσιακό εκπαιδευτικό σύστημα” (Γκίρτζη, 2005:165). Συνεπώς είναι πολύ δύσκολο κάτω από αυτές τις συνθήκες να υπάρξει ένα μαθησιακό περιβάλλον χαλαρωτικό, υποστηρικτικό και συνεργατικό, το οποίο δηλαδή θα έχει τα αναγκαία συστατικά για να αναπτυχθεί η δημιουργική, αυτοκατευθυνόμενη μάθηση.

Ο ρόλος του δασκάλου στο πλαίσιο της παιδαγωγικής προσέγγισης της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης είναι να συμβουλευεί και να υποστηρίζει τους μαθητές στις προσπάθειές τους να αλληλεπιδρούν μ' ένα ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό το οποίο είναι στην καρδιά της μαθησιακής διαδικασίας.

Πιο συγκεκριμένα, οι σχέσεις που αναπτύσσονται σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον με τους διδάσκοντες, τους διδασκόμενους και το εκπαιδευτικό υλικό, αποτελούν μια συναλλαγή η οποία λειτουργεί κάτω από κοινωνικούς όρους. Οι Carr & Kemmis (2002:158) ισχυρίζονται ότι “ αποτελεί μεγάλο λάθος και κακή εκτίμηση το να υποθέσουμε ότι οι λύσεις στα εκπαιδευτικά προβλήματα μπορούν να εξευρεθούν σε ένα θεωρητικό περιβάλλον διαφορετικό από το κοινωνικό και το ιστορικό περιβάλλον στο οποίο ανήκουν”.

Η φυσική παρουσία, ο ήχος, οι στάσεις του σώματος, η άμεση επικοινωνία και αλληλεπίδραση που προσφέρει η επαφή πρόσωπο με πρόσωπο, δεν μπορεί να αντικατασταθεί από μια οθόνη, όσο ζωντανή και αν είναι αυτή. Οι

περιπτώσεις κατά τις οποίες χρησιμοποιούνται ψηφιακές τάξεις και ψηφιακή επικοινωνία διαθέτουν το δικό τους περιβάλλον και τις δικές τους ιδιαιτερότητες που θα πρέπει να ληφθούν ως έχουν. Αναμφίβολα η επικοινωνία συντελείται με τους δύο ψηφιακούς πόλους , αλλά ακολουθεί διαφορετικά δεδομένα από την επικοινωνία σε μια φυσική αίθουσα.

Συμβουλευτική: ο πρωταρχικός ρόλος των δασκάλων είναι να συμβουλεύουν και να υποστηρίζουν τους μαθητές και τις οικογένειές τους με σκοπό να συναντήσουν τις νέες απαιτήσεις.

Οι δάσκαλοι είναι τώρα εκείνοι οι οποίοι ενθαρρύνουν και υποστηρίζουν τους μαθητές τους συναισθηματικά και ψυχολογικά με σκοπό να βρουν το ρυθμό τους , να ανακαλύψουν τα δικά τους μονοπάτια και να πετύχουν τους στόχους τους. Σκοπός είναι η μετάβαση σ' ένα ανοιχτό σχολείο Μάθησης βασισμένης στην έρευνα, συνεργατικής δημιουργικότητας και κοινωνικής αλληλεγγύης. Η επικοινωνία πρέπει να βασίζεται στο τρίπτυχο : ενσυναίσθηση-συμβουλευτική-ευκαμψία. Οι δάσκαλοι πρέπει να δώσουν στους μαθητές τον αναγκαίο χρόνο για τη μετάβαση στο νέο εκπαιδευτικό περιβάλλον με σταθερά και προσεκτικά βήματα με σκοπό να παίξουν ένα υποστηρικτικό και συμβουλευτικό ρόλο. Οι δάσκαλοι καλό είναι να κάνουν μικρά και σταθερά βήματα στον σχηματισμό του νέου εξ αποστάσεως περιβάλλοντος μάθησης εστιάζοντας στην ευκαμψία στο χώρο, το χρόνο και τον ρυθμό των μαθητών τους.

Open school: ανοιχτό στην ποικιλία,ανοιχτό στις ιδέες και μεθόδους,αλλά επίσης μια ανοιχτή αγκαλιά για εκείνους που χρειάζονται αυτό.

Αυτοί δούλεψαν για ώρες, ζήτησαν βοήθεια από τις σχολικές ομάδες υποστήριξης, παρακολούθησαν εξάσκηση, υποστηρίχτηκαν παιδαγωγικά και επιστημονικά από συντονιστές της κάθε ειδικότητας, συνεργάστηκαν ο ένας με τον άλλο και αντάλλαξαν ιδέες.

Σύμφωνα με τον Sofos και Kton (2010) , υπάρχει μια τετράγωνη σχέση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ανάμεσα στον δάσκαλο, τον μαθητεύομενο, το εκπαιδευτικό υλικό και το μέσο. Ο εκπαιδευτής είναι ο μέντορας, ο συντονιστής και ο συμβουλάτορας. Η επικοινωνία ανάμεσα στους δασκάλους και τους μαθητεύομενους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να χαρακτηριστεί ως αμφίδρομη και αναγκαία(Garrison and Shale,1987). Η μορφή της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα δείχνει ότι αυτή αυξάνει την ενεργή εμπλοκή, χρησιμοποιεί συνεργατική μάθηση και έχει θετικές συνέπειες στην απόδοση των μαθητών(Manousou,2004; Mimina et al,2016).

Εξάλλου αυτός καθαυτός ο ρόλος του Καθηγητή - Συμβούλου είναι πολύ σημαντικός για την ποιότητα των αποτελεσμάτων της εκπαιδευτικής διαδικασίας κυρίως μέσω της επικοινωνίας και εμπνέωσης του διδασκομένου. Οι περισσότεροι, όμως, φοιτητές της ΑεξΑΕ έχουν ανάγκη την υποστήριξη γιατί δυσκολεύονται για παράδειγμα να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά το διδακτικό υλικό , δεν διαθέτουν τις κατάλληλες δεξιότητες μελέτης, δεν γνωρίζουν πώς να γράφουν εργασίες και πώς να προσεγγίζουν κριτικά το διδακτικό υλικό, δεν έχουν κατάλληλη αυτοοργάνωση, δυσπιστούν απέναντι στον καινούριο τρόπο μάθησης, έχουν άσχημες ή διαφορετικού τύπου εκπαιδευτικές εμπειρίες, ή δεν έχουν αυτοπεποίθηση ότι μπορούν να επιτύχουν τους εκπαιδευτικούς στόχους . Στην πραγματικότητα μιλούμε περισσότερο για έναν Καθηγητή -Μέντορα που υποστηρίζει την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία των φοιτητών και λιγότερο για ένα Σύμβουλο με την έννοια της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας όπου ο φοιτητής είναι ο “πελάτης”. Επομένως , ο διδάσκων στην ΑεξΑΕ είναι ο Σύμβουλος, ο εμπνευστής, αυτός που συντονίζει τη διεργασία της μάθησης και επιδιώκει να εμπλέξει ενεργητικά σε αυτή τους διδασκομένους. Για να επιτελεστεί αποτελεσματικά χρειάζεται ο Καθηγητής-Σύμβουλος να διαθέτει σημαντικές παιδαγωγικές και συμβουλευτικές δεξιότητες. Πολλές έρευνες γύρω από τις δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά του Καθηγητή-Συμβούλου, τόσο στο διεθνή χώρο όσο και στην Ελλάδα , έδειξαν ότι οι ανθρώπινες σχέσεις , η εμπνέωση και η επικοινωνία είναι από τις βασικότερες δεξιότητες του Καθηγητή-Συμβούλου..

Ο Καθηγητής-Σύμβουλος εμπλέκεται σε καταστάσεις όχι μόνο ομαδικής ή ατομικής επικοινωνίας , αλλά και οργανωτικής και διαπροσωπικής επικοινωνίας με τους φοιτητές του. Πολλές φορές για παράδειγμα, ο ενήλικας φοιτητής της ΑεξΑΕ δεν απευθύνεται στον Καθηγητή-Σύμβουλο , τόσο γιατί έχει βασικές απορίες για το εκπαιδευτικό υλικό ή για την γραπτή του εργασία όσο γιατί έχει ανάγκη να επιβεβαιώσει ή όχι τη μοναχική του πορεία προς τη μάθηση. Στην περίπτωση αυτή η συμβουλευτική υποστήριξη μετακινείται από το γνωστικό πεδίο στο

συναισθηματικό.. Να μπορεί, με άλλα λόγια, να καταλαβαίνει το φοιτητή του και με την καρδιά και να αξιοποιεί έτσι τη συναισθηματική του νοημοσύνη για την ανάδειξη της συμβουλευτικής σχέσης.

Η συναισθηματική νοημοσύνη είναι η “ νοημοσύνη της καρδιάς “ όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ντάνιελ Γκόλμαν. Η συναισθηματική νοημοσύνη καθορίζει τις δυνατότητες που έχουμε ώστε να μάθουμε τις πρακτικές δεξιότητες που βασίζονται στις πέντε διαστάσεις/ στοιχεία της: την αυτοεπίγνωση, την αυτορρύθμιση, τα κίνητρα συμπεριφοράς, την ενσυναίσθηση και την ικανότητα στις σχέσεις με τους άλλους.

Βασικό στοιχείο για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του άγχους του μαθητή είναι η τεχνική κατά την οποία η Συμβουλευτική παρέμβαση του Καθηγητή εντάσσει το μαθητή στη διαδικασία και ο Καθηγητής-Σύμβουλος ενδιαφέρεται περισσότερο για το μαθητή και λιγότερο για το πρόβλημα. Ο τρόπος και οι μορφές επικοινωνίας είναι θέμα πρώτης προτεραιότητας στη γνήσια και ειλικρινή λειτουργία της συμβουλευτικής σχέσης Καθηγητή-Συμβούλου(μέντορα) και μαθητή. Σημαντική προϋπόθεση για την επιτυχία του εγχειρήματος της εισαγωγής των ΤΠΕ για την αλλαγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της κουλτούρας της μάθησης(Ράπτης& Ράπτη,2002) αποτελεί η εκπόνηση διδακτικών προσεγγίσεων (Κασσωτάκης & Φλουρής 2002) που θα ανταποκρίνονται στο νέο εκπαιδευτικό περιβάλλον , σε συνδυασμό με τη συνεχή επιμόρφωση και ενθάρρυνση του σημαντικότερου πόλου της εκπαιδευτικής διαδικασίας , του εκπαιδευτικού λειτουργού (Vosniadou & Kollias ,2001).

Ο καθηγητής είναι περισσότερο προσωπικός τους σύμβουλος και βοηθός παρά ο δασκάλός τους και απαντά σε ερωτήσεις, εξηγεί όταν του το ζητάνε, παρακινεί, οργανώνει δραστηριότητες ανά ομάδες και διευθύνει. Η πραγματική διδασκαλία γίνεται από τη σειρά μαθημάτων εξ αποστάσεως και από την έμμεση επικοινωνία. Οι αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν σχετικά με τα μέσα της αμφίδρομης επικοινωνίας , περιορίζονται στην επιλογή μεταξύ της γραπτής, της ηχογραφημένης και της τηλεφωνικής επικοινωνίας , μολονότι πολλές φορές γίνεται και χρήση του ραδιοφώνου (McGuire 1973) και της σύγχρονης τεχνολογίας που προσφέρει νέες δυνατότητες.

“ Οι τηλεφωνικές συνομιλίες με τους σπουδαστές προσέθεσαν μια εντελώς καινούρια διάσταση στο επάγγελμά τους σαν εκπαιδευτικοί εξ αποστάσεως “. Ο Erling Ljosa “ Η διά του ηλεκτρονικού υπολογιστή-διαμεσολαβούσα επικοινωνία (CMC-Computer-Mediatel Communication) είναι μια έννοια που χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα σύστημα αμφίδρομης επικοινωνίας που βασίζεται στην διαβίβαση ηλεκτρονικώς γραμμένων πληροφοριών.

Στην αρχή των σπουδών τους , οι σπουδαστές επωφελούνται από την υποστήριξη των αποκαλούμενων καθηγητών-συμβούλων στο πρόσωπο των οποίων οι ρόλοι του καθηγητή και του συμβούλου ενώνονται και οι οποίοι φροντίζουν για μια ομάδα ατόμων για την οποία είναι υπεύθυνοι (Rekkedol, 1985 βλ.σελ 168-170). Αυτοί οι καθηγητές-σύμβουλοι δεν περιμένουν από τους σπουδαστές να ζητήσουν την βοήθεια τους αλλά οι ίδιοι πλησιάζουν αυτούς που φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες ή οι οποίοι δεν παραδίδουν τις εργασίες τους για διόρθωση και σχόλια. Ο καθηγητής-σύμβουλος “ πρέπει να δείχνει εμφανώς κατανόηση “ και “να ευαισθητοποιείται με τις οποιεσδήποτε ανάγκες , προφορικές ή μη , του σπουδαστή (Thorton και Mitchell 1978:23). Ο σύμβουλος συσχετιζόμενος με τον σπουδαστή θα πρέπει να προσπαθήσει να δουλέψει μαζί του, παρά να του κάνει την δουλειά προωθώντας και ενθαρρύνοντας τον σπουδαστή να βασίζεται στις δυνάμεις του. Ο σπουδαστής θα εμπιστευτεί ολοένα και περισσότερο τον εαυτό του στο να ψάχνει και να βρίσκει τις απαντήσεις στα ερωτήματά του και τις λύσεις των προβλημάτων του και θα εξαρτάται από τον σύμβουλο ολοένα και λιγότερο.

Η συχνότητα της επικοινωνίας είναι επίσης ένα πολύ σημαντικό θέμα εάν πράγματι εξυπηρετεί τη λειτουργία ενθάρρυνσης. Μία από τις υποθέσεις του Baath ήταν ότι οι συχνές ευκαιρίες επικοινωνίας π.χ αυτό που ονομάζει πυκνότητα παράδοσης , ευνοούν τη μάθηση. Αυτό που επιδρά αποτελεσματικά στη μάθηση είναι μάλλον η ποιότητα της αλληλοεπίδρασης σπουδαστή- καθηγητή παρά η συχνότητα της και ότι η μεγάλη συχνότητα αλληλοεπίδρασης είναι χρήσιμη μόνο όταν η αλληλοεπίδραση είναι υψηλής ποιότητας . Αν για τους σπουδαστές το έργο των καθηγητών μέσω της αμφίδρομης επικοινωνίας δι’ αλληλογραφίας είναι πολύτιμο, τότε πιθανώς να παίζει μεγάλο ρόλο η πυκνότητα της δι’ αλληλογραφίας επικοινωνίας μεταξύ σπουδαστών και καθηγητών τους (Baath1989:85).

Για να είναι χρήσιμη η αλληλοεπίδραση σπουδαστή- καθηγητή πρέπει να εξυπηρετεί τις ανάγκες των σπουδαστών. Τα συναισθήματα των προσωπικών σχέσεων, τα οποία πιθανώς να επηρεάζουν τον τρόπο της διδακτικής συζήτησης κατά την παρουσίαση του θέματος μελέτης , μπορούν να προωθηθούν πολύ εύκολα κατά την αλληλοεπίδραση καθηγητή -σπουδαστή μέσω της προσωπικότητας και του τόνου του καθηγητή και μπορούν οπωσδήποτε να επιφέρουν

ευνοϊκά αποτελέσματα όσον αφορά στα επιτεύγματα σπουδών. Ο Stein γράφει “ η ζεστή, φιλική νοοτροπία του διδάσκοντος οδηγεί σε ανώτερα επίπεδα ρυθμών ολοκλήρωσης και σε ένα δυνατό αίσθημα ικανοποίησης εκ μέρους του εκπαιδευόμενου. Συμβαίνει και το αντίθετο (Stem, 1960: 165-6). Ο ευνοϊκός αντίκτυπος των προσωπικών προσεγγίσεων αποδεικνύεται επίσης σε αναφορές ερευνητών, από τον Posz (1963) και τον Brady (1979). Οι σπουδαστές που μελετούν μια σύνθεση προγραμμάτων σπουδών θα πρέπει κανονικά να επικοινωνούν με έναν αριθμό διαφορετικών καθηγητών, από τους οποίους όλοι να αισθάνονται υπεύθυνοι για το αντικείμενο τους.

Η έλλειψη διαίσθησης ως προς τη γενική κατάσταση των σπουδαστών και το όλο σύστημα διδασκαλίας , ενδεχομένως να αποδειχτεί ότι είναι εμπόδιο για την παροχή της μέγιστης υποστήριξης στους σπουδαστές (Rekkedal 1985:9). Μια έρευνα του Open University τονίζει τη σπουδαιότητα της προσωπικής προσέγγισης στην αλληλεπίδραση καθηγητή-σπουδαστή. Το φιλικό και προσωπικό στυλ φαίνεται ότι είναι πολύ αποτελεσματικό εκπαιδευτικά , λόγω του ότι δίνει την αίσθηση ενός προς έναν διδασκαλία σε πολλούς ακροατές και φαίνεται ότι παροτρύνει ακόμα και τον σπουδαστή εξ αποστάσεως να δραστηριοποιηθεί και να συμμετέχει ενεργά αντί να διατηρεί παθητική στάση και να ακούει απλώς χωρίς να σκέφτεται (Durbridge 1984: 99-100).

Η συναισθηματική κατανόηση εξακολουθεί να είναι η ποιότητα που πρέπει να διαθέτει ο εκπαιδευτικός εξ αποστάσεως . Συμβουλευτική είναι η “ συστηματική εξερεύνηση του εαυτού και του περιβάλλοντος από ένα πρόσωπο που δέχεται υπηρεσίες με την βοήθεια ενός συμβούλου για να διασαφηνιστεί η αυτογνωσία ή τα εναλλακτικά του περιβάλλοντα, έτσι ώστε οι βελτιώσεις της συμπεριφοράς ή οι αποφάσεις να λαμβάνονται βάσει μιας μεγαλύτερης γνωστικής και συναισθηματικής αντίληψης (Maslow, όπως αναφέρουν κατά τη λέξη οι Thorton και Mitchell 1978 2-3) . Οι σπουδαστές έχουν ανάγκη υποστήριξης , που θα τους βοηθήσει να “ αποκαλύψουν προβλήματα όχι μόνο πρακτικά και οργάνωσης αλλά και εκπαιδευτικά και πνευματικά” (Kirkwood 1989:34).

5.7 Η επικοινωνία στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ)

Η λειτουργία της επικοινωνίας συνιστά σύστημα αντίληψης της πραγματικότητας, εντός του οποίου εκφράζονται κανόνες συμπεριφοράς με στόχο την αμοιβαία κατανόηση. Τέτοιοι κανόνες είναι οι διαδικασίες αποστολής και λήψης μηνύματος και οι λεκτικές και εξωλεκτικές στάσεις , οι οποίες καλούνται να εκπληρώσουν τη διατομική επικοινωνία και να εισκομίσουν νοήματα για την ομαλή διεξαγωγή μιας κοινωνικής συνθήκης (McQuail,2001). Στο πλαίσιο των σπουδών της ΑεξΑΕ και των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων , η επικοινωνία διδάσκοντος διδασκόμενου λαμβάνει συγκεκριμένα περιεχόμενα, όπως της παροχής πληροφοριών και επεξηγήσεων για το πρόγραμμα σπουδών , της συμβουλευτικής υποστήριξης των διδασκόμενων, της πραγματοποίησης ασκήσεων και επεξεργασίας απόψεων, της εξέτασης μαθησιακών δυσκολιών και προβλημάτων, της εμπέδωσης και εμπλουτισμού γνώσεων, της πρακτικής άσκησης, του σχολιασμού και συζητήσεων, στοιχεία τα οποία λειτουργούν ενισχυτικά για την προετοιμασία των επικείμενων γραπτών εργασιών (Τζουτζά,2010). Λογική συνεπαγωγή είναι η εκ μέρους του εμπύχωση των διδασκόμενων, η οποία μπορεί να προσλάβει διάφορες ιδιότητες και μορφές. Κατά συνέπεια, ως σκοπός της συγκεκριμένης “ Ο.Σ.Σ επικοινωνίας” είναι η απασοφήνιση του ρόλου της εμπύχωσης των διδασκόμενων (Παυλάκης,2011) με αντικείμενο τη διαμόρφωση δημιουργικών σχέσεων, υποκίνησης επίτευξης στόχων και συμβολής στη συνειδητοποίηση της δυναμικής της ομάδας. Επιμέρους στόχοι είναι η καλλιέργεια της αυτοεκτίμησης (αναγκαίος στόχος) καλλιέργεια της διαπραγμάτευσης (χρήσιμος στόχος) και κατανόηση της επικοινωνιακής αμφισημίας (σχετικός στόχος).(Κόκκος., Λιοναράκης ,2008).

Η κατανόηση της σημασίας της “αυτοεκτίμησης” στην επικοινωνιακή διαδικασία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία κάθε επικοινωνιακής πρακτικής και αποτελεσματικότητας της εμπύχωσης. Η εκπαιδευτική τεχνική που προσιδιάζει στο περιεχόμενο της “ αυτοεκτίμησης” είναι η “ συζήτηση”. Μέσω αυτής υλοποιείται η εμπειρία της ζύμωσης και της ανταλλαγής απόψεων σε θέμα-απορία του διδασκόμενου, όπου δίνεται η ευκαιρία κατανόησης της οπτικής του άλλου και σεβασμού της άποψης του (Κόκκος-Λιοναράκης 2008). Ο στόχος της “διαπραγμάτευσης” στην επικοινωνιακή διαδικασία μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου στηρίζεται στη χρησιμότητα του να κατανοηθεί η κατάσταση ισορροπίας που αναπτύσσεται κατά την επικοινωνιακή επαφή δύο πλευρών. Η “ διαπραγμάτευση” εμπεριέχει ενδογενώς τη δυνατότητα και προοπτική της σύγκρουσης και της διαμάχης κατά την ανταλλαγή επιχειρημάτων, ωστόσο οφείλει να λειτουργήσει αφομοιωτικά απέναντι και στα δύο αυτά ενδεχόμενα και να ενσωματώσει τις λεκτικές εκφορές των συνομιλητών σε μια δημιουργική σύνθεση. Η χρησιμότητα της κατανόησης

της ” διαπραγμάτευσης “ έγκειται στο γεγονός ότι, ως βασική συναισθηματική εκφορά , αποτελεί συνέχεια και συστατικό στοιχείο της “ αυτοεκτίμησης”, την οποία πρέπει να συνοδεύει και να ενισχύει συμπληρώνοντας τη δική της συνεισφορά στην επικοινωνιακή διαδικασία διδάσκοντα-διδασκόμενου. Εκφράζεται δε με παρόμοια μέσα αμοιβαίου σεβασμού της άποψης και τήρησης των κανόνων ορθολογικής ακαδημαϊκής ζύμωσης (Καραγιαννίδης,2013). Η “αμφισημία της επικοινωνίας “ επισημαίνει το φαινόμενο της ρευστότητας των νοημάτων που διαμειβονται σε μια επικοινωνιακή συνθήκη, κατά το οποίο οι δυο πλευρές ενδέχεται να φθάσουν ή να μη φθάσουν σε επικοινωνιακό αποτέλεσμα, λόγω της αδυναμίας προσέγγισης μεταξύ τους. Για παράδειγμα, επικοινωνιακή αμφισημία μεταξύ διδάσκοντος και διδασκόμενου σε μια Ο.Σ.Σ μπορεί να προκύψει από την ανεπαρκή πληροφόρηση ενός θέματος από τον διδασκόμενο ή από ακατάλληλη διατύπωση/επεξήγηση από τον διδάσκοντα, ο οποίος θα έδειχνε ότι δεν αντιλαμβάνεται τα όρια της συζήτησης και το γνωστικό επίπεδο της συγκεκριμένης επικοινωνιακής συνθήκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έρευνα με τη μορφή ερωτηματολογίου απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σκοπό έχει να εξετάσει τα νέα δεδομένα επικοινωνίας εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων που δημιούργησε η πανδημία του κορονοϊού φέρνοντας στο προσκήνιο μια νέα μορφή εκπαίδευσης , την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε μέσω διαδικτύου με τη χρήση των φορμών της google και το δείγμα αποτελείται από 72 εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το δείγμα προέρχεται κατά κύριο λόγο από την Αττική και δευτερευόντως από την υπόλοιπη Ελλάδα. Η διενέργεια της έρευνας έγινε τον μήνα Ιανουάριο του 2023.

6.2 ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

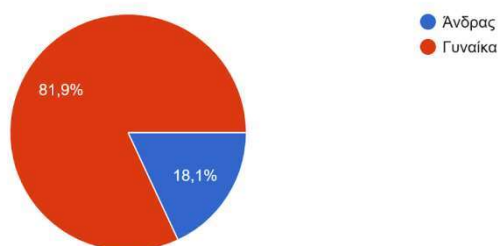
Το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας περιλαμβάνει ερωτήσεις κλειστού τύπου και συγκεκριμένα πολλαπλής επιλογής. Αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελείται από έξι ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτωμένων δηλαδή φύλο, ηλικία, εκπαιδευτικό επίπεδο, έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας , σχέση εργασίας και εκπαιδευτική βαθμίδα. Το δεύτερο μέρος αποτελείται από 15 ερωτήσεις σχετικά με την επικοινωνία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και συγκεκριμένα το επίπεδο γνώσης της χρήσης των Η/Υ, τους λόγους που αρκετοί εκπαιδευτικοί φοβούνται να χρησιμοποιήσουν τους Η/Υ, τα προβλήματα στην ηλεκτρονική επικοινωνία με μαθητές και γονείς καθώς και προβλήματα στη δημιουργία θετικού ψυχολογικού κλίματος. Επιπλέον υπάρχουν ερωτήσεις που αφορούν τους παράγοντες που βοήθησαν σε αυτή τη νέα μορφή εκπαίδευσης , την τηλεεκπαίδευση και την αξιολόγηση της όλης διαδικασίας απο τους εκπαιδευτικούς , αν δηλαδή απαιτούσε περισσότερο χρόνο προετοιμασίας , αν δημιουργούσε άγχος και αν τελικά η εξ αποστάσεως εκπαίδευση εφαρμόστηκε επιτυχώς ή ανεπιτυχώς κατά τη γνώμη των εκπαιδευτικών.

6.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ- ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

6.3.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων των ερωτήσεων σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία

1. ΦΥΛΟ

72 απαντήσεις

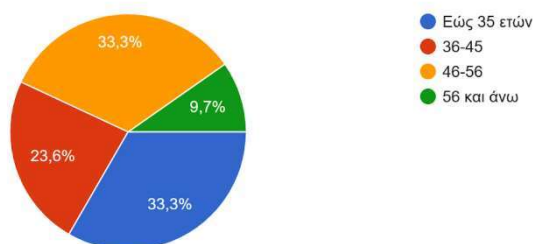

Γράφημα 1

Όπως φαίνεται από το γράφημα 1 το 81,9 % του δείγματος είναι γυναίκες και το 18,1% είναι άνδρες.

2. ΗΛΙΚΙΑ

72 απαντήσεις

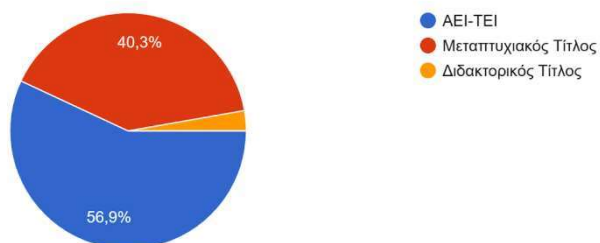

Γράφημα 2

Το 9,7% είναι 56 ετών και άνω, το 23,6% είναι 36 έως 45 ετών, το 33,3% είναι 46 ετών και άνω και το υπόλοιπο 33,3% είναι έως 35%.

3. Εκπαιδευτικό Επίπεδο

72 απαντήσεις

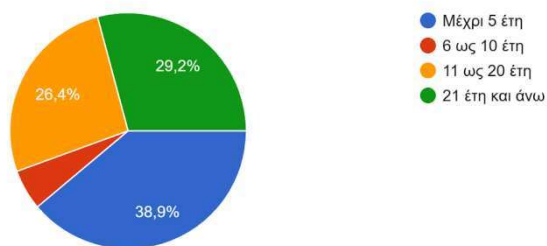

Γράφημα 3

Το 40,3% των συμμετεχόντων είναι απόφοιτοι AEI και TEI ενώ το 40,3% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου.

4. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας

72 απαντήσεις

Γράφημα 4

Το 26,4% έχει 11 έως 20 έτη εκπαίδευτική προϋπηρεσία, το 29,2% έχει 21 έτη και άνω και το 38,9% έχει μέχρι 5 έτη.

5. Σχέση εργασίας

72 απαντήσεις

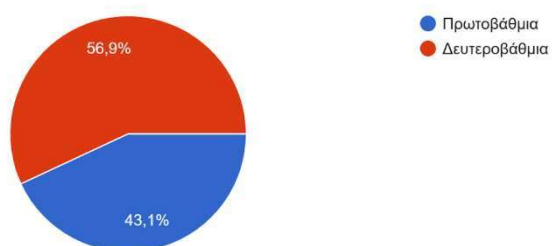

Γράφημα 5

Το 9,7% είναι ωρομίσθιοι, το 18,1% είναι αναπληρωτές, το 18,1% εργάζονται με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και το 54,2% είναι μόνιμοι.

6. Εκπαιδευτική Βαθμίδα

72 απαντήσεις

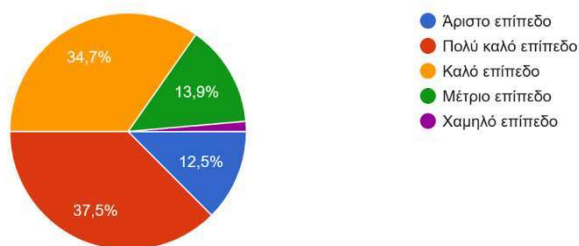
Γράφημα 6

Το 43,1% εργάζονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και το 56,9% εργάζονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

6.3.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων ερωτήσεων σχετικά με την επικοινωνία εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

1. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις δικές σας γνώσεις στην χρήση των Νέων Τεχνολογιών;

72 απαντήσεις

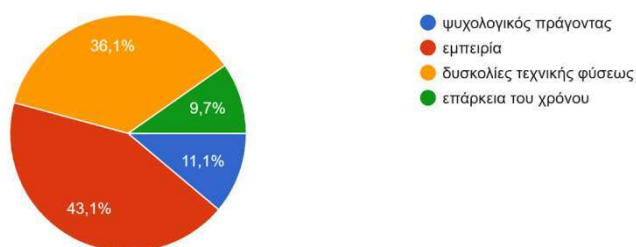

Γράφημα 7

Το 12,5 % γνωρίζει να χρησιμοποιεί τις Νέες Τεχνολογίες σε άριστο επίπεδο, το 13,9 % σε μέτριο επίπεδο, το 34,7% σε καλό επίπεδο και το 37,5% σε πολύ καλό επίπεδο.

2. Σε ποιον από τους παρακάτω παράγοντες οφείλεται ο φόβος για τους Η/Υ στους εκπαιδευτικούς;

72 απαντήσεις

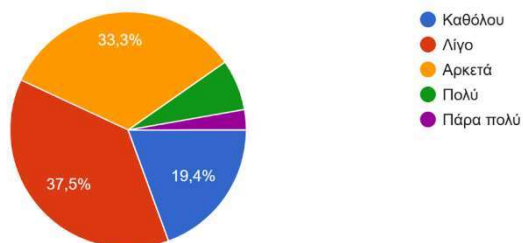

Γράφημα 8

Το 9,7% αποδίδει τον φόβο του για τους Η/Υ στην επάρκεια χρόνου, το 11,1 % σε ψυχολογικό παράγοντα, το 36,1% σε δυσκολίες τεχνικής φύσεως και το 43,1 % στην εμπειρία.

3. Η επικοινωνία με γονείς και μαθητές ήταν εύκολη την περίοδο της πανδημίας

72 απαντήσεις

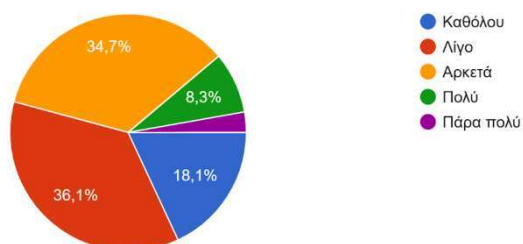

Γράφημα 9

Το 19,4 % θεωρεί ότι η επικοινωνία με γονείς και μαθητές δεν ήταν καθόλου εύκολη την περίοδο της πανδημίας, το 33,3% θεωρεί ότι ήταν αρκετά εύκολη και το 37,5 % ότι ήταν λίγο εύκολη.

4. Υπήρχαν προβλήματα στη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) και άλλων συμπληρωματικών μέσων για εξ αποστάσεως επικοινωνικά δίκτυα, instant messaging, viber κ.α)

72 απαντήσεις

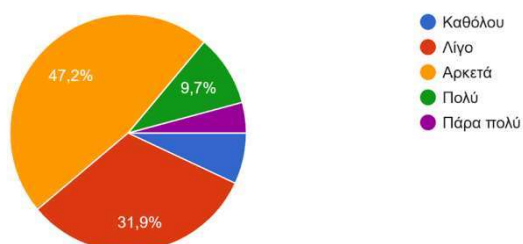

Γράφημα 10

Το 8,3% θεωρεί ότι υπήρχαν πολλά προβλήματα , το 18,1% θεωρεί ότι δεν υπήρχαν καθόλου προβλήματα , το 36,1% θεωρεί ότι υπήρχαν λίγα προβλήματα και το 34,7% θεωρεί ότι υπήρχαν αρκετά προβλήματα.

5. Υπήρχαν προβλήματα στη δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας/συνεργασίας μεταξύ σχολείου, γονέων, εκπαιδευτικών;

72 απαντήσεις

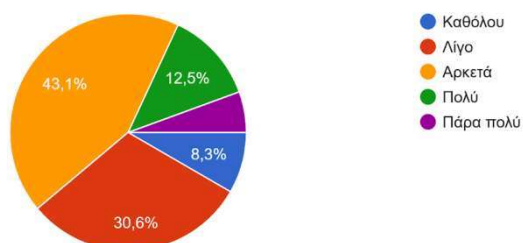

Γράφημα 11

Το 9,7% θεωρεί ότι υπήρχαν πολλά προβλήματα στη δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας / συνεργασίας μεταξύ σχολείου, γονέων, εκπαιδευτικών, το 31,9% θεωρεί ότι υπήρχαν λίγα προβλήματα και το 47,2% θεωρεί ότι υπήρχαν αρκετά.

6. Υπήρχαν προβλήματα σχετικά με την οικοδόμηση θετικού και υποστηρικτικού κλίματος με τους μαθητές κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

72 απαντήσεις

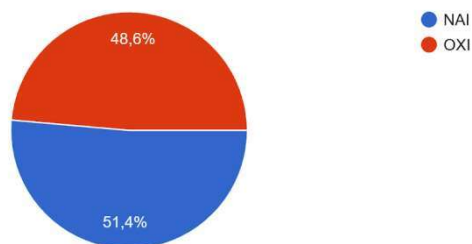

Γράφημα 12

Το 8,3% θεωρεί ότι δεν υπήρχαν καθόλου προβλήματα σχετικά με την οικοδόμηση θετικού και υποστηρικτικού κλίματος με τους μαθητές κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το 12,5% θεωρεί ότι υπήρχαν πολλά προβλήματα, το 30,6% θεωρεί ότι υπήρχαν λίγα προβλήματα και το 43,1% θεωρεί ότι υπήρχαν αρκετά προβλήματα.

7. Αισθανθήκατε επιτυχείς στη στήριξη της κοινωνικής/ συναισθηματικής ευεξίας των μαθητών σας κατά τη διάρκεια της περιόδου της τηλεκπαίδευσης

72 απαντήσεις

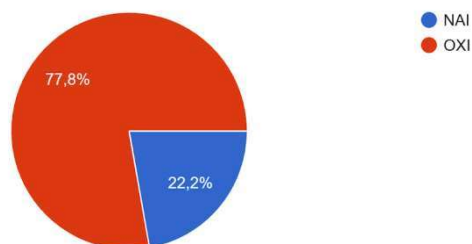

Γράφημα 13

Το 48,6% των εκπαιδευτικών αισθάνθηκαν επιτυχείς στη στήριξη της κοινωνικής/ συναισθηματικής ευεξίας των μαθητών τους ενώ το 51,4% αισθάνθηκαν ανεπιτυχείς.

8. Ο αρμόδιος φορέας πρόσφερε χρήσιμη ενημέρωση/ επιμόρφωση για την υποστήριξη της κοινωνικής/ συναισθηματικής ευημερίας των μαθητών μου κατά τη διάρκεια της τηλεκπαίδευσης

72 απαντήσεις

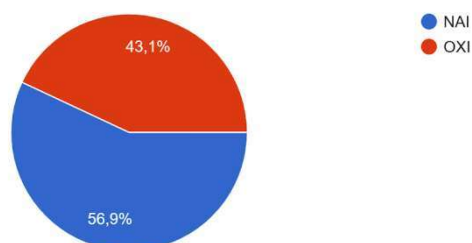

Γράφημα 14

Το 77,8% των εκπαιδευτικών πιστεύει ότι ο αρμόδιος φορέας δεν πρόσφερε χρήσιμη ενημέρωση/επιμόρφωση για την υποστήριξη της κοινωνικής/συναισθηματικής ευημερίας των μαθητών κατά τη διάρκεια της τηλεκπαίδευσης ενώ το 22,2% πιστεύει ότι πρόσφερε.

9. Για την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης και την χρήση εργαλείων συμβουλευθήκα σχετικές οδηγίες χρήσης ή ανακοινώσεις του ΥΠΑΙΘ

72 απαντήσεις

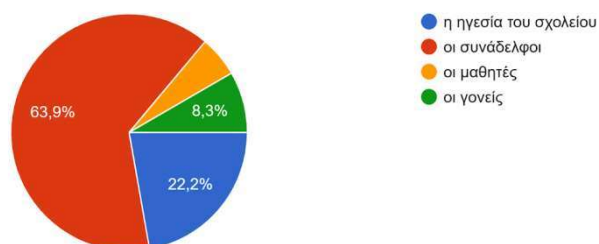

Γράφημα 15

Το 56,9% συμβουλευθήκε για την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης και την χρήση εργαλείων σχετικές οδηγίες χρήσης ή ανακοινώσεις του ΥΠΑΙΘ ενώ το 43,1% δε συμβουλευθήκε σχετικές οδηγίες χρήσης ή ανακοινώσεις του ΥΠΑΙΘ.

10. Ποιος είναι ο παράγοντας εκείνος που βοήθησε περισσότερο στην αντιμετώπιση των εμποδίων κατά την εφαρμογή της επείγουσας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

72 απαντήσεις

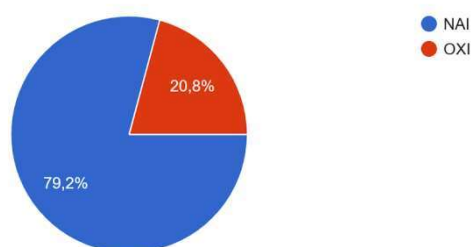

Γράφημα 16

Το 8,3% πιστεύει ότι οι γονείς βοήθησαν περισσότερο στην αντιμετώπιση των εμποδίων κατά την εφαρμογή της επείγουσας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το 22,2% η ηγεσία του σχολείου και το 63,9% οι συνάδελφοι.

11. Η εξ ΑΕ απαιτούσε περισσότερο χρόνο για προετοιμασία

72 απαντήσεις

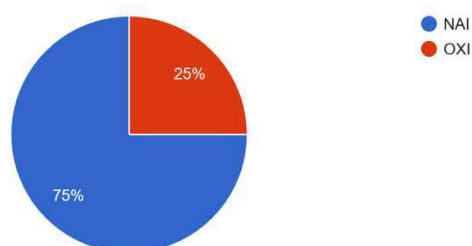

Γράφημα 17

Το 20,8 % θεωρεί ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν απαιτούσε περισσότερο χρόνο για προετοιμασία ενώ το 79,2% πιστεύει ότι απαιτούσε περισσότερο χρόνο.

12. Γονείς και μαθητές ζητούσαν την συνδρομή μου σε τεχνικά θέματα

72 απαντήσεις

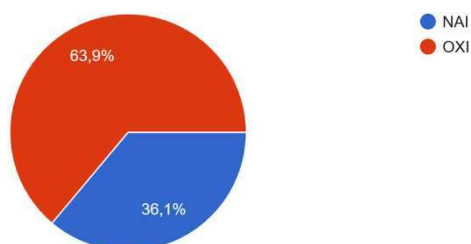

Γράφημα 18

Το 25% των εκπαιδευτικών υποστηρίζει ότι οι γονείς και οι μαθητές δε ζητούσαν τη συνδρομή τους σε τεχνικά θέματα ενώ το 75% υποστηρίζει ότι τη ζητούσαν.

13. Το σχολείο-ΥΠΑΙΘ σας βοήθησε μέσω σεμιναρίων ώστε να μπορείτε να χρησιμοποιήσετε online μεθόδους και εργαλεία για την εξΑΕ

72 απαντήσεις

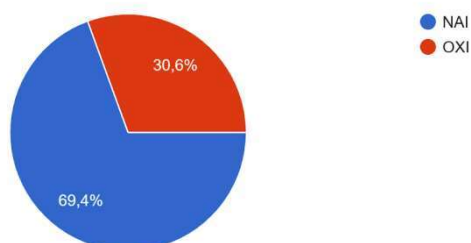

Γράφημα 19

Το 36,1% των εκπαιδευτικών αναφέρει ότι το σχολείο-ΥΠΑΙΘ τους βοήθησε μέσω σεμιναρίων ώστε να μπορούν να χρησιμοποιήσουν online μεθόδους και εργαλεία για την εξ ΑΕ ενώ το 63,9% αναφέρει ότι το σχολείο-ΥΠΑΙΘ δεν τους βοήθησε.

14. Η εφαρμογή της εξΑΕ σας δημιούργησε άγχος στην επικοινωνία με τους μαθητές

72 απαντήσεις

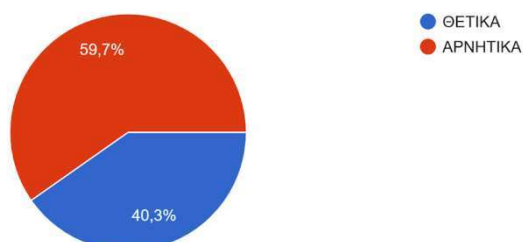

Γράφημα 20

Το 30,6 % των εκπαιδευτικών θεωρούν ότι η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δε τους δημιούργησε άγχος στην επικοινωνία με τους μαθητές ενώ το 69,4% θεωρεί ότι τους δημιούργησε.

15. Πώς αξιολογείτε την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σύντομο χρονικό διάστημα;

72 απαντήσεις

Γράφημα 21

Το 40,3% αξιολογεί θετικά την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σύντομο χρονικό διάστημα ενώ το 59,7% των εκπαιδευτικών την αξιολογεί αρνητικά.

6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από την παρούσα έρευνα συμπεραίνουμε ότι η απότομη μετάβαση από την παραδοσιακή στην εξ αποστάσεως διδασκαλία είχε σημαντικές επιπτώσεις στην επικοινωνία εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων. Παρά το καλό επίπεδο γνώσης της χρήσης των Η/Υ που είχε η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (34,7% καλό επίπεδο , 37,5% πολύ καλό επίπεδο) η νέα περίοδος της τηλεκπαίδευσης απαιτούσε περισσότερη εμπειρία στη χρήση των Η/Υ ως μέσο διδασκαλίας (43,1%) καθώς και συνεχή επιλύση των τεχνικών προβλημάτων που προέκυπταν κατά την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης(36,1%). Η επικοινωνία με τους γονείς για ένα μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών (33,3%) ήταν αρκετά εύκολη ενώ για ένα εξίσου μεγάλο ποσοστό ήταν λίγο έως καθόλου εύκολη (37,5% και 19,4% αντίστοιχα). Ανάλογες είναι οι απαντήσεις και σχετικά με τα προβλήματα στη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e mail) και άλλων συμπληρωματικών μέσων για εξ αποστάσεως επικοινωνία όπου το 34,7% δηλώνει ότι υπήρχαν αρκετά προβλήματα ενώ το 36,1% και 18,1% λίγα έως καθόλου αντίστοιχα. Επιπλέον το 47,2% δηλώνει ότι υπήρχαν αρκετά προβλήματα στη δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας / συνεργασίας μεταξύ σχολείου, γονέων και εκπαιδευτικών ενώ το 31,9% ότι υπήρχαν λίγα. Σχετικά με το ψυχολογικό κομμάτι το 55,6% υποστηρίζει ότι αντιμετώπιζε αρκετά και πολλά προβλήματα στη δημιουργία ενός θετικού και υποστηρικτικού κλίματος με τους μαθητές ενώ το 38,9 % λίγα έως καθόλου. Οι μισοί εκπαιδευτικοί (51,4%) αισθάνθηκαν επιτυχίες στη στήριξη της κοινωνικής / συναισθηματικής ευεξίας των μαθητών τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας ενώ οι άλλοι μισοί (48,6%) αισθάνθηκαν ανεπιτυχίες. Παρατηρούμε ότι οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών σε θέματα επικοινωνίας με γονείς, μαθητές και δημιουργίας θετικού και υποστηρικτικού κλίματος είναι μοιρασμένες , πιθανότατα γιατί βασίζονται στις ατομικές κοινωνικές δεξιότητες και χαρίσματα του κάθε εκπαιδευτικού.

Στη συνέχεια επισημαίνουν την παντελή απουσία του υπουργείου παιδείας σε θέματα κοινωνικής και συναισθηματικής ευημερίας των μαθητών κατά την κρίσιμη αυτή περίοδο (77,8%) και την καταλυτική συνδρομή των συναδέλφων τους για την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης (63,9%). Συμφωνούν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση απαιτούσε περισσότερο χρόνο για προετοιμασία (79,2%) και ότι οι γονείς και οι μαθητές ζητούσαν τη βοήθειά τους και σε τεχνικά θέματα πέρα από από τη διδασκαλία (75%). Τέλος η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δηλώνει ότι αγχώθηκε στην επικοινωνία με τους μαθητές στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση(69,4%).

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα σχετικά με την αξιοποίηση των οδηγιών χρήσης και των ανακοινώσεων του υπουργείου παιδείας , τη βοήθεια μέσω σεμιναρίων και την αξιολόγηση της εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σύντομο χρονικό διάστημα διαφέρουν γιατί εναλλάσσονται στην προσωπική ευθύνη και κρίση του κάθε εκπαιδευτικού και του σχολείου στο οποίο ανήκει. Έτσι το 56,9% συμβουλευθήκε οδηγίες χρήσης και ανακοινώσεις του υπουργείου παιδείας ενώ το 43,1% όχι, το 36,1% βοηθήθηκε μέσω σεμιναρίων ώστε να μπορεί να χρησιμοποιήσει online μεθόδους και εργαλεία για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενώ το 63,9% όχι και το 40,3% αξιολογεί θετικά την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενώ το 59,7% αρνητικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μοναδική σχέση δασκάλου - μαθητή δεν αντικαθίσταται με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ο ρόλος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η συμπλήρωση και ο εμπλουτισμός της πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλίας. Η φλόγα της μάθησης δεν πρέπει να σβήσει στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρειάζεται να δρα σαν γέφυρα ανάμεσα στους μαθητές και τους δασκάλους (συναισθηματική εμπλοκή, κοινωνική παρουσία),. Σταδιακά η εφαρμογή της συνεισφέρει στην αποκατάσταση της επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών (κοινωνικό-ψυχολογικό κλίμα της ηλεκτρονικής τάξης).

Υποστηρίζει τους μαθητές στην προσπάθειά τους να ξανασυνδεθούν με τα σημαντικά τμήματα του προγράμματος (γνωστικό επίπεδο) μέσω επαναλήψεων, εμβαθύνοντας στη διδασκαλία των μαθητών πως να μαθαίνουν. Από κοινωνική άποψη συγκεκριμένη έμφαση θα έπρεπε να δοθεί σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, εκείνες των απόκρημνων και απομακρυσμένων περιοχών. Το κέντρο της βαρύτητας πέφτει από τη διδασκαλία στη συμβουλή των μαθητών τους με σκοπό να αλληλεπιδράσουν με το εκπαιδευτικό υλικό μέσω ειδικά σχεδιασμένων δραστηριοτήτων.

Οι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν ότι η εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση δε θα μπορούσε να αντικαταστήσει το σχολείο.Οι μαθητές απέκτησαν περισσότερες ψηφιακές δεξιότητες Σε κάθε περίπτωση, ο Daniel(2020) τονίζει πως οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους δύο βασικούς στόχους: α)τη διατήρηση της στοχοθεσίας του

μαθήματος στη βάση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών και της αξιολόγησης και β) την διατήρηση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευομένων για μάθηση.

Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι η ΕΑΔ δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη διαζώσης διδασκαλία αναφορικά με το επίπεδο εμπλοκής των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία, της ατμόσφαιρας της τάξης, της βελτίωσης των μαθητών, αλλά και τη δυσλειτουργία της τεχνολογίας υποστηρίχτηκε ακόμα πως η απομακρυσμένη διδασκαλία έχει θετικά αποτελέσματα σε περιπτώσεις μαθητών με καλή αυτοπειθαρχία και υψηλή αυτονομία στη μάθηση Τέλος, διαπιστώθηκε πως οι εκπαιδευτικοί δεν ήταν έτοιμοι για εξ αποστάσεως διδασκαλία.

Σε πρακτικό επίπεδο , διαπιστώθηκε η ανάγκη κατάρτισης ενός ολοκληρωμένου και συνεκτικού σχεδίου εξ ΑΕ σε περιόδους κρίσεων, ενώ ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην απρόσκοπτη πρόσβαση σε ψηφιακά μέσα και εργαλεία για την εξΑΕ,στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο, αλλά και στην παροχή υποστήριξης προς τους εκπαιδευτικούς από τον αρμόδιο φορέα, μέσω οδηγίων, παραδειγμάτων και καλών πρακτικών.

Παρατηρείται μια νέα τάση στο χώρο της εξ αποστάσεως διαδικτυακής μάθησης, η οποία είναι η μεταστροφή από την πλήρη αυτονομία και εξατομίκευση της διδασκαλίας στην αλληλεπίδραση μεταξύ ομάδων με κοινούς στόχους και ενδιαφέροντα. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, δημιουργούνται διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες στο φόρουμ, προσφέροντας πολλά οφέλη για την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας. Στις ομάδες αυτές είναι πολύ υψηλή η αίσθηση της κοινότητας και υπάρχει το στοιχείο της κοινωνικής και της γνωστικής παρουσίας, αλλά το στοιχείο της διδακτικής παρουσίας δεν είναι τόσο έντονο. Καθώς η αξία της εκπαίδευσης ενισχύεται από την κοινωνική συμμετοχή που οδηγεί στη μάθηση (Wenger,1999), παρατηρείται μια στροφή των μαθησιακών θεωριών από τη γνωστική στην κοινωνική θεώρηση απόκτηση της γνώσης (Cain & Pitre,2008). Η χρήση των εργαλείων κοινωνικού χαρακτήρα μπορεί να προσφέρει λύσεις σε προβλήματα επικοινωνία και συνεργασίας σπουδαστών,διδασκόντων, θεσμικών και ακαδημαϊκών φορέων που οφείλονται στη φύση της ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Parker & Chao,2007).

Οι διαδικτυακές κοινότητες μάθησης παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση καθώς υπάρχει υψηλή αίσθηση της κοινότητας σε αυτές τις ομάδες καθώς επίσης και υψηλά επίπεδα κοινωνικής και γνωστικής παρουσίας. Όμως το στοιχείο της παρουσίας του δασκάλου δεν είναι τόσο έντονο πιθανώς διότι αυτό συμπληρώνεται μέσω άλλων σκελών της μαθησιακής διαδικασίας η οποία περιλαμβάνει επικοινωνία με τον παιδαγωγό. Επίσης η συμμετοχή των μαθητών σε αυτές τις κοινότητες είναι κάπως περιορισμένη, πιθανώς εξαιτίας της έλλειψης επαρκούς πληροφόρησης και παρακίνησης. Γι 'αυτό θεωρείται κατάλληλη η εισαγωγή μέτρων για τη βελτίωση της συμμετοχής των μαθητών στο φόρουμ και στις αναπτυσσόμενες online μαθησιακές κοινότητες και από τους παιδαγωγούς και από το εκπαιδευτικό ίδρυμα. Αφού η έρευνα διεξήχθη το 2015, όταν η online πλατφόρμα και ειδικότερα το φόρουμ ήταν στη βρεφική τους ηλικία, τέτοια έρευνα θα έπρεπε να επαναληφθεί ακολουθώντας την εξοικείωση των μαθητών με το φόρουμ και τις δυνατότητες που αυτό προσφέρει, έτσι ώστε να ενεργοποιήσει την έρευνα των αλλαγών του εξεταζόμενου φαινομένου και πιθανά επιπλέον μέτρα τα οποία μπορούν να παρθούν για να αυξήσουν τη συμμετοχή και την ακαδημαϊκή τους αποτελεσματικότητα.

Το όλο σύστημα της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως βασίζεται στην διαίσθηση ότι αυτό που πραγματικά έχει σημασία είναι η ενεργοποίηση του σπουδαστή π.χ η μάθηση, και ότι η παροχή βοήθειας στους εξ αποστάσεως σπουδαστές αντί της διδασκαλίας, συνεπάγεται το στρώσιμο του δρόμου για την δραστηριοποίηση του σπουδαστή. Η εκπαίδευση εξ αποστάσεως ασχολείται με την δημιουργία αυτόνομης μάθησης. Είναι η μόνη μορφή επαφής με καθηγητές την οποία μπορούν όλοι οι σπουδαστές να χρησιμοποιήσουν και να επωφεληθούν από αυτήν. Η επικοινωνία που ξεκινά από τους σπουδαστές που θέτουν ερωτήσεις απαιτούν περισσότερα σχόλια με υποδείξεις για επιπλέον μελέτη , εφαρμογή και πρακτική εξάσκηση , φαίνεται ότι είναι η πιο επιθυμητή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Ζυγούρης Επ. Φώτιος(2011). *Η επικοινωνία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Πτολεμαίδα: Επί Χάρτου
- Αναστασιάδης Σ. Παναγιώτης (2008). *Η τηλεδιάσκεψη στην υπηρεσία της Διά Βίου Μάθησης και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.Παιδαγωγικές εφαρμογές Συνεργατικής Μάθησης από Απόσταση στην Ελληνική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση* . Αθήνα: Gutenberg.
- Λιοναράκης, Αντώνης (2022). Open Education. The journal for open and distance Education and Educational Technology. *Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης*
- Παπά, Γρ. Γιώργου(1985). *Εκπαίδευση εξ αποστάσεως . Μια εκπαιδευτική δυνατότητα για την Ελλάδα* . Αθήνα.
- Χαμηλομάτη, Παρασκευή (2022). *Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Προκλήσεις και προοπτικές. Μια ερευνητική προσέγγιση σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε σχέση με τη διδακτική τους εμπειρία με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών*. Άρτα
- Γιαγλή, Στυλιανή(2022), Γιαγλής, Γεώργιος(2022), Κουτσούμπα Ι., Μαρία(2022). *Ανοικτή Εκπαίδευση: Το περιοδικό για την ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Αυτονομία στη μάθηση στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*
- Χανιώτη, Μ., & Παπαγεωργίου, Γ.(2014). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Προβληματισμοί*.. Αθήνα.
- Ματράλης,Χ. (1998,1999). *Εκπαίδευση από Απόσταση*. Στο Α.Κοκκός, Α. Λιοναράκης, Χ.Ματράλης, & Χ. Παναγιωτακόπουλος, *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Το εκπαιδευτικό υλικό και οι νέες τεχνολογίες* (Τόμος Γ, σελ.21-49). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Λιοναράκης, Αντώνης (2006). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση. Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης*. Αθήνα: Προπομπός.
- Κόκκος, Αλέξης & Λιοναράκης Αντώνης (1998). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων*. Τόμος Β. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Holmberg Borje(2002). *Εκπαίδευση εξ αποστάσεως. Θεωρία και πράξη*. (Σπ. Πανέτσος, επιμέλεια).Αθήνα: Έλλην.
- Race, Phil (2001). *500 Πρακτικές Συμβουλές για την Ανοικτή και Ευέλικτη Εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Amorgianioti, Irini(2022). Open Education. The journal for open and distance Education and Educational Technology. *Potential and limitations of the application of school distance education in Greece through the views of teachers*.
- Καλοπανά Μαγδαληνή(2022). Open Education. The journal for open and distance Education and Educational Technology. *Η ομότιμη ανατροφοδότηση στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Έρευνα σε ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών του ΕΑΠ. Peer feedback in Distance Education. Research among postgraduate students of HOU*.
- Μπαγγέα Χρυσάνθη(2022),Μαυροειδής Ηλίας(2022),Κουνατίδου Θεοδοσία(2022).Open Education. The journal for open and distance Education and Educational Technology. *Online learning communities: how can they support the learning process in distance education. Ο ρόλος των διαδικτυακών μαθησιακών κοινοτήτων για την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας στην εξ ΑΕ*.
- Γεωργουλάκου Ιωάννα (2022), Απόστολος Κώστας (2022). Open Education. The journal for open and distance Education and Educational Technology. *Εμπόδια στην εφαρμογή της εξ Αποστάσεως*

Εκπαίδευσης την περίοδο της Πανδημίας-Απόψεις εκπαιδευτικών ειδικής και γενικής αγωγής στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Obstacles to the implementation of Distance Education during the pandemic-Opinions of special and general education teachers in the secondary education.

- Χρήστου, Μαρία(2022).Open Education. The journal for open and distance Education and Educational Technology.*Εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση και μετασχηματισμός δυσλειτουργικών αντιλήψεων: Εκπαιδευτικό σενάριο με θέμα τη στάση απέναντι στην τεχνολογία. Distance school education and transformation of dysfunctional perceptions. Educational scenario on the subject of pupils' attitude towards technology.*
- Σταχτιάς Φώτης(2022). Open Education. The journal for open and distance Education and Educational Technology. *Η πρότερη ψηφιακή κατάρτιση των εκπαιδευτικών ως παράγοντας διευκόλυνσης της εφαρμογής της σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης κατά το β κύμα της πανδημίας Covid-19. The teachers' former digital training as a facilitator of the use of synchronous distance education during the second wave of the covid-19 pandemic.*
- Anastasiades, Panagiotis (2022). Open Education. The journal for Open and Distance Education and Educational Technology. *Distance Education in the COVID-19 era : The example of Greece and the international opportunity to transition to the Open School of Inquiry Based Learning , Collaborative Creativity , and Social Solidarity*
- Λιοναράκης, Αντώνης (2022). Ανοικτή εκπαίδευση, το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Open education. The journal for Open and Distance Education and Educational Technology. *A periodical electronic publication of the Scientific Association: Hellenic Network of Open and Distance Education. Σελ.5.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας

Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αγαπητή/έ εκπαιδευτικέ,

Θα σας παρακαλούσα να αφιερώσετε λίγο από τον πολύτιμο χρόνο σας για να συμπληρώσετε το παρακάτω ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελεί το ερευνητικό κομμάτι της διπλωματικής εργασίας μου που συνέταξα στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών " Οικονομικά της Εκπαίδευσης και Διαχείριση εκπαιδευτικών μονάδων". Σκοπός είναι να εξετάσει τα νέα δεδομένα επικοινωνίας εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων που δημιούργησε η πανδημία του κορονοϊού φέρνοντας στο προσκήνιο μια νέα μορφή εκπαίδευσης, την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η συμμετοχή σας θα είναι σημαντικός αρωγός στην ερευνητική μου προσπάθεια. Σας ευχαριστώ πολύ.

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια,

Σαρρή Μαρία, Φιλολόγος ΠΕ02

email: maria.sarri22@gmail.com

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. Παντελίδης Παντελής

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. ΦΥΛΟ

Ανδρας

Γυναίκα

2. ΗΛΙΚΙΑ

Εώς 35 ετών

36-45

46-55

56 και άνω

3. Εκπαιδευτικό Επίπεδο

ΑΕΙ-ΤΕΙ

Μεταπτυχιακός Τίτλος

Διδακτορικός Τίτλος

4. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας

Μέχρι 5 έτη

6 ως 10 έτη

11 ως 20 έτη

21 έτη και άνω

5. Σχέση εργασίας

Μόνιμος/η

Αναπληρωτής/τρια

Ωρομίσθιος/α

Σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου

6. Εκπαιδευτική Βαθμίδα

Πρωτοβάθμια

Δευτεροβάθμια

Β. Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις δικές σας γνώσεις στην χρήση των Νέων Τεχνολογιών;

Άριστο επίπεδο

Πολύ καλό επίπεδο
Καλό επίπεδο
Μέτριο επίπεδο
Χαμηλό επίπεδο

2. Σε ποιον από τους παρακάτω παράγοντες οφείλεται ο φόβος για τους Η/Υ στους εκπαιδευτικούς:

ψυχολογικός παράγοντας
Εμπειρία
δυσκολίες τεχνικής φύσεως
επάρκεια του χρόνου

3. Η επικοινωνία με γονείς και μαθητές ήταν εύκολη την περίοδο της πανδημίας;

Καθόλου
Λίγο
Αρκετά
Πολύ
Πάρα πολύ

4. Υπήρχαν προβλήματα στη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) και άλλων συμπληρωματικών μέσων για εξ αποστάσεως επικοινωνία (π,χ κοινωνικά δίκτυα, instant messaging, viber κ.α);

Καθόλου
Λίγο
Αρκετά
Πολύ
Πάρα πολύ

5. Υπήρχαν προβλήματα στη δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας/συνεργασίας μεταξύ σχολείου, γονέων, εκπαιδευτικών;

Καθόλου
Λίγο
Αρκετά
Πολύ
Πάρα πολύ

6. Υπήρχαν προβλήματα σχετικά με την οικοδόμηση θετικού και υποστηρικτικού κλίματος με τους μαθητές κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

Καθόλου
Λίγο
Αρκετά
Πολύ

Πάρα πολύ

7. Αισθανθήκατε επιτυχείς στη στήριξη της κοινωνικής/ συναισθηματικής ευεξίας των μαθητών σας κατά τη διάρκεια της περιόδου της τηλεκπαίδευσης;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

8. Ο αρμόδιος φορέας πρόσφερε χρήσιμη ενημέρωση/ επιμόρφωση για την υποστήριξη της κοινωνικής/ συναισθηματικής ευημερίας των μαθητών μου κατά τη διάρκεια της τηλεκπαίδευσης;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

9. Για την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης και την χρήση εργαλείων συμβουλευθήκα σχετικές οδηγίες χρήσης ή ανακοινώσεις του ΥΠΑΙΘ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

10. Ποιος είναι ο παράγοντας εκείνος που βοήθησε περισσότερο στην αντιμετώπιση των εμποδίων κατά την εφαρμογή της επείγουσας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

η ηγεσία του σχολείου

οι συνάδελφοι

οι μαθητές

οι γονείς

11. Η εξ ΑΕ απαιτούσε περισσότερο χρόνο για προετοιμασία;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

12. Γονείς και μαθητές ζητούσαν την συνδρομή μου σε τεχνικά θέματα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

13. Το σχολείο-ΥΠΑΙΘ σας βοήθησε μέσω σεμιναρίων ώστε να μπορείτε να χρησιμοποιήσετε online μεθόδους και εργαλεία για την εξΑΕ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

14. Η εφαρμογή της εξΑΕ σας δημιούργησε άγχος στην επικοινωνία με τους μαθητές;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

15.Πώς αξιολογείτε την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σύντομο χρονικό διάστημα;

ΘΕΤΙΚΑ

ΑΡΝΗΤΙΚΑ